

372.126
สพค
101

การศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา
ในจังหวัดนครราชสีมา

ปริญญานิพนธ์
ของ
นายสุเทพ ศรีระกิง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

พฤษภาคม 2546

ลิขสิทธิ์เป็นของ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ท ๒๒๓๕๑๖

การศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา
ในจังหวัดนครราชสีมา

บทคัดย่อ
ของ
นายสุเทพ ศรีระกิ่ง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

วันที่ 7 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2546

สุเทพ ศรีระกิ่ง. (2546). การศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัด นครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระ สุภากิจ, อ.ทัศนาทองภักดี.

การศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการใช้และปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นใน โรงเรียนประถมศึกษา ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา ใน 9 ด้าน คือ ด้านการเกษตร ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ด้านการ แพทย์แผนไทย ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านกองทุนและธุรกิจ ชุมชน ด้านศิลปกรรม ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี และด้าน โภชนาการ และเพื่อเปรียบเทียบการใช้และปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถม ศึกษา ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการ บริหาร และการรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้บริหารโรงเรียน

กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 299 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการ วิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการทดสอบค่าที (t-test)

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนประถม ศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา พบว่า

1.1 การกำหนดนโยบายใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก

1.2 การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยรวม และรายด้าน 9 ด้าน ในการพัฒนาหลักสูตร และการจัดกิจกรรม การนำมาเป็นวิทยากร และการนำมาเป็นสื่อเพื่อการศึกษา อยู่ในระดับ ปานกลาง

2. ปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ปัญหาด้านแหล่งข้อมูล ด้านการบริหารจัดการ และด้านบุคลากรอยู่ในระดับปานกลาง

3. ผู้บริหารโรงเรียนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยรวม ไม่แตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบวิธีการใช้ พบว่า มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเป็นวิทยากร ในด้านอุตสาหกรรม/หัตถกรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และการเป็น สื่อเพื่อการศึกษาในด้านปรัชญา ศาสนา ประเพณี และด้านโภชนาการแตกต่างกันอย่างมีนัย สำคัญที่ .05

4. ผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสบการณ์ในการบริหารแตกต่างกันมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบวิธีการใช้ พบว่า มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเป็นสื่อเพื่อการศึกษาในด้านศิลปกรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
5. ผู้บริหารโรงเรียนที่มีการรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแตกต่างกัน มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยรวมในทุกวิธีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
6. ผู้บริหารโรงเรียนที่มีระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการบริหาร และการรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแตกต่างกัน มีปัญหาในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

**A STUDY OF LOCAL WISDOMS USAGE IN PRIMARY SCHOOLS IN
NAKHONRATCHASIMA PROVINCE.**

**AN ABSTRACT
BY
SUTHEP SRIRAKING**

**Presented in partial fulfillment of the requirements for the Master
of Education degree in Educational Administration
at Srinakharinwirot University
May 2003**

Suthep Sriraking. (2003). *A Study of Local Wisdom Usage in Primary Schools in Nakhonratchasima Province*. Master's thesis, M.Ed. (Educational Administration). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University.
Advisor Committee : Asst.Prof.Dr.Vira Supakit, Mrs.Tasana Thongphukdee.

The purposes of this research were to study the local wisdom usage and the usage problems in the primary schools under the Primary Education Office, Nakhonratchasima in 9 aspects, i.e. 1) agriculture, 2) industry and handicraft, 3) Thai medicine, 4) natural resource and environment management, 5) community fund and business, 6) arts, 7) language and literature, 8) philosophy, religion and culture, and 9) nutrition; compare the local wisdom usage and the usage problems of the school administrators by education level, administrative experience, and level of perceptions on local wisdom.

The samples of this study consisted of 299 school administrators under the Primary Education Office, Nakhonratchasima selected by stratified random sampling. The tools used for collecting the data was a five-point-rating scale questionnaire. The data was analyzed by statistical techniques of percentage (%), means (\bar{X}), standard deviation (S.D.), and t-test.

The results of the research were as follows.

1. The local wisdom usage in the primary schools under the Primary Education Office, Nakhonratchasima were:
 - 1.1 The policy regarding the local wisdom usage was at the high level.
 - 1.2 The local wisdom usage as a whole and by each of the 9 aspects in the curriculum development and learning activities, as an expert, and as educational media were found at the moderate level.
2. The local wisdom usage problems of the school administrators were at the moderate level. When considered each aspect, it was found that the problems regarding data resources, management, and personnel were at the moderate level.
3. The school administrators with different education level did not use local wisdom differently. When compared their means of usage, it was found that the use of local wisdom expert in industry and handicraft was significantly different at .05 level; the usage as educational media in philosophy, religion and culture and the nutrition were significantly different at .05 level.

4. The school administrators with different administrative experience did not use local wisdom differently. When compared their mean of usage, it was found that the use of local wisdom as educational media in arts was significantly different at .05 level.

5. The school administrators with different level of perceptions on local wisdom used local wisdom in each aspect and by each mean differently at .01 level of significance.

6. The school administrators with different education level, administrative experience, and different level of perceptions on local wisdom did not have local wisdom usage problems differently.

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

การศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา
ในจังหวัดนครราชสีมา

ของ

นายสุเทพ ศรีระกิง

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.นภาพร ณะพานนท์)

วันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2546

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

..... ประธาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระ สุภากิจ)

..... กรรมการ

(อาจารย์ทัศน ทอภักดี)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงรัตน์ เกษรแพทย์)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(อาจารย์ ดร.ปิยพร นวรัตน์ ณ อยุธยา)

ประกาศคุณูปการ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา ในจังหวัด นครราชสีมา สำเร็จลุล่วงด้วยดี เนื่องจากผู้วิจัยได้รับความกรุณาในการให้คำปรึกษาอย่างดียิ่ง จากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระ สุภากิจ ประธานควบคุมปริญญาโท อาจารย์ทัศนาทองภักดี กรรมการควบคุมปริญญาโท และอาจารย์ที่เป็นคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่าน ที่ได้กรุณาถ่ายทอดความรู้ที่เป็นแนวคิด และวิธีการ จนผู้วิจัยดำเนินการวิจัยได้สำเร็จ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญ ศาสตราจารย์ ดร.ธีระ รุญเจริญ ผู้ช่วยศาสตราจารย์จิรภา นาคสมพงษ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประมุข กอปรสิริพัฒน์ อาจารย์ ดร.วาสนา กังวาลเลิศ และ อาจารย์ปราณี วงษ์ชวลิตกุล ที่ได้กรุณาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ และให้คำแนะนำในการปรับปรุงแบบสอบถาม และขอขอบพระคุณผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ที่ได้กรุณาให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามอย่างดียิ่ง

นอกจากนี้ผู้เขียนเบื้องหลังความสำเร็จของการจัดทำปริญญาโทฉบับนี้คือ คุณโสภิต ศรีระกิง และนางสาวภรณ์ ศรีระกิง ที่ได้เป็นกำลังใจให้ความช่วยเหลือ จนทำให้ผู้วิจัยศึกษาจนสำเร็จ

ประโยชน์และคุณค่าของปริญญาโทฉบับนี้ ผู้วิจัยขอกราบบูชาพระคุณบิดา มารดา คุณครูอาจารย์ รวมทั้งผู้มีพระคุณทุกท่าน

สุเทพ ศรีระกิง

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	4
ความสำคัญของการวิจัย	4
ขอบเขตการวิจัย	4
ขอบเขตด้านเนื้อหา.....	4
ประชากร และกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย.....	4
ตัวแปรที่ศึกษา.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
กรอบความคิดในการวิจัย	8
สมมติฐานการวิจัย	9
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
ภูมิปัญญาท้องถิ่น	11
ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	11
ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น	11
การเกิดและลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น	12
ขอบข่ายของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	15
การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	23
คุณลักษณะของปราชญ์ท้องถิ่น.....	24
การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา.....	25
การกำหนดนโยบายใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	29
การพัฒนาหลักสูตรและการจัดกิจกรรม.....	31
การนำมาเป็นวิทยากร.....	35
การนำมาใช้เป็นสื่อเพื่อการศึกษา.....	36
ข้อมูลเบื้องต้นของจังหวัดนครราชสีมา.....	37

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ข้อมูลเบื้องต้นของจังหวัดนครราชสีมา.....	37
สภาพทั่วไปของจังหวัดนครราชสีมาทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	37
สภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา	
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา.....	40
ผู้บริหารโรงเรียนกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	43
ระดับการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน.....	49
ประสบการณ์ของผู้บริหารโรงเรียน.....	49
การรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	50
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	51
3. วิธีดำเนินการวิจัย	55
ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง	55
การสร้างเครื่องมือในการวิจัย	56
การหาคุณภาพเครื่องมือ.....	57
การเก็บรวบรวมข้อมูล	58
การจัดกระทำข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล	58
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	59
4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	60
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	60
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	60
5. สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	77
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	77
สรุปผลการวิจัย.....	79
อภิปรายผล.....	80
ข้อเสนอแนะ.....	85

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
บรรณานุกรม	86
ภาคผนวก	96
หนังสือขอความอนุเคราะห์.....	97
แบบสอบถามการวิจัย.....	103.
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	116

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

1. แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	56
2. ข้อมูลคุณลักษณะส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	61
3. แสดงระดับการกำหนดนโยบายใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน ของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา.....	62
4. แสดงระดับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่างๆ ในการพัฒนาหลักสูตร/การจัด กิจกรรม การเป็นวิทยากร และการใช้เป็นสื่อเพื่อการศึกษา.....	63
5. แสดงระดับความสำคัญของสาเหตุในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน.....	65
6. แสดงระดับการให้ความสำคัญของวิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในโรงเรียน.....	66
7. แสดงระดับปัญหาในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน.....	67
8. การเปรียบเทียบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน จำแนกตามระดับ การศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน.....	68
9. การเปรียบเทียบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน จำแนกตามระดับ ประสบการณ์ในการบริหาร ของผู้บริหารโรงเรียน.....	71
10. การเปรียบเทียบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน จำแนกตามระดับ การรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของผู้บริหารโรงเรียน.....	73.
11. การเปรียบเทียบปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน จำแนกตาม ระดับการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน.....	75
12. การเปรียบเทียบปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน จำแนกตาม ประสบการณ์ในการบริหาร ของผู้บริหารโรงเรียน.....	75
13. การเปรียบเทียบปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน จำแนกตาม การรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของผู้บริหารโรงเรียน.....	76

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

- 1 ภาพแสดงกรอบความคิดในการวิจัย9
- 2 ภาพแสดงกระบวนการเกิดและการสืบทอดภูมิปัญญาไทย13

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

รัฐได้ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือพัฒนาคนในประเทศให้มีความรู้ความสามารถ ตามที่รัฐต้องการให้นำความรู้ความสามารถนั้นไปพัฒนาประเทศต่อไป (บุญเพียร บุญญวิริโย. 2544 : 37) เช่น ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 – 7 รัฐต้องการให้คนในประเทศได้อยู่ดีกินดี จึงเน้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เป็นสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2538 : 1 – 8)

กระบวนการจัดการศึกษาในขณะนั้นจึงได้นำหลักวิชาการที่เป็นภูมิปัญญาสากล มากำหนดเป็นเนื้อหาในหลักสูตรให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในทุกระดับชั้นการจัดการศึกษา ทั้งการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน ส่งผลให้ประเทศก้าวสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ แต่ขาดความสมดุลของการพัฒนา กล่าวคือ ปัญหาความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้และผลประโยชน์จากการพัฒนา ระหว่างภาค ระหว่างชนบทกับในเมืองและระหว่างกลุ่มคนยังมีปัญหาส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในชาติ ทั้งก่อให้เกิดปัญหาสังคมอื่นๆ ตามมา อาทิ ปัญหายาเสพติดและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ขณะเดียวกันทรัพยากรธรรมชาติ ถูกใช้ประโยชน์อย่างสิ้นเปลือง ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและความเสื่อมโทรมทางสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง (ชาชีวะวัฒน์ ศรีแก้ว. 2545 : 21 – 22) เป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงความอ่อนแอ และขาดความเป็นตัวเองของคนไทย ในการศึกษาที่ขาดความสมดุลระหว่างภูมิปัญญาไทยกับภูมิปัญญาสากล (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2541 : ฉ)

การพัฒนาประเทศตามแนวทางดังกล่าว จึงเป็นการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืนเพราะได้ทำลายระบบเศรษฐกิจ ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ทำลายสภาพแวดล้อม ทำลายโครงสร้างทางสังคม และที่สำคัญที่สุด คือ ทำลายแม้กระทั่งคุณค่าความเป็นมนุษย์ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2540 : 2)

การกลับมาทบทวนวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศ โดยเน้นการพัฒนาคนเป็นสำคัญให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจและสังคมดังกล่าว เป็นบริบทนำไปสู่การจัดการศึกษาของรัฐครั้งใหญ่ (สมภพ สุขกลัด. 2543 : 2) ดังกำหนดไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เน้นการมีส่วนร่วมของทุกส่วนในสังคม และให้รัฐได้จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้มีความรู้ มีคุณธรรม ก้าวทันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม (สมเชาว์ เกษประทุม. 2544 : 6)

จากกฎหมายที่เกี่ยวข้องดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการซึ่งมีบทบาทและหน้าที่ในการจัดการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม จึงกำหนดเป็นแนวปฏิบัติเพื่อเป็นการสนับสนุนในการพัฒนาการศึกษา และกระบวนการเรียนรู้ให้แก่โรงเรียนด้วยการปรับโครงสร้างของหลักสูตรทั้งในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา โดยการเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น กล่าวคือ กำหนดให้โรงเรียนสามารถจัดเนื้อหาวิชาเลือกเสรีให้นักเรียนเลือกเรียนได้หลากหลาย ตามสภาพในท้องถิ่นนั้นๆ และให้โรงเรียนสามารถนำผู้รู้ในท้องถิ่นมาให้ความรู้ มากำหนดเนื้อหา และกำหนดกิจกรรมเสริมให้แก่นักเรียน และครู ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนและครูสามารถผสมผสานระหว่างความรู้ที่เป็นวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่กับความรู้วิทยาการอันเกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าด้วยกัน เพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น และเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงจากสิ่งที่ใกล้ตัวมากที่สุด ตามศักยภาพและบริบททางสิ่งแวดล้อม (กรมวิชาการ. 2539 : 2) สารการการเรียนรู้ในระดับนี้ได้กำหนดไว้เป็นแนวทางกว้างๆ 3 ด้าน ได้แก่ (สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ. 2530 : 45)

1. ด้านทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้ เพื่อให้คงสภาพการอ่านออกเขียนได้และคิดคำนวณได้
2. ด้านความรู้ เพื่อให้รู้จักแสวงหาความรู้อยู่เสมอ เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง ธรรมชาติแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงของสังคม และรู้จักวิเคราะห์สาเหตุ พร้อมเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง ครอบคลุมได้อย่างมีเหตุผล
3. ด้านทัศนคติ เพื่อให้มีความภาคภูมิใจในความเป็นคนไทย มีความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพ และการเปลี่ยนแปลงของสังคมในบ้านและชุมชน และมีความพร้อมที่จะปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของบ้านและของชุมชนในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมในชุมชน และสามารถปฏิบัติตนในการรักษาสุขภาพอนามัยของตนเองและของครอบครัว

โรงเรียนประถมศึกษาเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาให้กับประชากรในการศึกษาภาคบังคับได้มีความรู้ความสามารถขั้นพื้นฐาน มีความสามารถในการประกอบอาชีพได้ตามควรแก่วัย และให้สามารถดำรงตนเป็นพลเมืองดีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข จึงต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนเพื่อการประสานการมีส่วนร่วมของชุมชนในการกำหนดนโยบายและแผนงานการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน และในส่วนที่สนับสนุนการเรียนการสอน การปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตร การปรับเสริมกิจกรรมการเรียนการสอน การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน จากแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในชุมชน เช่น แหล่งเรียนรู้ที่เป็นทรัพยากรทางธรรมชาติในชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่างๆ เป็นต้น นำมาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความเหมาะสมกับวัย และตามความรู้ความสามารถ (วิชัย ดิสสระ. 2535 : 52)

ในส่วนของผู้บริหาร การทำความเข้าใจและให้การยอมรับเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการสำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งอาจเป็นสิ่งที่มียุ่ตามธรรมชาติหรือเป็นผลงานของคนในท้องถิ่น แล้วเลือกสรรสิ่งที่ได้สำรวจแล้วนั้น นำมาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน เช่น เชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ให้นักเรียนออกไปศึกษาที่บ้าน หรือสถานที่ประกอบการของปราชญ์ท้องถิ่น และนำองค์ความรู้ในท้องถิ่นมาสอดแทรกในเนื้อหาวิชาที่สอนนั้น ช่วยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งเป็นประโยชน์โดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนทำให้โรงเรียนสามารถจัดการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ไม่เสียเงินงบประมาณไปโดยเปล่าประโยชน์ (วิชา ทรวงแสง. 2543 : 76 –78 ; ยุกา ทพยไทรรัตน์. 2537 : 6)

จังหวัดนครราชสีมา เป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์มาตั้งแต่อดีตในฐานะที่เป็นหัวเมืองทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมและประเพณี โบราณสถาน โบราณวัตถุ ตลอดจนการประกอบอาชีพต่างๆ ที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนใน ท้องถิ่น ทั้งที่เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิม และภูมิปัญญาใหม่ เกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นที่ตกทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของสังคม อาทิ ภาษาพูด การแต่งกาย การเล่นเพลงโคราช การตั้งชื่อสกุล การทำเครื่องปั้นดินเผา และการทอผ้าไหม (ปรีชา อุดตระกูล. 2541 : 187-192) ที่ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาซึ่งมีหน้าที่ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับประชากรที่อยู่ในช่วงการศึกษาภาคบังคับ สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ เพื่อให้ผู้เรียนในช่วงวัยเรียนดังกล่าว ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของนักเรียนทั้งจังหวัดได้เรียนรู้ มีความซาบซึ้งในวัฒนธรรมของตนเอง และตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีต่อการพัฒนาสังคมและวิถีชีวิตของคนในชุมชน ได้ตกเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของสังคมให้ได้รับการสืบทอดต่อไป

ในทางปฏิบัติโรงเรียนโดยผู้บริหารโรงเรียนในฐานะผู้จัดการงานตามบทบาทหน้าที่ในการบริหารงานต่างๆ ภายในโรงเรียน มีบทบาทสำคัญในการนำนโยบายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อเป็นการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการจัดการศึกษา จึงมีกิจกรรมและวิธีการดำเนินการเป็นของตนเองแตกต่างกันไปตามสภาพที่ตั้งของโรงเรียนและตามคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียน เช่น ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการบริหาร และการรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา เกี่ยวกับการกำหนดนโยบายใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาหลักสูตร และการจัดกิจกรรม การนำมาเป็นวิทยากร และการนำมาเป็นสื่อเพื่อการศึกษา ผลการวิจัยนี้เป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารโรงเรียนในการบริหารและการจัดการด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการศึกษา

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 9 ด้าน คือ ด้านการเกษตร ด้านอุตสาหกรรม และหัตถกรรม ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ด้านศิลปกรรม ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี และด้านโภชนาการ

2. เพื่อศึกษาปัญหาในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา

3. เพื่อเปรียบเทียบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา จำแนกตาม ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการบริหาร และการรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้บริหารโรงเรียน

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัยนี้ทำให้ทราบการใช้และปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา ที่สามารถนำไปเป็นข้อมูลในการพัฒนา ส่งเสริมการบริหารและการจัดการด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการศึกษา แก่ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาค้นคว้าวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาการใช้และปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 9 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเกษตร 2) ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม 3) ด้านการแพทย์แผนไทย 4) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 5) ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน 6) ด้านศิลปกรรม 7) ด้านภาษาและวรรณกรรม 8) ด้านปรัชญา ศาสนาและประเพณี 9) ด้านโภชนาการ ที่เป็นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน 4 ด้าน คือ 1) การกำหนดนโยบายใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) การพัฒนาหลักสูตรและการจัดกิจกรรม 3) การนำมาเป็นวิทยากร 4) การนำมาใช้เป็นสื่อเพื่อการศึกษา

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 1,343 คน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 308 คน โดยได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้น

3. ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรต้น ได้แก่

1.1 ระดับการศึกษา จำแนกเป็น

- 1) ปริญญาตรี
- 2) สูงกว่าปริญญาตรี

1.2 ประสบการณ์ในการบริหาร จำแนกเป็น

- 1) ประสบการณ์น้อยกว่า
- 2) ประสบการณ์มากกว่า

1.3 การรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกเป็น

- 1) การรับรู้ต่ำกว่า
- 2) การรับรู้มากกว่า

2. ตัวแปรตาม

2.1 การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน

2.2 ปัญหาในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้และผลงานของปราชญ์ท้องถิ่นใน 9 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเกษตร 2) ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม 3) ด้านการแพทย์แผนไทย 4) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 5) ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน 6) ด้านศิลปกรรม 7) ด้านภาษาและวรรณกรรม 8) ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี 9) ด้านโภชนาการ

1.1 ด้านการเกษตร ได้แก่ ความสามารถในการผสมผสาน องค์ความรู้ ทักษะและเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนามนพื้นฐานความรู้ดั้งเดิมซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสถานการณ์ต่างๆได้ เช่น การทำเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหาการเกษตรด้านการตลาด การแก้ปัญหาด้านการผลิต และการรู้จักปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตร

1.2 ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ได้แก่ การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลิตเพื่อการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัดและเป็นธรรม เช่น การรวมกลุ่มของโรงงาน กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม

1.3 ด้านการแพทย์แผนไทย ได้แก่ ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้ เช่น ยาจากสมุนไพร การนวดแผนโบราณ การดูแลรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน

1.4 ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์การพัฒนา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เช่น การบวชป่า การสืบชะตาแม่น้ำ การจัดการป่าต้นน้ำและป่าชุมชน

1.5 ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ได้แก่ ความสามารถในการด้านการสะสม และการบริหารกองทุนและสวัสดิการชุมชนทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิต ความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน เช่น การจัดการกองทุนของชุมชนในรูปของสหกรณ์ออมทรัพย์ รวมถึงความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

1.6 ด้านศิลปกรรม ได้แก่ ความสามารถในการสร้างผลงานทางศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม นาฏศิลป์ ดนตรี ทัศนศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน และนันทนาการ

1.7 ด้านภาษาและวรรณกรรม ได้แก่ ความสามารถในการอนุรักษ์และสร้างผลงานด้านภาษาวรรณกรรมท้องถิ่นและการจัดการสารานุกรมภาษาถิ่น การปริวรรตหนังสือโบราณ การฟื้นฟูการเรียนการสอนภาษาถิ่น

1.8 ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี ได้แก่ ความสามารถประยุกต์ และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ปรัชญาความเชื่อและประเพณีที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อบริบททางเศรษฐกิจ สังคม เช่น การถ่ายทอดวรรณกรรม คำสอน การบวชป่า การประยุกต์ประเพณี บุญประเพณีข้าว

1.9 ด้านโภชนาการ ได้แก่ ความสามารถในการเลือกสรร ประดิษฐ์ปรับปรุงแต่งอาหารและยาได้เหมาะสมกับกับความต้องการของร่างกายในสภาวะการณ์ต่างๆ ตลอดจนผลิตเป็นสินค้าและบริการได้เป็นที่แพร่หลาย

2. การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง การกำหนดนโยบายใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาหลักสูตรและการจัดกิจกรรม การนำมาเป็นวิทยากร และ การนำมาเป็นสื่อเพื่อการศึกษา

2.1 การกำหนดนโยบายใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง การส่งเสริม และกำหนดแนวทางปฏิบัติเพื่อให้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา

2.2 การพัฒนาหลักสูตรและการจัดกิจกรรม หมายถึง การปรับเนื้อหา จัดทำรายวิชาเพิ่มเติม การกำหนดกิจกรรมเสริม พัฒนากระบวนการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้มีความยืดหยุ่น กิจกรรมการเรียนการสอนสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

2.3 การนำมาเป็นวิทยากร หมายถึง เป็นวิทยากรในการจัดทำหลักสูตร ร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน การฝึกอบรม เป็นต้น

2.4 นำมาใช้เป็นสื่อเพื่อการศึกษา หมายถึง การจัดสถานการณ์จำลอง การศึกษา นอกสถานที่ การจัดนิทรรศการ การจัดการสาธิต การจัดการทดลอง

4. ปัญหาในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง อุปสรรคและข้อขัดข้องต่างๆ ที่ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาประสบในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน ได้แก่ แหล่งข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น การบริหารจัดการ และบุคลากร

4.1 ปัญหาแหล่งข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความยากลำบากในการรวบรวมผลงานของปราชญ์ท้องถิ่น การจัดทำเนียบปราชญ์ท้องถิ่น

4.2 ปัญหาในการบริหารจัดการ หมายถึง ความไม่สะดวกในการติดต่อประสานงาน ไม่มีแผนงานชัดเจน หลักเกณฑ์ในการประเมินผลการเรียนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นกำหนดให้ชัดเจนได้ลำบาก

4.3 ปัญหาด้านบุคลากร หมายถึง ครู นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการการศึกษาของโรงเรียน มีเจตคติไม่ดี ขาดความรู้ และไม่เห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

5. ปราชญ์ท้องถิ่น หมายถึง บุคคลในท้องถิ่นที่มีความประพฤติดี มีผลงานเป็นที่ยอมรับของสังคม

6. โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่จัดการระดับประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา

7. ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ และผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา

8. ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา จำแนกเป็น ระดับปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี

9. ประสิทธิภาพ หมายถึง จำนวนปีในการดำรงตำแหน่งทางการบริหาร ตั้งแต่เข้าสู่การเป็นผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา ในทุกตำแหน่งจนถึงปัจจุบัน จำแนกเป็น ประสิทธิภาพมากกว่า และประสิทธิภาพน้อยกว่า โดยใช้ค่าเฉลี่ยเป็นเกณฑ์ในการกำหนด

10. การรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง การมีความรู้มีความเข้าใจ มีความตระหนักใน ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ที่เกิดจากสิ่งเร้าภายนอก ได้แก่ คุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น นโยบายรัฐกำหนด และเป็นความประสงค์ของชุมชน ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาได้แสดงออกเป็นพฤติกรรม ได้แก่ การสำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการเลือกสรรภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการศึกษา โดยจำแนกการรับรู้เป็น 2 กลุ่มคือ การรับรู้ต่ำกว่า และการรับรู้มากกว่า โดยใช้ค่าเฉลี่ยของคะแนนการรับรู้จากการสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นเกณฑ์ในการกำหนด

กรอบความคิดในการวิจัย

ความหลากหลายทางภูมิปัญญาท้องถิ่นจำแนกตามแนวความคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 104 – 105) มี 9 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเกษตร 2) ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม 3) ด้านการแพทย์แผนไทย 4) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 5) ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน 6) ด้านศิลปกรรม 7) ด้านภาษาและวรรณกรรม 8) ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี 9) ด้านโภชนาการ

ผู้บริหารโรงเรียนสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เป็นประโยชน์ในการจัดการศึกษาในโรงเรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่เหมาะสม ได้แก่ 1) การกำหนดนโยบายใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) การพัฒนาหลักสูตรและการจัดกิจกรรม 3) การนำมาเป็นวิทยากร เช่น วิทยากรในการจัดทำหลักสูตรการจัดกิจกรรมการสอน การฝึกอบรม 4) การนำมาใช้เป็นสื่อเพื่อการศึกษา (ยุพาทรัพย์ไตรรัตน์. 2537 : 52 ; ชลทิตย์ เอี่ยมสำอางค์ และวิศนี ศิลตระกูล. 2534 : 229)

ผู้บริหารโรงเรียนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน ดังนั้น คุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนที่เกี่ยวกับ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการบริหารและการรับรู้ จึงมีผลต่อการตัดสินใจ การคิด และการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ (พนัส หันนาคินทร์. 2524 : 64 – 67 ; โกศล ศรีทอง. 2543 : 35 ; กัญญา สุวรรณแสง. 2532 : 128)

กรอบความคิดในการวิจัยแสดงตามภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบความคิดในการวิจัย

สมมุติฐานการวิจัย

ผู้บริหารโรงเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมาที่มีระดับการศึกษา ประสบการณ์ และการรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างกันมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน และ ปัญหาในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแตกต่างกัน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา ในจังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้ศึกษาทบทวนจากเอกสาร ตำรา บทความ สิ่งพิมพ์ และงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นขอบเขตแนวความคิดที่เชื่อมโยงกับการศึกษาครั้งนี้ตามลำดับ ดังนี้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.1 ความหมาย และความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.2 การเกิดและลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.3 ขอบข่ายของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.4 การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.5 คุณลักษณะของปราชญ์ท้องถิ่น
2. การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา
 - 2.1 การกำหนดนโยบายใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 2.2 การพัฒนาหลักสูตรและการจัดกิจกรรม
 - 2.3 การนำมาเป็นวิทยากร
 - 2.4 การนำมาใช้เป็นสื่อเพื่อการศึกษา
3. ข้อมูลเบื้องต้นของจังหวัดนครราชสีมา
 - 3.1 สภาพทั่วไปของจังหวัดนครราชสีมาทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 3.2 สภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน
การประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา
4. ผู้บริหารโรงเรียนกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 4.1 ระดับการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน
 - 4.2 ประสบการณ์ของผู้บริหารโรงเรียน
 - 4.3 การรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.1 ความหมายและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

มนุษย์ได้อาศัยความรู้ความสามารถจัดการกับระบบนิเวศที่ตนเองดำรงชีวิตอยู่ ความรู้ความสามารถนี้เรียกว่า “ภูมิปัญญา” (ในพจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน. 2535 : 679) ภูมิปัญญาของมนุษย์ได้มีการสืบทอดกันมาจากอดีตถึงปัจจุบันอย่างไม่ขาดสาย และเชื่อมโยงกันทุกระบบสาขา (“ภูมิปัญญาไทย” . 2541 : 16) ในเรื่องภูมิปัญญาได้มีผู้ให้ความหมายของคำว่า ภูมิปัญญาไว้ เช่น

รัตนะ บัวสนธิ์ (2535 : 7) และสามารถ จันท์สุรย์ (2534? : 9) มีความเห็นว่า ภูมิปัญญา (wisdom) ภูมิปัญญาท้องถิ่น (local wisdom) เป็นพื้นเพรากฐานความรู้ของชาวบ้าน เพื่อใช้เรียกแทนกระบวนทัศน์ (paradigm) ที่มีต่อตนเอง (ชีวทัศน์) และสิ่งแวดล้อม (โลกทัศน์) ที่ชาวบ้านได้เรียนรู้ และมีประสบการณ์สืบทอดกันมาทั้งทางตรงและทางอ้อม

ในเอกสารกรมวิชาการ (2539 : 3) ได้กล่าวถึงความหมายภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าเป็น ความรู้และประสบการณ์ทั้งหลายของชาวบ้านในท้องถิ่นที่ใช้ในการแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต โดยได้รับการถ่ายทอด และกลั่นกรองเป็นระยะเวลายาวนาน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นความรู้ ความสามารถและทักษะของคนในท้องถิ่นซึ่งอาจมีความแตกต่างกันไปตามสภาพทางภูมิศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละท้องถิ่นที่สั่งสม ประสบการณ์เรียนรู้ปรุงแต่ง เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสม และสืบทอดต่อกันมาอย่างไม่ขาดสาย

ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ความสามารถ และทักษะของคนในท้องถิ่นที่ได้สั่งสม ปรุงแต่งสืบทอดกันมาเพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาทางด้านต่าง ๆ ในการดำเนินวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น เป็นหนึ่งในหลายกรณี que แสดงถึงศักยภาพของชาวบ้านในการปรับใช้วัฒนธรรม ด้วยจิตวิญญาณความเป็นคน ที่มีอุดมการณ์เป็นอำนาจและวิสัยคิด ในการจัดการความสัมพันธ์ทางสังคม และการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับธรรมชาติ จนเป็นเอกลักษณ์ในสังคมหมู่บ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นระบบหนึ่งของวัฒนธรรม และเป็นแก่นของชุมชนที่จรรโลงให้ชาติอยู่รอด (ศักดิ์ชัย เกียรติจินา คินทร์. 2542 : 2 ; สำเนียง สร้อยนาคพงษ์. 2535 : 23) ซึ่งในเรื่อง ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้ ได้มีหน่วยงาน และนักวิชาการต่าง ๆ ได้กล่าวไว้ อาทิ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541? : 9 -11) ได้สรุปความสำคัญของ ภูมิปัญญาถิ่นไว้ 5 ประการดังนี้

1. ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง
2. สร้างความภาคภูมิใจ และศักดิ์ศรีเกียรติภูมิแก่คนไทย
3. สามารถประยุกต์คำสอนทางศาสนาเข้ากับวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสม

4. สร้างความสมดุลระหว่างคนกับสังคมและธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน

5. ช่วยเปลี่ยนแปลงปรับปรุงวิถีชีวิตของคนไทยให้เหมาะสมกับยุคสมัย

พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง (2541 : 28) ได้กล่าวว่า ภูมิปัญญาเป็นมรดกของสังคม ที่บรรพบุรุษได้ส่งสมมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน กระทั่งให้เกิดรัฐ เกิดระบบโครงสร้างแนวทางการดำเนินชีวิต และวิถีคิดแบบคนไทยเมื่อเกิดปัญหาขึ้นมักแก้ไขด้วยการกลับไปใช้ความรู้เดิม

สำเนียง สร้อยนาคนพงษ์ (2535 : 3) ถือว่าภูมิปัญญาเป็นทุนทางสังคมที่ชี้แนะการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เป็นสมบัติอันมีค่าของมนุษย์ทุกหมู่เหล่า

พัทยา สายหู (2534? : 27) มีความคิดว่าภูมิปัญญาช่วยจำแนกให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างคนกับสัตว์ กล่าวคือมนุษย์มีการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ที่ตนสร้างขึ้นใหม่ได้

ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงมีความสำคัญ ได้ช่วยส่งเสริมสร้างความรัก ความสามัคคีแก่คนในชุมชน และช่วยปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย

1.2. การเกิดและลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น

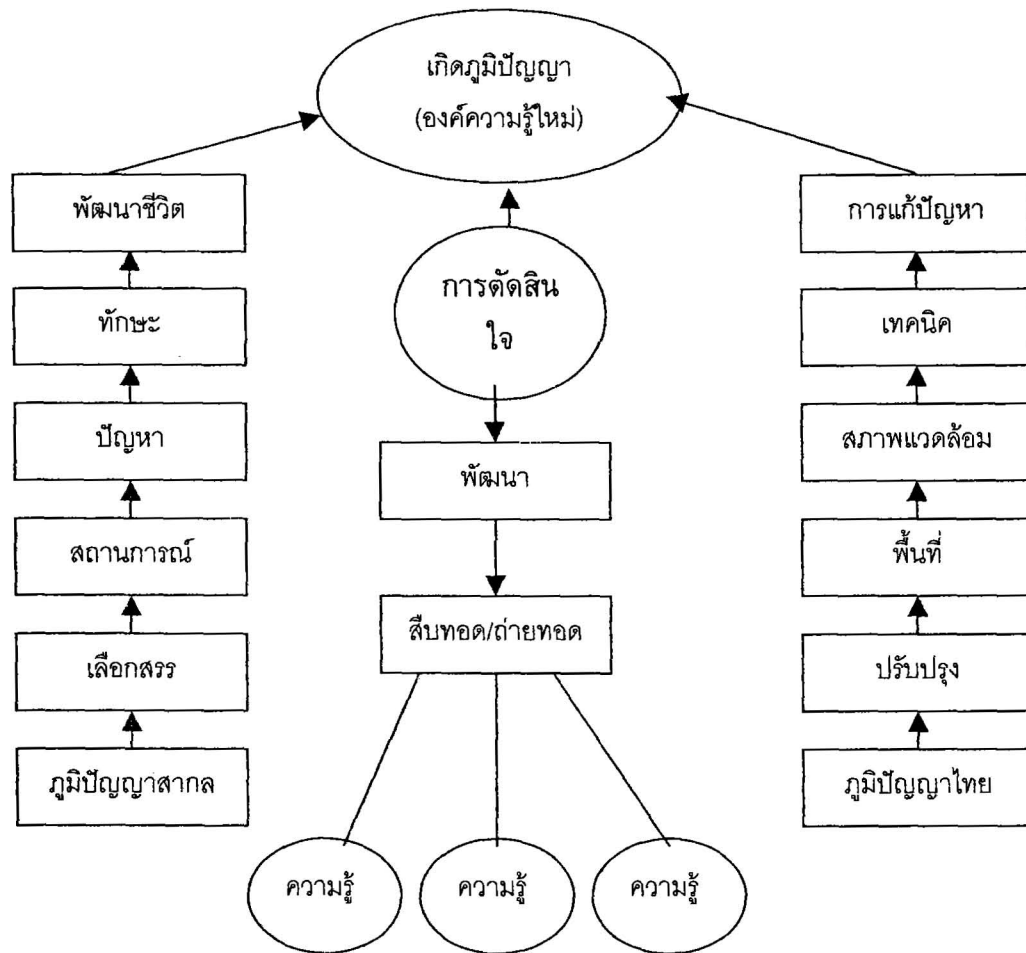
การเกิดของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาเกิดจากการใช้ความเพียรพยายามกับความคิดสร้างสรรค์จากพื้นฐานของวัฒนธรรม และจิตวิญญาณ ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ตามองค์ประกอบของความหลากหลายทางด้านชีวภาพในระบบนิเวศชุดหนึ่งๆ กลั่นกรอง เลือกรสร พัฒนาปรับปรุงองค์ความรู้เหล่านั้นจนเกิดเป็นทักษะและความชำนาญเพื่อให้สามารถแก้ไขปรับปรุงพัฒนาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัยซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่นและได้พัฒนาสืบทอดต่อมาอย่างไม่จบสิ้น ดังปรากฏในรูปของกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบเป็นลายลักษณ์อักษร และไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอดเป็นสำคัญ เช่น ถ้าเป็นการถ่ายทอดให้แก่เด็กจะใช้กิจกรรมการถ่ายทอดง่ายไม่ซับซ้อน อาจใช้วิธีการเล่นิทาน การลองทำ การเล่นปริศนาคำทาย ฯลฯ ถ้าเป็นผู้ใหญ่ อาจใช้วิธีการบอกเล่าโดยตรง หรือผ่านทางพิธีกรรมต่างๆ ตามขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น หรือผ่านทางพิธีกรรมทางศาสนา หรือการบันเทิงต่างๆ เช่น ในภาคกลางมีการละเล่นลิเก ลำตัด ฯลฯ ภาคใต้มีการละเล่น โนราห์ หนังตะลุง ภาคเหนือมีการละเล่นคำซอ ฯลฯ และของภาคอีสานมีการละเล่นลำ คำผญา ฯลฯ ซึ่งในเนื้อหาของคำร้องเหล่านั้นจะสอดแทรกคติธรรม และเนื้อหาต่าง ๆ เอาไว้ เช่น การประกอบอาชีพ การเมืองการปกครองไว้เป็นต้น (สำเนียง สร้อยนาคนพงษ์. 2535 : 23 ; สามารถ จันทร์สุรีย์. 2534 ? : 13 ; ยศ สันตสมบัติ. 2541 : 20)

สุขสันต์ พวงกลัด (2539 : บทคัดย่อ) ได้สรุปผลเกี่ยวกับกระบวนการทางภูมิปัญญาทางด้านดนตรีเกิดจากพื้นฐานชีวิตครอบครัว สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม การถ่ายทอดจาก

ครูคนตรี และคุณลักษณะเฉพาะตัว ได้แก่ความเป็นเลิศ (Gifted) และความถนัดเฉพาะด้าน (Talented)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541 : 16-17) ได้สรุปว่า กระบวนการเกิดและปัจจัยที่มีทำให้เกิดภูมิปัญญาไทย คือ 1) ความรู้เดิม และประสบการณ์ความรู้ใหม่ 2) การสั่งสมสืบทอด 3) ประสบการณ์ 4) รากฐานทางพุทธศาสนาและความเชื่อ ดังภาพประกอบ

ภาพประกอบ 2 แสดงกระบวนการเกิดและการสืบทอดภูมิปัญญา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 16)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นมิได้เกิดขึ้นมาลอยๆ แต่ได้เกิดขึ้นมาจาก ความพยายามที่ตระหนักถึง ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ที่ต้องการจะดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขทั้งทางกายและทางใจ จึงค้นคิดวิธีการจัดการความสัมพันธ์ทางสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับธรรมชาติ ภายใต้กรอบทางศรัทธา ความเชื่อและบริบททางระบบนิเวศตามยุคสมัย

ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นหลายๆ อย่างได้สะท้อนออกมาให้เห็นเป็นรูปธรรมในการดำเนินชีวิต เช่น ทางด้านอาหาร ทางด้านการแต่งกาย ทางด้านที่อยู่อาศัย ทางด้านสุขภาพอนามัย

และทางด้านความคิดความเชื่อที่แสดงออกทางพิธีกรรม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี (สถาบันราชภัฏสวนดุสิต. 2543 : 249)

การกล่าวถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นจะต้องคำนึงถึงระบบของวัฒนธรรมควบคู่ไปด้วย เพราะภูมิปัญญาเป็นระบบหนึ่งของวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน กล่าวคือ ประกอบด้วยระบบของคุณค่าทางสังคมที่เกี่ยวกับศีลธรรม และจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ ระบบภูมิปัญญาเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับธรรมชาติ และระบบอุดมการณ์อำนาจศักดิ์ และสิทธิความเป็นมนุษย์ (ศักดิ์ชัย เกียรติจินาจันทร์. 2542 : 2) ดังนั้น

สามารถ จันทร์สุรีย์ (2534 ? : 10) ได้อธิบายลักษณะของภูมิปัญญาใน 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่เป็นนามธรรม และลักษณะที่เป็นรูปธรรม

ลักษณะภูมิปัญญาที่เป็นนามธรรม เป็นโลกทัศน์ชีวทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิต เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่าและความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน

ลักษณะภูมิปัญญาที่เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่น การทำมาหากิน ดนตรี การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะ และอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์กันและสะท้อนออกมาเป็นกระบวนการทัศน์ใน 3 ประการ คือ

1. ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างคนกับโลกสิ่งแวดล้อม สัตว์ พืชธรรมชาติ
2. ความสัมพันธ์ของคนกับคนอื่นๆ ที่ร่วมกันในสังคม หรือในชุมชน
3. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ ตลอดทั้งสิ่งที่ไม่

สามารถสัมผัสได้ทั้งหลาย

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (กรมวิชาการ. 2542 : 11 ; อ้างอิงจากสัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2534) กล่าวถึงลักษณะของภูมิปัญญา ว่า

1. ภูมิปัญญา เป็นความรู้ เป็นข้อมูล เป็นเนื้อหาสาระ เช่น ความรู้เกี่ยวกับครอบครัว ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์ เกี่ยวกับผู้หญิง ผู้ชาย ประเภทครอบครัว
2. ภูมิปัญญา เป็นความเชื่อของสังคมโดยอาจยังไม่มีข้อพิสูจน์ยืนยันว่าถูกต้อง เช่น เรื่องนรก สวรรค์ ตายแล้วไปไหน
3. ภูมิปัญญา คือ ความสามารถ หรือแนวทางในการแก้ปัญหา หรือป้องกันปัญหา เช่น ความสามารถในการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นในครอบครัว
4. ภูมิปัญญาทางวัตถุ เช่น เรือนชานบ้านช่อง เครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ ในครอบครัว เพื่อให้ครอบครัวมีความสะดวกสบายตามสภาพ เป็นต้น
5. ภูมิปัญญาทางพฤติกรรม เช่น การกระทำ ความประพฤติ การปฏิบัติตัวของคนต่างๆ ในครอบครัวจนทำให้ครอบครัวสามารถดำรงอยู่ได้ก็นับว่าเป็นภูมิปัญญาเช่นเดียวกัน

ประเวศ วะสี (2536 : 23) ได้สรุปลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ 4 ลักษณะ

ดังนี้

1. มีวัฒนธรรมเป็นฐานไม่ใช่วิทยาศาสตร์
2. มีบูรณาการสูง
3. มีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง
4. เน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัฒนธรรม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541 : 17-18) ได้สรุปลักษณะของ ภูมิปัญญาไทยไว้ 7 ประการคือ

1. ภูมิปัญญา เป็นเรื่องของการใช้ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (skill) ความเชื่อ (Belief) และ พฤติกรรม (Behavior)
2. ภูมิปัญญาไทยแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่าง คนกับคน คนกับธรรมชาติแวดล้อม และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ
3. ภูมิปัญญาไทยเป็นองค์รวม หรือ กิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิต
4. ภูมิปัญญาไทยเป็นเรื่องของการแก้ปัญหา การจัดการ การปรับตัว การเรียนรู้ เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชนและสังคม
5. ภูมิปัญญาไทยเป็นแกนหลัก หรือกระบวนการทัศน์ในการมองชีวิตเป็นพื้นความรู้ในเรื่องต่างๆ
6. ภูมิปัญญาไทยมีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง
7. ภูมิปัญญาไทยมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับสมดุลในการพัฒนาทางสังคมตลอดเวลา

จากการศึกษาสรุปได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นมี 2 ลักษณะคือ ลักษณะเป็นรูปธรรม ได้แก่ วัตถุ และการกระทำทั้งหลาย และลักษณะเป็นนามธรรม คือ ความรู้ ความเชื่อ ความสามารถ หรือแนวทางในการแก้ปัญหา และการป้องกันปัญหา รวมทั้งการสร้างความสะดวกให้กับชีวิต

1.3. ขอบข่ายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ยศ สันตสมบัติ (2542 : 51-56) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ที่มีลักษณะจำเพาะของแต่ละท้องถิ่น และมีความเกี่ยวพันเชื่อมโยงกันอย่างแนบแน่นกับด้านวิทยาศาสตร์ ในแง่ที่ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดขึ้นจากการศึกษาเชิงประจักษ์ ผ่านการพิสูจน์การทดลอง คัดสรรปรับปรุง และพัฒนาความคิดมาอย่างเป็นระบบ โดยมีอาจแยกส่วนต่างๆออกจากกันได้ อย่างเด็ดขาด แต่ถ้าแยกเพื่อการวิเคราะห์จะแยกได้เป็น 4 ด้าน คือ

1. ความรู้ในเรื่องของอาหารและยา เป็นองค์ความรู้พื้นฐานที่สุดเพราะในระบบนิเวศ ชุดหนึ่งมนุษย์จะรู้ว่ามิใช่ผักใบบางที่กินได้ อะไรกินไม่ได้ พืชและสัตว์แต่ละชนิดมีคุณ และโทษอย่างไร ในบรรดาพืชที่กินได้นั้น ควรกินส่วนใด กินอย่างไร พืชชนิดใดเป็นยาแก้โรคอะไร เป็นต้น โดยปรกติแล้วผู้หญิงมักมีบทบาทสำคัญในการหาอาหารและยาเพื่อบรรเทาอาการป่วยเล็กๆ น้อยๆที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ดังนั้น ความรู้เรื่องอาหารและยามักจะได้รับการถ่ายทอด

จากยายไปสู่แม่ นอกจากนั้นบุคคลพิเศษบางคน เช่น หมอสมุนไพร คนทรง หัวหน้าผู้ประกอบพิธีกรรมอาจมีความรู้พิเศษเกี่ยวกับคุณสมบัติและฤทธิ์ทางยาของพืชสมุนไพรบางชนิด อีกทั้งมีความรู้ในเรื่องเวทย์มนต์คาถา และเทคนิควิธีในการรักษาพยาบาล ซึ่งมีการใช้พืชสมุนไพรและคาถาร่วมกัน

2. ความรู้ในเรื่องของระบบการผลิตและการจัดการทรัพยากร เป็นองค์ความรู้ที่ซับซ้อนที่ได้รับการพัฒนาขึ้นจากความรู้ทางเทคนิคในด้านอาหารและยา ดังเช่น องค์ความรู้เกี่ยวกับเทคนิคในการจัดการระบบการผลิต วิธีการคัดเลือกผืนป่าเพื่อ ตัดฟันโค่นเผา การพิจารณาคุณสมบัติของดิน การคัดเลือกและเก็บรักษาสายพันธุ์พืชที่สำคัญๆ เช่น ข้าว ข้าวโพด ถั่ว ผัก พริก และพืชอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต องค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างระบบการจัดการน้ำ เช่น เทคนิคการทำเหมืองฝาย การทดน้ำและการควบคุมน้ำ องค์ความรู้เกี่ยวกับการจำแนกประเภทที่ดินและผืนป่า โดยพิจารณาว่าดินประเภทใดเหมาะสมกับการปลูกพืชชนิดใด การจำแนกป่าออกเป็นประเภทต่างๆ เพื่อการอนุรักษ์ ตลอดจนการพัฒนา รูปแบบของความสัมพันธ์ทางสังคมและและองค์กรเพื่อการจัดการการผลิตและดูแลร่วมกัน เช่น การจัดตั้งกลุ่มเหมืองฝายเพื่อดูแลน้ำ กลุ่มแลกเปลี่ยนแรงงานเพื่อจัดการผลิต คณะกรรมการป่าชุมชนเพื่อดูแลควบคุมการใช้ประโยชน์และดูแลรักษาป่าเป็นต้น

3. ความรู้ที่เป็นความเชื่อ พิธีกรรม จารีตประเพณี และวิถีปฏิบัติ การสร้างระบบการผลิตและการจัดการทรัพยากรของชุมชนทำให้เกิดความจำเป็นในการออกกฎระเบียบเพื่อใช้เป็นแบบแผนและบรรทัดฐานร่วมกันของชุมชน โดยปรกติแล้ว การแสดงอำนาจของชุมชนในการตรากฎระเบียบต่างๆ มักออกมาในรูปของความเชื่อ พิธีกรรม และจารีตประเพณี เช่น ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของป่าก่อให้เกิดการใช้ป่าอย่างยำเกรง พิธีกรรมและความเชื่อจึงเป็นส่วนหนึ่งของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดขึ้นเพื่อการจัดการกับการผลิต และการจัดการทรัพยากร โดยการเสริมสร้างความผูกพันทางศีลธรรมและการพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างชุมชนกับป่า ด้วยเหตุนี้ เราจึงพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ จะมีกฎระเบียบ จารีตประเพณี วิถีปฏิบัติ ตลอดจนความเชื่อ พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป

4. ความรู้ที่เป็นวิถีคิด ที่แสดงออกในรูปของระบบคุณค่าทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชน ที่ผ่านกาลเวลาหลายชั่วอายุคนจนตกผลึกกลายเป็นวิถีคิดและการแสดงออกในรูประบบคุณค่าของวัฒนธรรม ยังผลให้วิถีคิดซึ่งผ่านการพัฒนามาจากความสัมพันธ์ระหว่างคนและชุมชนกับธรรมชาติ เป็นวิถีคิดที่มีระบบ มีหลักการเหตุผล ไม่ว่าจะมองวิถีคิดในลักษณะวิถีคิดของชาวบ้าน ทำให้เห็นความเชื่อบางประการที่สะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ ซึ่งเป็นพื้นฐานในการจัดการระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ ความเชื่อนี้เป็นพื้นฐานของกฎระเบียบ และจารีตประเพณีต่างๆ ที่มีการปรับเปลี่ยนประยุกต์ใช้ใหม่ตามสภาพแวดล้อม เช่น การนำเอาความเชื่อทางศาสนามาเป็น

พิธีกรรมการบวชต้นไม้ การนำเอาความเชื่อเรื่องผีขุนน้ำมาเป็นพลังการต่อต้านสัมปทานไม้ เป็นต้น

อังกูล สมคะเนย์ (กรมวิชาการ. 2539 : 6 ; อ้างอิงจาก อังกูล สมคะเนย์. 2535) ได้แบ่ง ขอบข่ายของภูมิปัญญาท้องถิ่น ออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

1. เรื่องที่เกี่ยวกับคติ ความคิด ความเชื่อ และหลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ โดยคติ ความคิด ความเชื่อ ที่เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ของคนในอดีตเกิดจากลัทธิทางศาสนา และความผูกพันกับธรรมชาติ ซึ่งเห็นได้จากการดำรงชีวิตของคนในปัจจุบันตามภูมิภาคต่างๆ เช่น ชุมชนภูเขาจะมีความเชื่อในเรื่องของผีป่า เจ้าเขา เทพารักษ์ ผู้ที่อยู่ในที่ราบก็จะมี ความเชื่อในเรื่องของพระภูมิเจ้าที่ พระภูมินา การสู่ขวัญ การให้ความเคารพแม่โพสพ ผู้ที่อยู่ตามแม่น้ำ ริมทะเล มักจะเชื่อในเรื่องของแม่ย่านางเรือ เป็นต้น

2. ศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งเป็นตัวชี้ที่สำคัญต่อการแสดงออกถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น และผลงานหรือกิจกรรมที่เกิดจากความคิดของชาวบ้าน ที่แสดงให้เห็น คุณค่าแห่งการดำเนินชีวิตที่สงบสุขและความเป็นระเบียบของชุมชนท้องถิ่น

3. การประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่นในอดีตวิถีชีวิตของคนไทยมีความเป็นอยู่โดยอาศัยธรรมชาติ มีอาชีพทางการเกษตรเพื่อมีอยู่มีกินมากกว่าที่จะทำเพื่อความมั่งมี ความร่ำรวย จึงไม่ต้องอาศัยปัจจัยภายนอกมาเป็นตัวกำหนดในการผลิต แต่ในปัจจุบันการดำเนินชีวิตของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปมาก เนื่องมาจากแผนการพัฒนาประเทศทำให้มีระบบการผลิตแตกต่างไปจากเดิม กล่าวคือระบบการผลิตผูกติดกับระบบธุรกิจ เมื่อระบบธุรกิจล้มเหลว บุคคลกลุ่มได้นำแนวคิด การพึ่งพาตนเอง พึ่งพาอาศัย ซึ่งกันและกัน และอาศัยความสมดุลทางธรรมชาติมาแก้ปัญหา เพื่อให้สามารถยืนหยัดต่อสู้กับ ความล้มเหลวได้ กลุ่มบุคคลเหล่านี้ได้รับการยกย่องว่า เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน

4. แนวความคิด หลักปฏิบัติ และเทคโนโลยีชาวบ้าน ซึ่งเริ่มเปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม ตามสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ทำให้การดำเนินชีวิตค่อยๆ เปลี่ยนจากสภาพพอกินพอใช้ไปสู่การประกอบอาชีพเพื่อหารายได้ให้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น จึงได้นำความรู้และหลักการที่เคยปฏิบัติ นำมาผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อนำมาใช้ในการเพิ่มผลผลิต หรือประกอบ กิจกรรมใน การดำเนินชีวิตในครอบครัว และชุมชน ทำให้ภูมิปัญญาอีกกลุ่มหนึ่งที่มีความรู้ ความสามารถในการพัฒนาตัวเองและช่วยเหลือสังคม

สถาบันราชภัฏสวนดุสิต (2543 : 249) ได้แบ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ออกเป็น 5 ด้านคือ

1. ด้านอาหารและเครื่องดื่ม บรรพบุรุษได้คิดและจัดรูปไว้อย่างเหมาะสมโดยคำนึงถึง สภาพลมฟ้าอากาศ และสุขภาพอนามัย อาหารหลายชนิดเป็นได้ทั้งอาหารและยาในขณะเดียวกัน อาหาร รูปแบบไทยจึงมีความหลากหลายตามความซับซ้อนของสังคม เช่น อาหารแบบราชสำนักอาหารแบบพื้นบ้านที่มีความแตกต่างกันไปตามสภาพทางภูมิศาสตร์ ของแต่ละท้องถิ่น

เช่น ภาคกลางมี แกงส้ม แกงป่า ฯลฯ ภาคเหนือมี น้ำพริกอ่อง ขนมจีนน้ำเงี้ยว ฯลฯ ภาคอีสานมีลาบ ส้มตำ ปลาจ๋า ฯลฯ ภาคใต้มี ข้าวยา แกงเหลือง แกงไตปลา ผัดสะตอ เป็นต้น

หลังจากรับประทานอาหารในแต่ละมื้อแล้วคนไทยนิยมรับประทานอาหารหวานต่างๆ ในการจัดอาหารในแต่ละมื้อจึงต้องจัดให้ครบทั้งอาหารคาวและอาหารหวานที่เป็นขนมชนิดต่างๆ แล้วตามด้วยผลไม้ที่มีตามฤดูกาล

2. ด้านการแต่งกาย การที่สังคมไทยตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสมจึงทำให้เกิดความหลากหลายของพืชและสัตว์นานาชนิดมาผลิตเป็นผ้า และตัดเย็บเป็นเครื่องนุ่งห่ม เช่น จากผ้าฝ้าย ผ้าไหม ฯลฯ

3. ด้านที่อยู่อาศัย สถาปัตยกรรมเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยได้สะท้อนถึงวิถีชีวิตของผู้คน สภาพสังคม เศรษฐกิจ สุนทรียพรรณณะ คติความเชื่อของผู้สร้าง ลักษณะโดยทั่วไปของที่อยู่อาศัยของคนไทยทั้ง 4 ภาคจึงมีลักษณะแตกต่างกันตามสภาพแวดล้อม เช่น ภาคกลางจะนิยมปลูกบ้านอยู่ในบริเวณเดียวกัน การออกแบบเน้นประโยชน์ใช้สอย ภาคเหนือนิยมปลูกสร้างบ้านให้ได้รับแสงแดด ส่วนหลังคาบ้านจะมีกาแล ภาคอีสานการปลูกบ้านในภาคอีสานมีหลายรูปแบบเพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะธรรมชาติ เช่น เรือนแห่ เป็นเรือนขนาดเล็กสำหรับผู้แต่งงานใหม่ เรือนเกย เป็นบ้านพักสำหรับผู้มีฐานะปานกลาง เรือนแฝด เป็นบ้านพักสำหรับผู้มีฐานะร่ำรวยภาคใต้ การสร้างบ้านมีหลังคาไม่เป็นรูปหน้าจั่ว เป็นต้น

4. ด้านสุขภาพอนามัย ภูมิปัญญาไทยด้านนี้มีการบันทึกไว้ เพื่อเป็นแนวปฏิบัติ ในการนำเอา พืช สัตว์ และแร่ธาตุต่างๆ มาใช้เป็นประโยชน์ในการบำบัดรักษา เช่น ด้านเภสัชกรรม ต้องมีความรู้เกี่ยวกับ 1) ตัวยาที่จะนำมารักษาโรค 2) ต้องรู้สรรพคุณยา 3) ต้องรู้ภักดยา 4) ต้องรู้วิธีการปรุงยา ด้านเวชกรรม ต้องมีความรู้เกี่ยวกับการปรุงยา เป็นต้น

5. ด้านความคิดความเชื่อ ความคิดความเชื่อมีในทุกสังคมความเชื่อบางอย่างมีเหตุผล บางอย่างไม่มีเหตุผล เช่น ความเชื่อในกฎแห่งกรรม เชื่อเกี่ยวกับดวง วันเกิด การตั้งชื่อบุคคล การปลูกไม้มงคล เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 104 – 105) ได้แบ่ง ภูมิปัญญาท้องถิ่น ออกเป็น 9 ด้านคือ

1. ด้านการเกษตร
2. ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม
3. ด้านการแพทย์ไทย
4. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
5. ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน
6. ด้านศิลปกรรม
7. ด้านภาษาและวรรณกรรม
8. ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี

9. ด้านโภชนาการ

ในการกำหนดขอบข่ายของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยยึดกรอบ 9 ด้าน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติดังกล่าว ได้แก่

1. ด้านการเกษตร

ในอดีตการดำเนินชีวิตของคนไทยส่วนมากอาศัยธรรมชาติในการทำการปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์เพื่อให้มีกินในครอบครัว วิถีชีวิตโดยรวมมีความสงบ มีความสุขตามอัตภาพ ปัจจุบันการดำเนินชีวิตของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากการเพิ่มของประชากร จากการพัฒนาประเทศจากประเทศเกษตรกรรมเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ การจัดระบบการผลิตจึงแตกต่างไปจากเดิม คือเป็นการผลิตเพื่อโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งต้องใช้ทุนและใช้วิทยาการสมัยใหม่มาช่วยการผลิตมากขึ้น เพื่อเพิ่มการผลิตให้มีจำนวนมากพอกับความต้องการของตลาด แต่ขายได้ในราคาต่ำ ส่งผลให้เกษตรกรมีหนี้สินมากขึ้น ทรัพยากรทางธรรมชาติถูกทำลายลงจนเสียหายหมด การล้มลายทางเศรษฐกิจและสังคม วิถีชีวิตของคนในชุมชนไม่สามารถดำเนินไปได้อย่างมีความสุขเหมือนในอดีตที่ผ่านมา ทำให้คนกลุ่มหนึ่งนำเอาความล้มเหลวนั้นมาเป็นบทเรียนและนำไปสู่การพึ่งพาตนเองและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ร่วมกันฟื้นฟูทรัพยากรในท้องถิ่นที่สูญเสียไปนั้นกลับให้มีสภาพความอุดมสมบูรณ์ใหม่ โดยผสมผสานแนวความคิดระหว่างการเกษตรแบบเดิมกับแบบใหม่ บุคคลเหล่านี้เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่สมควรได้รับการยกย่อง และนำแนวความคิด ความรู้และประสบการณ์ไปถ่ายทอดเผยแพร่ต่อไป การเกษตรในรูปแบบเหล่านี้ ได้แก่ 1) วนเกษตร 2) เกษตรแบบผสมผสาน 3) เกษตรธรรมชาติ 4) เกษตรยั่งยืน 5) ไร่นาสวนผสม ซึ่งการทำเกษตรทั้ง 5 ประเภทที่กล่าวมาข้างต้น ถึงแม้จะมีเทคนิคและชื่อเรียกแตกต่างกันไปก็ตาม แท้จริงแล้วล้วนแต่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดที่ว่า ชาวบ้านต้องสร้างพื้นฐานการเกษตรเพื่อตนเองและครอบครัวให้มั่นคงเสียก่อน ซึ่งเริ่มจากความคิดในเรื่องของการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก (ยุพา ทรัพย์อุไรรัตน์, 2537 : 33 – 34 ; อ้างอิงจาก เสรี พงษ์พิศ. 2534)

2. ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

งานด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม เป็นสิ่งที่ชาวบ้านสร้างขึ้นเพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งบางอย่างต้องใช้เวลาในการพัฒนาสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน และพัฒนาเข้าสู่ระบบการผลิตเป็นแบบอุตสาหกรรม เพื่อให้ได้ปริมาณมากพอทันต่อความต้องการ และคุณภาพดีที่สุดในการใช้สอย

ประเภทผลงานด้านหัตถกรรมตามวิธีการผลิตออกเป็น 10 ประเภท (ยุพา ทรัพย์อุไรรัตน์, 2537 : 41) ได้แก่

1. เครื่องปั้นดินเผา ได้แก่ ภาชนะเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งที่เป็นดินเผาธรรมดา และดินเผาที่เคลือบด้วยน้ำเคลือบชนิดต่างๆ ซึ่งมีอยู่เกือบทุกภาคของประเทศ มีกรรมวิธีในการผลิต และมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นแตกต่างกันไปตามความนิยมของแต่ละท้องถิ่น
2. การทอผ้าและการเย็บปักถักร้อย ได้แก่ การทอผ้าในท้องถิ่นต่างๆ รวมถึงการเย็บการปัก การถักถักร้อยเพื่อตกแต่ง เช่น การทอยกดอก การทอจก และการประดับตกแต่งด้วยลูกปัดและกระจก เป็นต้น
3. การแกะสลัก ได้แก่ การแกะสลักวัสดุต่างๆ เพื่อใช้เป็นเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การทำครกหิน การแกะสลักไม้ การแกะสลักตัวหนังสือสูง การแกะงาช้าง เป็นต้น
4. หัตถกรรมโลหะ ได้แก่ งานหัตถกรรมโลหะชนิดต่างๆ ตั้งแต่การทำเครื่องมือเครื่องใช้ด้วยเหล็ก ทองแดง สำริด ตะกั่ว รวมถึงการทำเครื่องประดับตกแต่งด้วยเงิน ทอง เป็นต้น
5. เครื่องจักสาน ได้แก่ หัตถกรรมพื้นบ้านที่ทำขึ้นด้วยวิธีการจักสาน โดยใช้วัสดุธรรมชาติต่างๆ เช่น ไม้ไผ่ หวาย กระจูด ใบลำเจียก ใบเดย ป่านลิเภา เป็นต้น
6. การก่อสร้าง ได้แก่ งานสถาปัตยกรรมพื้นบ้านทั่วไปตั้งแต่การสร้างอาคาร บ้านเรือน และการก่อสร้างเพิกพักชั่วคราว และการก่อสร้างที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา งานประเภทนี้มีความแตกต่างกันไปตามความนิยมของแต่ละท้องถิ่น
7. ภาพเขียน ได้แก่ งานจิตรกรรมหรือภาพเขียนระบายสีและลายเส้น งานประเภทนี้มักเกี่ยวกับพุทธศาสนาเป็นส่วนมาก และจะมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นให้เห็นเด่นชัด
8. การปั้นรูปและลวดลาย ได้แก่ งานประติมากรรมทั้งหลาย เช่น การปั้นตุ๊กตาต่าง ๆ การปั้นลวดลายประดับอาคาร เป็นต้น
9. การทำเครื่องกระดาษ ได้แก่ การทำกระดาษพื้นบ้าน เช่น กระดาษสา กระดาษข่อย และการทำกระดาษสำหรับตกแต่งในงานเทศกาล เป็นต้น
10. ประเภทเบ็ดเตล็ด ได้แก่ งานหัตถกรรมพื้นบ้านที่ไม่อาจจัดเข้าเป็นประเภทใดได้แน่นอน เช่น การจัดดอกไม้ การแกะสลักผลไม้ การแทงหยวก การทำหุ่นกระดาษ เครื่องเงิน การทำเครื่องดนตรี การทำเครื่องประดับต่าง ๆ การทำยานพาหนะ เช่น เรือ เกวียน ล้อเลื่อน กระจัง เป็นต้น

3. ด้านการแพทย์แผนไทย

ความเจ็บป่วยและโรคร้ายเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับทุกชีวิตโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เมื่อเกิดอาการไม่สบายก็ต้องหาวิธีการบำบัดรักษา ในอดีตความก้าวหน้าทางด้านทางการแพทย์ และทางการสาธารณสุขยังไม่ดีพอ บรรพบุรุษไทยที่มีความรู้ทางด้านเภสัชกรรม ด้านเวชกรรม และด้านการนวดแผนไทย (สถาบันราชภัฏสวนดุสิต. 2543 : 258) จึงได้พยายามศึกษาค้นคว้าเพื่อจะนำเอาสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติ ได้แก่ พืช สัตว์ แร่ธาตุต่างๆ มาใช้ประโยชน์ในการบำบัดรักษา เช่น ในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย จะมีวิธีการรักษาความเจ็บป่วยหลายแนวผสมผสาน

กันไป เช่น ใช้ทั้งการดู การรักษาด้วยสมุนไพร การเสกเป่าคาถาอาคม การไหว้ผี การรดน้ำมนต์ ไปพร้อมๆกัน (ยศ สันติสมบัติ. 2542 : 108 –109)

แม้ว่าในปัจจุบันการแพทย์แผนใหม่จะมีความก้าวหน้าและทันสมัยมากขึ้นสามารถที่จะรักษาโรคได้เกือบทุกชนิด แต่โดยสภาพแท้จริงแล้วสำหรับสภาพสังคมของคนไทย ก็ให้ความสำคัญกับการรักษาแบบพื้นบ้านอยู่มาก เพราะยังมีความเชื่อ และความเชื่อที่แฝงอยู่นั้นมีคุณค่าทางด้านจิตใจ

4. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

องค์ความรู้ในเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้พัฒนามาจากความรู้เชิงเทคนิคในการจัดการระบบผลิต วิธีการคัดเลือกผืนป่าเพื่อตัดฟันโค่นเผา การพิจารณาคุณสมบัติของดิน การคัดเลือกและเก็บรักษาสายพันธุ์พืชสำคัญๆ การสร้างระบบการจัดการน้ำ ตลอดจนการพัฒนารูปแบบของความสัมพันธ์ทางสังคมและองค์กรเพื่อจัดการการผลิตและทรัพย์สินส่วนรวม องค์ความรู้เหล่านี้ย่อมสะท้อนให้เห็นคติ ความเชื่อที่ได้ประยุกต์ออกมาสู่การพัฒนาชีวิต (ยศ สันติสมบัติ. 2542 : 55)

ตัวอย่างกรณีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของ เจ้าอธิการ สมคิด จรณธมโม วัดโป่งคำ อ.สันติสุข จ.น่าน ได้พบว่า การแก้ปัญหาในการทำลายป่านั้นต้องรู้สาเหตุ ก่อนจากนั้นจึงแก้ปัญหาตามสาเหตุ เช่น ปัญหาการทำลายป่ามาจากความยากจน และค่านิยมใหม่ จึงแก้ปัญหาที่การสร้างคุณค่าแทนการสร้างมูลค่า กล่าวคือให้ชุมชนได้ศึกษาถึงคุณค่าของตนไม่ว่ามีคุณประโยชน์อย่างไร มากน้อยเพียงไร การใช้พิธีกรรมนำจิตใจ คือการรักษาทรัพยากรบนพื้นฐานความรู้เดิมโดยนำพิธีกรรมของชุมชนมาประยุกต์ เช่น การบวชป่า สืบชะตาแม่น้ำ การเลี้ยงผีขุนน้ำประจำปี และการบิณฑบาตป่าเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม

5. ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน

จากสภาพวิกฤติทางเศรษฐกิจและสังคม อันเนื่องมาจากผลของการพัฒนาประเทศ ที่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจ เพื่อแสวงหารายได้ที่เป็นตัวเงินมากเกินไป ได้ส่งผลให้ราคาที่ดินสูงขึ้น ผู้คนยากจนมากขึ้น สภาพการณ์นี้ทำให้ผู้คนทั้งหลายพยายามที่จะหาทางช่วยตนเอง โดยการรวมกลุ่มกันในหมู่บ้านเป็นกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มธนาคารข้าว กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มร้านค้าสวัสดิการ กลุ่มพัฒนาอาชีพหัตถกรรม รวมทั้งได้มีการประยุกต์ประเพณีต่างๆ เพื่อรวบรวมปัจจัยที่สำคัญ เช่น บุญคุณลาน บุญประทายข้าวเปลือก ซึ่งกลุ่มเหล่านี้พัฒนาระบบและวิธีการของตนเองเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาให้กับชุมชน และเพื่อเพิ่มปริมาณและคุณค่าของทุนโภคทรัพย์และเงินทุนขึ้น (ยุพา ทรัพย์ไตรรัตน์. 2537 : 35)

6. ด้านศิลปกรรม

ศิลปกรรม เป็นคำที่มีความหมายกว้างและจำเพาะเจาะจง ทั้งนี้แล้วแต่ทัศนะของนักปราชญ์แต่ละคน แต่ละสมัยที่จะกำหนด เช่น ในความหมายกว้าง ศิลปะ คือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นสิ่งที่มีได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ซึ่งครอบคลุมทั้งผลงานที่เป็นจิตรกรรม และ

h. 29355 3

ประติมากรรม ในความหมายเฉพาะศิลปะ หมายถึงงานทัศนศิลป์ ซึ่งประกอบด้วยจิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์และงานสร้างสรรค์อื่นๆที่ใช้การเห็นเป็นปัจจัยในการรับรู้ และศิลปะ หมายถึงความมีคุณภาพ มีคุณค่าทางศิลปะของผลงาน นอกจากนี้หากมองศิลปะตามทัศนะของ นักปรัชญา เช่น เพลโตได้ให้ความหมายว่า ศิลปะคือการเลียนแบบความงาม และการเป็นตัวแทน

ส่วน ชะลูด นิมเสมอ (2542 : 2) ได้แบ่งประเภทของศิลปะออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1.กลุ่มความมุ่งหมายของการสร้าง ในกลุ่มนี้แบ่งย่อยออกเป็น 2 สาขา คือ วิจิตรศิลป์ และประยุกต์ศิลป์

2 กลุ่มสื่อในการแสดง กลุ่มนี้แบ่งย่อยออกเป็น 4 สาขา คือ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม วรรณกรรม และดนตรีนาฏกรรม

3. กลุ่มจากลักษณะของการรับสัมผัส กลุ่มนี้แบ่งได้ 3 สาขา คือ ทัศนศิลป์ เป็นสิ่งที่สัมผัสด้วยการเห็น ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ และสถาปัตยกรรม โสตศิลป์ ได้แก่ ดนตรี และวรรณกรรม ได้แก่ นาฏกรรม ภาพยนตร์และโสตทัศนศิลป์

จากที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า ศิลปกรรม คือผลงานที่คนสร้างขึ้นมาและจะมีเอกลักษณ์เฉพาะแตกต่างกันไป เพื่อสะท้อนความงามซึ่งเป็นคุณค่าของศิลปะในรูปแบบที่ต่างๆ กัน ไปของแต่ละท้องถิ่นและยุคสมัย

7. ด้านภาษาและวรรณกรรม

ในการดำเนินวิถีชีวิตของมนุษย์ได้ใช้ภาษาเป็นสื่อกลางในการทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน อาจใช้เสียงหรือกิริยาอาการ หรือเป็นหนังสือทั้งที่เป็นวรรณคดีและงานประพันธ์ทั่วไป ซึ่งแตกต่างกันไปตามสภาพสังคมของแต่ละท้องถิ่น และแบบแผนที่ได้รับมาจากบรรพบุรุษ ภาษาและวรรณกรรมจึงเป็นวัฒนธรรมที่มีการเคลื่อนไหวไปตามสังคมอยู่เสมอ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านภาษาและวรรณกรรม จึงหมายถึง บุคคลที่มีความสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับภาษาทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณและการใช้ภาษา ตลอดทั้งที่เป็นวรรณคดีและงานประพันธ์ทั่วไป เช่น 1) บทเพลงต่างๆ ได้แก่ เพลงโคราช หมอลำ เพลงพวงมาลัย เพลงช้า เพลงบอก เพลงส่งฟาง เป็นต้น 2) การใช้คำพูดเพื่อแสดงภูมิปัญญา และแง่คิดต่างๆ ได้แก่ ปริศนาคำทาย ฯลฯ 3) ถ้อยคำที่จรรโลงใจ ได้แก่ ภาษิต สำนวน ผญา คำเรียกขวัญ ฯลฯ 4) นิทานพื้นบ้าน ได้แก่ นิทานพื้นบ้านประเภทต่างๆที่มีอยู่ในท้องถิ่น 5) ภาษาถิ่น รวมทั้ง วัฒนธรรมในการพูด

8. ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี

พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน (2525) ได้ให้ความหมายของคำปรัชญาว่า วิชาที่ว่าด้วยหลักความรู้ความจริง

รัตนา ดันขุนเด็ก (2530 : 4) กล่าวว่า ปรัชญาไม่ใช่องค์ความรู้แต่เป็นกิจกรรมทางปัญญา ในการตรวจสอบตีความด้วยเหตุผล เพื่อให้กระจ่างในความเป็นจริงของความรู้ทุกชนิด

ธรรมชาติของปรัชญาไม่อยู่ที่เนื้อหา แต่อยู่ที่จุดหมายและกระบวนการค้นหา ดังนั้น ปรัชญาจึงเกี่ยวข้องกับ การจัดระเบียบ ดีความ ทำความกระจ่างและวิเคราะห์วิพากษ์ทุกสิ่งที่อยู่ในขอบเขตของสิ่งที่รู้และที่ประจักษ์ด้วยประสบการณ์ ซึ่งเป็นสิ่งให้มีการไตร่ตรองเพื่อการตัดสินใจ

ปกติแล้วปรัชญากับศาสนามีความเกี่ยวข้องกัน และมีวัตถุประสงค์คล้ายกัน แต่ต่างกันที่วิธีการที่จะให้บรรลุจุดหมาย ศาสนามุ่งสอนให้เข้าใจในธรรมชาติของสากลจักรวาล และในความสัมพันธ์ของมนุษย์กับจักรวาลโดยการปลูกฝังให้เกิดศรัทธา และให้ปฏิบัติตามศรัทธาจนถึงขั้นที่สุด ผู้ที่นับถือศาสนาเดียวกันย่อมดำเนินตามพิธีขนบธรรมเนียมอย่างเดียวกัน เรื่องของศาสนาจึงมีประเพณีและความเชื่อถือปะปนอยู่ด้วย (รัตนดา ดันบุญเต็ก, 2530 : 93)

คติ ความเชื่อเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกคนทั้งที่เป็นรูปธรรม นามธรรม ในการดำเนินวิถีชีวิต ที่แสดงออกในรูปของประเพณีซึ่งอาจมีความแตกต่างกันไปบ้างตามสภาพแวดล้อม ทั้งที่เป็นจารีตประเพณี ขนบธรรมเนียมประเพณี และธรรมเนียมประเพณี เช่น สงกรานต์ ลอยกระทง การบวช การสวดมนต์ ทอดกฐิน การทำบุญวันเกิด โคมไฟขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน เป็นต้น

9. ด้านโภชนาการ

ภูมิปัญญาด้านโภชนาการ เป็นพื้นฐานที่สุดขององค์ความรู้ เพราะอาหารเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่สำคัญยิ่งในการดำรงชีวิต ที่บรรพบุรุษได้ทดลองรับประทาน หรือนำมาปรุงแต่งเพื่อรับประทานทั้งอาหารจำพวกพืช และสัตว์ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งอาจแตกต่างกันไปตามสภาพของแต่ละท้องถิ่น เช่น ภาคกลางมีอาหารประเภทแกงส้ม แกงป่า น้ำพริกกะปิ แกงเลียง ฯลฯ ภาคเหนือมีอาหารจำพวก น้ำพริกฮ่อง แคปหมู ขนมจีนน้ำเงี้ยว ฯลฯ ภาคอีสาน มีอาหารจำพวกลาบ ส้มตำ เนื้อย่าง และปลาร้า ฯลฯ ภาคใต้ มีอาหารจำพวก ข้าวยา แกงเหลือง แกงไตปลา ผัดสะตอ ฯลฯ

1.4. การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชาวบ้านได้ใช้สติปัญญาของตนสั่งสมความรู้ประสบการณ์เพื่อการดำรงชีพมาโดยตลอด ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งตลอดมาด้วยวิธีการต่างๆ ที่แตกต่างกันไปตามสภาพท้องถิ่น ทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยอาศัยศรัทธาทางศาสนา ความเชื่อถือผีสาธิตต่างๆ รวมทั้งความเชื่อในบรรพบุรุษ การถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่เด็ก ใช้กิจกรรมการถ่ายทอดง่ายไม่ซับซ้อน มีความสนุกสนานและดึงดูดใจ เช่น การละเล่น การเล่านิทาน การลองทำ การเล่นปริศนาคำทาย เป็นต้น การถ่ายทอดแก่ผู้ใหญ่ วิธีการถ่ายทอดมีหลายรูปแบบ เช่น การบอกเล่าโดยตรงหรือเล่าโดยการผ่านทางพิธีสู่ขวัญ พิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมตามขนบธรรมเนียมต่างๆ ดังเห็นได้โดยทั่วไปในพิธีการแต่งงานของทุกท้องถิ่น จะมีขั้นตอนมีคำสอนที่ผู้ใหญ่สอนคู่บ่าวสาวในการครองเรือนและการประกอบอาชีพ เป็นต้น นอกจากนี้วิธีการถ่ายทอดจะออกมาในรูปของ คำร้องในการละเล่นต่างๆ เช่น ลิเก ลำตัด โนราห์ หนังตะลุง กลอนลำ คำผญา คำสอย คำขอ ที่ได้

สอดแทรกคติธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี การปกครอง การประกอบอาชีพ การรักษาโรคพื้นบ้าน รวมทั้งการปฏิบัติตามจารีตประเพณีต่างๆ (สามารถ จันทรสุริย์. 2534 : 13 – 14)

จากการศึกษาสรุปได้ว่า ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งกระทำได้ 2 รูปแบบ คือ แบบเป็นลายลักษณ์อักษร กับแบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ให้ผสมกลมกลืนกันไปในวิถีชีวิตของคนในชุมชนนั้นๆ

1.5. คุณลักษณะของปราชญ์ท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผลผลิตของคนในท้องถิ่น ที่มีระบบคิด และวิถีปฏิบัติผสมผสานระหว่าง”คุณค่า” กับ “มูลค่า” ได้อย่างลงตัวสั่งสมสืบทอดกันมาอย่างเป็นระบบ ในลักษณะองค์รวมเพื่อให้การดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างผาสุก บุคคลที่เป็นผู้ผลิตผลงานในลักษณะนี้ คือปราชญ์ท้องถิ่น (กรมวิชาการ. 2539 : 6) นักวิชาการหลายท่านได้สรุปคุณลักษณะของผู้เป็นปราชญ์ท้องถิ่นไว้ เช่น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 56-157) ได้สรุปคุณลักษณะของผู้ทรงภูมิปัญญาทั้งขององค์การยูเนสโก และของประเทศต่างๆรวมทั้งของประเทศไทยไว้ ดังนี้

1. องค์การยูเนสโก กำหนดคุณสมบัติผู้ทรงภูมิปัญญาไว้ คือ
 - 1.1 เป็นผู้สร้างผลงานตนเองอย่างต่อเนื่อง
 - 1.2 เป็นผู้พัฒนาและขยายขอบข่ายงานของตนเอง
 - 1.3 เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้สู่คนรุ่นใหม่ให้เป็นผู้สืบทอดไป
2. ประเทศญี่ปุ่น ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ทรงภูมิปัญญาไว้ คือ
 - 2.1 เป็นผู้มีความรู้ความชำนาญอย่างลึกซึ้งซึ่งเกี่ยวกับการบูรณะ และรักษาสมบัติทางวัฒนธรรมเชิงจิตวิญญาณที่ควรแก่การอนุรักษ์
3. ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดคุณสมบัติไว้ คือ
 - 3.1 เป็นนักวิชาการที่มีความรอบรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของกลุ่มชนที่มีมากที่สุดของแต่ละรัฐ
 - 3.2 เป็นผู้นำการสืบสานมรดกพื้นบ้าน
4. ประเทศฝรั่งเศส กำหนดคุณสมบัติไว้คือ เป็นผู้ชำนาญการสูงสุดในสาขานั้นๆ และเป็นที่ยอมรับในหมู่นักวิชาการ
5. ประเทศฟิลิปปินส์ กำหนดคุณสมบัติ ไว้คือ
 - 5.1 ต้องเป็นผู้มีชีวิตอยู่หรือเสียชีวิตไปแล้ว ตั้งแต่ก่อตั้งระบบนี้ในปี ค.ศ. 1974 (พ.ศ. 2517)
 - 5.2 เป็นผู้สร้างผลงานให้เห็นความเป็นเอกลักษณ์ และเกียรติของประเทศชาติ
 - 5.3 เป็นผู้โดดเด่นในผลงานต่อไปนี้
 - 5.3.1 วิจัย อนุรักษ์ และสร้างผลงานวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง

- 1.3.2 ริเริ่มสร้างสรรค์ สนับสนุนการพัฒนา รูปแบบงานศิลปะ โดยนำของเก่ามาผสมผสานกับของใหม่ และทำให้ศิลปะดั้งเดิมเป็นที่ยอมรับและชื่นชอบจากคนรุ่นใหม่ในสังคม
- 1.3.3 เสาะแสวงหาวิธีการพัฒนางานของตนในรูปแบบใหม่อย่างสม่ำเสมอ

6. ประเทศไทย กำหนดคุณสมบัติไว้ คือ

- 6.1 เป็นคนดีมีคุณธรรม
- 6.2 เป็นผู้คงแก่เรียนและหมั่นศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ
- 6.3 เป็นผู้นำท้องถิ่น
- 6.4 เป็นผู้สนใจปัญหาของท้องถิ่น
- 6.5 เป็นผู้ขยันหมั่นเพียร
- 6.6 เป็นนักปกครองและประสานประโยชน์ของท้องถิ่น
- 6.7 มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้
- 6.8 เป็นผู้มีคู่ครองหรือบริวารดี

จากการศึกษาแนวคิดของบุคคล และองค์กรต่างๆ ที่ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของปราชญ์ท้องถิ่น ผู้ศึกษา จึงสรุปคุณลักษณะของบุคคลที่เป็นปราชญ์ท้องถิ่น ได้ว่า เป็นบุคคลในท้องถิ่นที่มีวิธีการคิด และการกระทำ และมีผลงานจากการคิดการกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

2. การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา

การให้การศึกษาเป็นวิธีการที่มนุษย์ใช้ถ่ายทอดความรู้ ทักษะ ค่านิยม เจตคติ แบบแผนความประพฤติให้เป็นมรดกทางสังคมให้แก่คนรุ่นต่อไปเพื่อเป็นการพัฒนาความรู้ ความคิด และทักษะ สามารถปรับตัว มีความรับผิดชอบต่อสังคมที่เขาเป็นสมาชิกอยู่ และรู้จักแสวงหาความรู้ให้เท่าทันและสอดคล้องกับสภาพสังคมที่ทวีความซับซ้อนขึ้นเรื่อยๆ อย่างเช่น ในปัจจุบันกระแสโลกาภิวัตน์ได้ผลักดันให้เกิดการแข่งขันทางด้านต่างๆ กับนานาประเทศ ซึ่งคนไทยเคยได้รับความจริงเป็นบทเรียนมาแล้ว (คณะคณาจารย์ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยครูสวนสุนันทา. 2535 : 19) เกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ การรักษาสภาพแวดล้อม โครงสร้างทางสังคม และที่สำคัญที่สุดคือคุณค่าความเป็นมนุษย์ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2540 : 2) ที่ได้เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการพัฒนาประเทศที่เน้นการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจ เป็นสำคัญ ในขณะที่กลไกการประสานงานของสังคมยังไม่เชื่อมโยงต่อการพัฒนา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2538 : 1 – 8) ภาวการณ์ทางสังคม และการพัฒนาประเทศตามแนวทางนี้จึงเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นว่า บทบาทหน้าที่ของการให้การศึกษาต่อสมาชิกในสังคม ต้องเปลี่ยนจุดเน้นจากการเน้นทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ

เป็นเน้นคนเป็นศูนย์กลาง และในการพัฒนานั้นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของสังคมไทย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2539 : 1 – 2)

เกี่ยวกับเรื่องนี้ รัฐได้กำหนดเป็นนโยบาย และได้ตราเป็นกฎหมายไว้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ ดังปรากฏในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นแผนแม่บทในการจัดการศึกษา และเป็นพื้นฐานสำคัญในการทำแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2534 – 2544) ที่ได้ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์การจัดการศึกษาใหม่จากการเน้นความรู้สากลเพียงอย่างเดียวไปสู่การให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในฐานะเป็นรากเหง้าของความรู้ดั้งเดิมของคนท้องถิ่นและสังคม โดยครูเป็นผู้มีบทบาทนำทางความคิด เป็นผู้ประสานความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน ประสานแหล่งความรู้วิทยากรสากลกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนและกระจายความรู้อย่างกว้างขวาง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 35) เช่น การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประกอบเป็นเนื้อหาในหลักสูตร เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ และให้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาของโรงเรียน (ชลทิตย์ เอี่ยมสำอางค์และวิศนี ศิลตระกูล. 2534 : 229)

ผู้บริหารโรงเรียนซึ่งมีหน้าที่ในการให้บริการเกี่ยวกับการเรียนการสอน การนิเทศ และการบริหารการศึกษา มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายในการจัดการศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษา ตลอดจนสภาพปัจจุบันปัญหา และความต้องการของชุมชนในการจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2532 : 3) เพื่อนำมาปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้นซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของโรงเรียน และเป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จของการจัดการศึกษาตามบทบาทของผู้บริหารโรงเรียน (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2535 : 16)

การทำความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการจัดการศึกษา ตามหลักสูตรประถมศึกษา และมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ที่ได้เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น และสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน เพื่อใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนได้ (กรมวิชาการ. 2542 : 19) จึงเป็นความจำเป็นของผู้บริหารโรงเรียน ในฐานะผู้นำทางการศึกษาของโรงเรียน จะต้องทำความเข้าใจเพื่อการบริหารจัดการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

ในเรื่องนี้ มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการศึกษาไว้หลายท่าน อาทิ

รุ่ง แก้วแดง (2541 : 224-227) ได้กล่าวว่า ครูต้องประสานความร่วมมือแลกเปลี่ยนความรู้กับชุมชน เพื่อนำความรู้ของชุมชนนั้นมาจัดการเรียนการสอน ในทุกระดับ ทุกประเภท และทุกรูปแบบของการจัดการศึกษา

วิโรจน์ สารรัตนะ (2541 : 94-95) มีความคิดว่า ผู้จัดการศึกษาต้องถือว่าการศึกษาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับวิถีดำเนินชีวิต และยอมรับภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านั้นเข้าสู่ระบบการ

ศึกษา โดยบุคลากรทางการศึกษาต้องศึกษาค้นคว้าให้เข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่น ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นใดที่สำคัญจำเป็นต่อการพัฒนาและสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นก่อนนำมาสอนหรือพัฒนา

กรมวิชาการ (2540 : 11 – 12) ได้เสนอว่า โรงเรียนต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่นและแบบอย่างกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น และกำหนดความต้องการในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

วิชา ทรวงแสง (2543 : 76 – 78) ได้ให้แนวคิดในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนว่า โรงเรียนต้องทำการสำรวจซึ่งอาจเป็นสิ่งของหรือสภาพธรรมชาติ หรือปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อเป็นการเชื่อมโยงระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอน แล้วจึงเลือกสรรภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญมากำหนดเป็นเนื้อหา กำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผลให้สอดคล้องเหมาะสมและมีความหลากหลาย

กรมวิชาการ. (2542 : 23) กล่าวว่า การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนมีวิธีการดำเนินการ 6 ประการ ได้แก่

1. เชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน
2. ให้นักเรียนออกไปศึกษาและฝึกงานที่บ้าน หรือสถานประกอบการของปราชญ์ท้องถิ่น
3. เชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมสอน
4. นำสิ่งที่ป็นองค์ความรู้ในท้องถิ่นมาสอดแทรกในเนื้อหาวิชาที่สอน
5. ให้นักเรียนออกไปสำรวจข้อมูลท้องถิ่น แล้วครูผู้สอนนำมาจัดการเรียนการสอน
6. จัดพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น หรืออุทยานการศึกษา

กรมวิชาการ (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ได้ความว่า การสนับสนุนให้ครูผู้สอนนำความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนมี 2 รูปแบบคือ การนำความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านในท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอน และการเชิญวิทยากรท้องถิ่นมาให้ความรู้แก่ครู

มณฑิภา ชุตินุตร. (2538 ; 15) ได้ให้ความเห็นว่าการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนนั้น โรงเรียนต้องตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น และต้องยอมรับว่าโรงเรียนไม่อาจรู้และเข้าใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ดีกว่าปราชญ์ท้องถิ่น การจะให้ได้มาซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนต้องทำการสำรวจชุมชน และสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

กรมวิชาการ (2535 : 5) ได้สรุปผลจากการอภิปรายกลุ่มในการประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนว่า ในระดับกรมควรกำหนดเป็นนโยบายให้ชัดเจน และให้การสนับสนุนด้านต่างๆ อาทิ งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ การพัฒนาครูและให้

อิสระในการสอนของครู ส่วนในระดับโรงเรียนต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการศึกษา

ชลทิพย์ เอี่ยมสำอางค์และวิศนี ศิลตระกูล (2534 : 229) ได้เสนอแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ดังนี้ 1) นำไปเป็นองค์ประกอบของหลักสูตร กระทำได้ด้วยนำองค์ความรู้และผลงานมาประกอบเป็นเนื้อหาในหลักสูตร การเรียนการสอน จะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่มีความหมาย มีความสัมพันธ์กับท้องถิ่นมากขึ้น เรียนแล้วสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริง 2) เชิญผู้อาวุโส ปราชญ์ชาวบ้านผู้ทรงภูมิปัญญาในด้านต่างๆ มาเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์แก่ผู้เรียน 3) นำไปใช้เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น ปัญหาการอยู่รวมกัน ปัญหาด้านสุขภาพอนามัย ปัญหาด้านการประกอบอาชีพ เป็นต้น 4) นำไปใช้เพื่อการกำหนดนโยบาย และแผนพัฒนาต่างๆ เช่น กระทรวงสาธารณสุขกำหนดนโยบาย ที่จะประยุกต์ใช้แพทย์แผนโบราณ ในงานสาธารณสุขมูลฐานเรื่องการใช้สมุนไพร และหมอดำแย เป็นต้น

นฤมล ดันธสุรเชษฐ์ (ยุพา ทรัพย์อุไรรัตน์.2537 : 50 ; อ้างอิงจาก นฤมล ดันธสุรเชษฐ์. 2533) ได้จัดให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแหล่งวิทยาการในชุมชนประเภทหนึ่ง โดยได้จัดแบ่งแหล่งวิทยาการประเภทบุคคลไว้ดังนี้ คือ 1) แหล่งวิทยาการชุมชนที่แต่งตั้งเป็นทางการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พัฒนาการ ฯลฯ 2) แหล่งวิทยาการชุมชนที่เป็นตามสถานะและบทบาทในสังคม เช่น ครู ผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส ฯลฯ 3) แหล่งวิทยาการชุมชนที่เป็นไปโดยอาชีพ เช่น ครู แพทย์ พยาบาล ตำรวจ ช่างฝีมือต่างๆ เกษตร ฯลฯ 4) แหล่งวิทยาการชุมชนที่เป็นไปโดยความสามารถเฉพาะตัว เช่น ศิลปิน ช่างฝีมือ ผู้รู้ ผู้ปฏิบัติที่เรียนรู้ ค้นคว้ามาหรือประสบการณ์ต่างๆ 5) แหล่งวิทยาการชุมชนที่ถือเป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน ผู้รู้ ผู้อาวุโสที่เป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้าน พระสงฆ์ หมอชาวบ้าน พ่อเพลง แม่เพลง นายหนัง ศิลปินพื้นบ้าน ด้านต่างๆ ทั้งหัตถกรรม จิตรกรรม และการละเล่น

ยุพา ทรัพย์อุไรรัตน์ (2537 : 52) กล่าวว่า การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการศึกษานอกระบบโรงเรียน มี 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) การพัฒนาหลักสูตรและการจัดกิจกรรมคือการปรับปรุงหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้ว หรือการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นใหม่ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้คือ การใช้เป็นองค์ประกอบของหลักสูตร หรือการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรและการจัดกิจกรรม 2) การนำมาเป็นวิทยากรคือ การนำมาเป็นวิทยากรในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรืออาจใช้เป็นวิทยากรในการฝึกอบรม 3) การนำมาเป็นสื่อเพื่อ การศึกษาคือการนำมาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการเรียนการสอน หรือใช้เป็นสื่อเพื่อเผยแพร่ความรู้

จากการศึกษาที่กล่าวมา ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการศึกษานั้น เกิดจากความร่วมมือของบุคลากรหลายฝ่าย อาทิ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน นักเรียน และชุมชน ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ และมีวิธีการดำเนินการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในโรงเรียน เช่น

สำรวจความต้องการของชุมชน ตั้งวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน เข้าใจในแบบอย่างของกิจกรรมและวางแผนให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวกับ การกำหนดนโยบายในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาหลักสูตรและการจัดกิจกรรม นำมาเป็นวิทยากร และนำมาใช้เป็นสื่อเพื่อการศึกษา ซึ่งในงานวิจัย ผู้วิจัยจะศึกษาตามกรอบความคิดนี้

2.1. การกำหนดนโยบายใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภารกิจของโรงเรียน และความต้องการของชุมชนเป็นข้อมูลพื้นฐานที่ผู้บริหารโรงเรียนต้องนำมาใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบายและแผนงาน เพื่อเป็นกรอบความคิดก่อนการพิจารณาตัดสินใจในการพัฒนาโรงเรียน ให้สามารถทำหน้าที่ในการให้การศึกษา อบรมแก่ผู้เรียน (กรมวิชาการ. 2539 : 21)

นโยบายเป็นแนวทางกว้างๆ ซึ่งใช้คำว่า “เร่งรัด” “ส่งเสริม” “พัฒนา” “ปรับปรุง” “สนับสนุน” “เน้น” “ให้ลด” “ให้เพิ่ม” เป็นข้อความที่แสดงให้เห็นกิจกรรมที่โรงเรียนจะต้องดำเนินการเพื่อให้ภารกิจจัดการศึกษามุ่งบรรลุตามความต้องการของโรงเรียนและชุมชน (สำนักงานปลัดกระทรวง. 2535 : 4)

เกี่ยวกับ ภารกิจ และการกำหนดนโยบายนี้ มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวไว้ อาทิ รุจิร ภูสาระ และจันทราณี สงวนนาม (2545 : 25) กล่าวว่า โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนการสอน ภารกิจหลักของโรงเรียนคือการศึกษาแก่เด็กที่มีอายุในเกณฑ์ตาม พระราชบัญญัติและตามนโยบายของรัฐ

ศูนย์ปฏิบัติการปฏิรูปการศึกษา (2545 : 1 – 2) กล่าวว่าภารกิจของโรงเรียนมี 17 ข้อ ดังนี้

1. ส่งเสริมให้นักเรียนมีสุขภาพแข็งแรงโดยมีการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนและชุมชน
2. ส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์และมีวินัยในตนเอง
3. ส่งเสริมให้นักเรียนมีความเสียสละ มีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน และท้องถิ่นของตนเอง
4. ส่งเสริมให้นักเรียนมีความภูมิใจในวัฒนธรรมไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยให้มีการอนุรักษ์ไว้ซึ่งวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม
5. ส่งเสริมให้นักเรียนมีการอนุรักษ์และพัฒนาบรรยากาศ สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติของโรงเรียน
6. ส่งเสริมให้นักเรียนมีการจัดประสบการณ์ การจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง โดยเน้นการสอนให้เข้ากับธรรมชาติและเหมาะสมกับท้องถิ่น
7. ส่งเสริมให้นักเรียนมีกิจกรรมอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ให้กับนักเรียนพร้อมทั้งมีรายได้

8. ส่งเสริมให้บุคลากรทุกคน มีจิตสำนึกในการร่วมรับผิดชอบกับผู้ปกครอง และชุมชนในการจัดการศึกษาของเยาวชนในท้องถิ่น
 9. พัฒนาและปรับปรุงระบบการเก็บเงินบำรุงการศึกษาและค่าธรรมเนียมให้เหมาะสมและเป็นธรรม เพื่อพัฒนาโรงเรียนให้เป็นเลิศทางการศึกษาและอาชีพของชุมชน
 10. พัฒนาระบบการวัดผลและประเมินผลทางการศึกษาของโรงเรียนให้ทันสมัยและเป็นปัจจุบันเพื่อปรับปรุงคุณภาพของนักเรียน
 11. พัฒนามาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนให้เป็นที่ยอมรับของเยาวชน
 12. พัฒนาห้องปฏิบัติการ ห้องสมุด และระบบการสอนสื่อทางไกลให้ทันสมัยเป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ของนักเรียนและชุมชน
 13. ส่งเสริมให้มีการออกกำลังกาย การเล่นกีฬา เพื่อให้นักเรียนได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และห่างไกลยาเสพติด
 14. พัฒนาระบบน้ำดื่ม น้ำใช้และระบบสาธารณสุขโรคให้เพียงพอต่อความต้องการของนักเรียนและการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน
 15. พัฒนาบุคลากรให้มีทักษะในการปฏิบัติการเรียนการสอนในหลายวิชา โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิมาช่วยปฏิบัติการสอน
 16. ส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนแบบหลากหลายตามศักยภาพของโรงเรียนและท้องถิ่น
 17. ครู – นักเรียนได้รับ สวัสดิการ การอบรมและมีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่
ธีรพันธ์ กงนางวัง (2545 : 12) กล่าวว่า หน้าที่ของโรงเรียน ได้แก่ การจัดการศึกษา จัดทำสาระของหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ จัดดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ (2539 : 215 – 218) กล่าวถึงระบบบริหาร ว่าคือ กระบวนการที่กำหนดระเบียบ แบบแผนในการปฏิบัติงานขององค์กรและวิธีการทำงานร่วมกัน ซึ่งมี 2 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบที่แบบเป็นทางการ รูปแบบขององค์กรแบบนี้สามารถแสดงออกมาเป็นแผนภูมิโครงสร้างขององค์กรได้ 2) รูปแบบที่ไม่เป็นทางการ รูปแบบขององค์กรนี้เป็นระบบงานบุคคลที่มีความสัมพันธ์โดยเฉพาะไม่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งองค์กร หรือโครงสร้างขององค์กร จึงไม่ปรากฏในแผนภูมิโครงสร้างขององค์กร ในการจัดองค์กรจะเป็นแบบใด นั้นย่อมขึ้นอยู่กับกระบวนการพัฒนาและการนำไปปฏิบัติ ดังนั้นในการจัดองค์กรจึงต้องคำนึงถึง 1) จุดประสงค์ขององค์กร การวางแผนปฏิบัติ 2)กิจกรรมที่ต้องปฏิบัติ 3)ของเขตของอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติ 4)การพัฒนาองค์กรให้เป็นไปตามยุคสมัย
- กรมวิชาการ (2539 : 21) ได้เสนอว่าในการกำหนดเป้าหมายและแผนงานนั้น ต้องให้ครอบคลุมภารกิจ สอดคล้องกับศักยภาพของโรงเรียนและความต้องการของชุมชน เช่น

ด้านหลักสูตรและการสอน ระบุว่า นักเรียนร้อยละ 80 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ทุกกลุ่มวิชา/กลุ่มประสบการณ์ โดยมีแนวดำเนินการ เช่น พัฒนาให้นักเรียนมีกระบวนการคิด ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนให้ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ประเมินผลตามสภาพจริง ฯลฯ และกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ เช่น จำนวนนักเรียนร้อยละ 80 ขึ้นไปมีผลการเรียนอยู่ในระดับดี-จำนวนนักเรียนที่ได้รับรางวัล/เกียรติบัตรจากการแข่งขันทางวิชาการในโอกาสต่างๆ ฯลฯ

ด้านการบริหาร ระบุว่า โรงเรียนมีระบบการบริหารและการจัดการเรียนการสอนที่ดี เป็นโรงเรียนดีมีคุณภาพ โดยมีแนวดำเนินการ เช่น ปรับโครงสร้างการบริหารตามสายงาน จัดบุคลากรตรงตามความสามารถและความถนัด นำความสามารถพิเศษของบุคลากรมาใช้อย่างเต็มที่ จัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน และกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ เช่น โครงสร้างการบริหาร จำนวนบุคลากร คู่มือ/โครงการ ขวัญกำลังใจของบุคลากร ฯลฯ

ด้านทรัพยากร ระบุว่า โรงเรียนเร่งจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนให้ครบถ้วนเพียงพอและพัฒนาทรัพยากรที่มีอยู่แล้วให้ใช้ประโยชน์ได้สูงสุด โดยมีแนวดำเนินการ เช่น จัดทำแผนพัฒนาทรัพยากรในภาพรวม จัดหาแหล่งสนับสนุนงบประมาณ ตั้งคณะกรรมการตรวจสอบการใช้เงิน ฯลฯ และกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ เช่น จำนวนเงินงบประมาณสอดคล้องกับการดำเนินงาน อาคารและบริเวณรอบๆ ได้รับการปรับปรุง เครื่องมือต่างๆเพียงพอ ฯลฯ

ด้านสภาพแวดล้อม ระบุว่า โรงเรียนมุ่งพัฒนาและบำรุงสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน โดยมีแนวดำเนินการ เช่น กำหนดบทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน จัดโครงการ/กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน จัดสวัสดิการให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ฯลฯ และกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ เช่น จำนวนและประเภทของโครงการ/กิจกรรม อัตราการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน-สภาพและบรรยากาศในสถานศึกษา ผลสำรวจความคิดเห็นของครู

ด้านการตรวจสอบและรายงาน ระบุว่า โรงเรียนพัฒนาการติดตามงาน และการรายงานให้ชุมชนทราบอย่างต่อเนื่อง โดยมีแนวดำเนินการ เช่น กำหนดขั้นตอนการติดตาม และรายงานและกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ เช่น รายงานประจำปีของโครงการต่างๆ รายงานที่เสนอต่อชุมชน

จากข้อมูลดังกล่าวมา สรุปได้ว่านโยบายเป็นข้อความบ่งบอกแนวทางการปฏิบัติงานตามภารกิจที่กำหนดขึ้นด้วยข้อความที่กระชับ ชัดเจน เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องเข้าใจได้ง่ายและนำไปปฏิบัติได้ถูกต้อง เพื่อสนองตอบต่อความต้องการในการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม มักใช้คำที่แสดงทิศทางปฏิบัติการ เช่น เร่งรัด ปรับปรุง ส่งเสริม สนับสนุน(เป็นพิเศษ) เน้น ให้เน้น โดยเน้น ให้ลด ให้เพิ่ม ให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นต้น

2.2 การพัฒนาหลักสูตรและการจัดกิจกรรม

คำว่า “หลักสูตร” มีความสำคัญอย่างยิ่งกับการพัฒนาคน ซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายและสาระสำคัญในหลักสูตรไว้ เช่น

รุจิร ภูสาระ (2545 : 1) ได้กล่าวว่า หลักสูตร คือแผนการเรียน

วิชย ดิสสระ (2535 : 10) ได้ให้ความหมาย หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ ทั้งหลายที่จัดให้เด็กได้เรียนเนื้อหาวิชาทัศนคติ แบบพฤติกรรม กิจวัตร สิ่งแวดล้อม ซึ่งเมื่อ ประมวลเข้ากันแล้วก็จะเป็ประสบการณ์ที่ผ่านไปในการรับรู้ของเด็ก

กรมวิชาการ (2533 : 2) ได้กำหนดหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ให้เป็นหลักสูตรที่เน้นกระบวนการมากกว่าเนื้อหา เป็นหลักสูตรมุ่งพัฒนา ผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ ค่านิยม แบ่งเนื้อหาการเรียนรู้ออกเป็น 5 กลุ่มประสบการณ์ ได้แก่ กลุ่มทักษะ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มการงานและ พื้นฐานอาชีพ และกลุ่มประสบการณ์พิเศษ

รุจิร ภูสาระ และจันทราณี สงวนนาม (2545 : 86) ได้กล่าวว่า หลักสูตรมีองค์ ประกอบที่สำคัญ อยู่ 4 ส่วน 1) จุดหมาย 2) ประสบการณ์ 3) วิธีการจัดประสบการณ์ 4) วิธีการประเมิน

นอกจากนี้ มีชัย เอี่ยมจินดา (2544 : 9) ยังได้กล่าวถึงหลักสูตรที่นำไปสู่การจัดการ เรียนการสอนว่ามาจาก 2 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดการให้ความสำคัญกับมวลประสบการณ์ ความชำนาญ และองค์ความรู้ที่สั่งสมกันมาจากคนรุ่นก่อนจนถึงปัจจุบัน แนวคิดนี้ให้ความสำคัญ แก่ครูเป็นผู้กำหนดเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน การจัดชั้นเรียน และการประเมินผล ในฐานะเป็นผู้ถ่ายทอดมวลประสบการณ์ไปสู่ผู้เรียน และแนวคิดจากความเชื่อในเรื่องคุณค่า ความเป็นมนุษย์ ในประเด็นที่ว่า มนุษย์มีความสามารถในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว แนวคิดนี้ จะให้ความสำคัญสำหรับผู้เรียนในฐานะที่เป็นศูนย์กลางการเรียน ในการจัดการเรียนการสอนจึง คำนึงถึงจุดประสงค์การเรียนรู้ของผู้เรียน ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย ทักษะพิสัย เป็นสำคัญ

สุนันทา สุนทรประเสริฐ (2543 : 62 – 69) ได้อธิบายว่า ด้านพุทธิพิสัย เป็นเรื่อง เกี่ยวกับความคิด ความรู้ และการแก้ปัญหา 6 ระดับได้แก่

1. ความรู้ – ความจำ

1.1 ความรู้ในเนื้อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคำศัพท์ คำนียาม และที่เกี่ยวข้องกับกฎความจริง

1.2 ความรู้ในวิธีดำเนินการ เกี่ยวกับระเบียบแบบแผน ลำดับขั้นและแนวโน้

การจัดประเภท ความรู้เกี่ยวกับเกณฑ์และวิธีการต่างๆ

1.3 ความรู้รวบยอดในเรื่องเกี่ยวกับหลักวิชาและการขยายหลักวิชา ทฤษฎีและ โครงสร้าง ที่ผู้เรียนสามารถบอกความหมาย หรือบรรยาย หรือระบุชื่อได้ เป็นต้น

2. ความเข้าใจ ในระดับที่ผู้เรียนจะสื่อความหมายด้วยสิ่งต่างๆได้ และสามารถใช้ ความคิดของตนสื่อความหมายได้ โดยไม่ต้องสัมพันธ์กับเนื้อหาตอนนี้กับตอนอื่นๆ หรือไม่ ทราบความหมายอันสมบูรณ์ของเนื้อหา นั้น

3. การนำไปใช้ เป็นการใช้ความรู้ที่เป็นนามธรรมในสถานการณ์ที่เป็นรูปธรรมในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง อาจเป็นความคิดเห็นเกี่ยวกับกฎ หรือกระบวนการใดกระบวนการหนึ่ง วิธีขยายความ หลักทางเทคนิค ทฤษฎีที่ต้องจำและนำไปใช้ได้

4. การวิเคราะห์ เป็นการแยกเรื่องออกเป็นองค์ประกอบย่อย เพื่อให้สามารถมองเห็นลำดับขั้นที่สัมพันธ์กัน และทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นหลายความคิดเห็นแสดงออกเชิงสังเกตุได้

5. การสังเคราะห์ เป็นการมององค์ประกอบย่อยเข้าด้วยกันเพื่อสร้างเป็นส่วนรวมหรือกระบวนการ จัดรวบรวมส่วนย่อยเพื่อสร้างเป็นโครงสร้างที่เห็นชัดเจนกว่าเดิม

6. การประเมินค่า เป็นการตีราคาเรื่องราวและวิธีการตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ออกมาในรูปปริมาณและคุณภาพ โดยอาศัยข้อเท็จจริงจากภายในหรือจากภายนอกเป็นเกณฑ์กำหนด

ด้านจิตพิสัย เกี่ยวกับเจตคติ ค่านิยม ความสนใจ และความซาบซึ้ง พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับคำนิยามนี้จะกว้างมาก คือเริ่มตั้งแต่ผู้เรียนรู้อะไรสิ่งนั้นมีอยู่ ผู้เรียนกำหนดรู้อะไรสิ่งนั้น ผู้เรียนมีความรู้สึกเชิงนิมิตกับสิ่งนั้น และผู้เรียนมีความรู้สึกต่อสิ่งนั้นอย่างรุนแรงถึงขนาดให้คุณค่าของสิ่งนั้นแทรกซึมเข้ามาควบคุมการแสดงออกของพฤติกรรม เช่น มีการสนองตอบ ยอมรับ คุณค่ารวบรวมคุณค่าที่ได้รับมานั้นเป็นระบบ เป็นต้น

ด้านทักษะพิสัย เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของร่างกาย และการกระทำต่างๆ เช่น การวิ่ง การกระโดด การจับ การพูด การแสดงออกทางอากัปกริยา เป็นต้น

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าหลักสูตรคือสิ่งที่ 1) กำหนดผลผลิต 2) กำหนดสาระไว้ก่อนสอนและ 3) ระบุลักษณะที่ต้องการไว้ในจุดมุ่งหมาย วิธีการ และแนวทางในการประเมินผลเพื่อเป็นแนวทางแก่ครูผู้สอน และผู้เกี่ยวข้องในวงการศึกษา เช่น ผู้บริหาร และศึกษานิเทศก์ ในการเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนการสอน

การกำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน หลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญที่โรงเรียนจะต้องพัฒนาขึ้นใช้เอง เพื่อให้สามารถนำมวลประสบการณ์จัดให้ผู้เรียนตามกรอบพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 27 ให้ผู้เรียนมีความรู้ ความคิด เจตคติที่พึงประสงค์และการปฏิบัติในทิศทางที่พึงประสงค์เหมาะสมโดยการปรับเนื้อหาให้มีความยืดหยุ่นปรับกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับท้องถิ่น และให้ทุกส่วนในสังคมมีส่วนร่วมในการจัดทำ (สำลี รักสุทธี. 2544 : 10)

ในการจัดทำหลักสูตรดังกล่าวมีขั้นตอนการดำเนินงาน 5 ขั้นตอน (ยุทธนา ปฐมวราชาติ. 2545 : 14 –18) คือ 1) นำหลักสูตรที่สร้างขึ้นโดยกรมวิชาการที่มีรายละเอียดในรูปคำอธิบายรายวิชา มาวิเคราะห์จัดทำรายละเอียดการสอน โดยพัฒนาจุดประสงค์รายวิชาเหล่านั้นให้เป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมเพื่อใช้เป็นแนวทางการสอนของครูในแต่ละครั้ง 2) นำเนื้อหาการเรียนที่กรมวิชาการได้กำหนดไว้กว้างๆ นั้นมาวิเคราะห์ และกำหนดรายละเอียดใหม่ให้มีความสอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน 3) การกำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้ 4) นำ

หลักสูตรไปใช้โดยการจัดทำโครงการสอน และแผนการเรียน 5) การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร โดยผู้บริหารโรงเรียนให้การสนับสนุน และตั้งคณะทำงาน เน้นการมีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ และกำกับโรงเรียนตามธรรมนูญโรงเรียนอย่างเป็นระบบ จากทุกฝ่าย

ในการพัฒนาหลักสูตร ผู้บริหารโรงเรียนควรกำหนดนโยบายและการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนให้พอเพียง ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการค้นคว้าเพื่อหารูปแบบแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาหลักสูตร การนิเทศ ติดตามการดำเนินงานให้เป็นระบบมากขึ้น จัดระบบข้อมูลออกเผยแพร่ จัดให้มีการประชุมสัมมนาให้ความรู้แก่บุคลากร ในเรื่องการพัฒนาหลักสูตรและภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมให้บุคลากรไปศึกษาดูงานและเรียนรู้จากแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น และวางแผนส่งเสริมพัฒนาแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ยกย่องเชิดชูจนเกิดผลดี (อังกุล สมคะเนย์. 2535 : บทคัดย่อ)

เพื่อให้การบริหารหลักสูตรมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องบริหาร จัดการทั้ง 2 ส่วน คือ การบริหารวิชาการ และการบริหารทั่วไป การบริหารวิชาการ ได้แก่ การจัดชั้นเรียน หรือกลุ่มผู้เรียน การจัดครูเข้าสอน การจัดทำแผนการเรียน การจัดทำตารางสอน การนิเทศติดตามผล และอื่นๆ ที่เป็นการส่งเสริมงานวิชาการ เช่น การให้รางวัลแก่ผู้มีผลงานดีเด่น การสร้างเครือข่ายงานวิชาการภายในโรงเรียน เป็นต้น ในส่วนการบริหารโดยทั่วไป เพื่อการสนับสนุนงานวิชาการ เช่น การบริหารห้องสมุด จัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้สะอาด สวยงาม น่าอยู่ ปลอดภัย และปราศจากอบายมุข จัดให้มีการประชุมคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดหาสื่อการเรียนการสอน จัดสรรงบประมาณ และจัดโครงการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียน เป็นต้น (รุจิย์ ภูสาระ และจันทร์ธานี สงวนนาม. 2545 : 154 – 172)

ทั้งนี้ ในการบริหารหลักสูตร ผู้บริหารโรงเรียนควรดำเนินการดังนี้ (ยุทธนา ปฐมวรชาติ (2545 : 13 –14)

1. แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารหลักสูตรซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน /ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน /หัวหน้ากลุ่มวิชา/ หัวหน้างานแนะแนว/หัวหน้างานวัดผลประเมินผล/ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ คณะกรรมการที่ปรึกษาที่มาจากผู้แทนชุมชน หรือผู้ประกอบการในท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนศิษย์เก่า เป็นต้น และคณะกรรมการระดับกลุ่มวิชาเพื่อการบริหารหลักสูตร
2. จัดทำข้อมูลพื้นฐานและสารสนเทศเพื่อการบริหารหลักสูตร และวิชาการ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ความต้องการของชุมชน ข้อมูลครู นักเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นโยบายและแผนการพัฒนา
3. การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร

เพื่อให้การบริหารหลักสูตรมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องบริหาร จัดการทั้ง 2 ส่วน คือ การบริหารวิชาการ และการบริหารทั่วไป การบริหารวิชาการ ได้แก่ การจัดชั้นเรียนหรือกลุ่มผู้เรียน การจัดครูเข้าสอน การจัดทำแผนการเรียน การจัดทำตารางสอน การนิเทศ

ติดตามผล และอื่นๆ ที่เป็นการส่งเสริมงานวิชาการ เช่น การให้รางวัลแก่ผู้มีผลงานดีเด่น การสร้างเครือข่ายงานวิชาการภายในโรงเรียน เป็นต้น ในส่วนการบริหารโดยทั่วไป เพื่อการสนับสนุนงานวิชาการ เช่น การบริหารห้องสมุด จัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้สะอาด สวยงาม น่าอยู่ ปลอดภัย และปราศจากอบายมุข จัดให้มีการประชุมคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดหาสื่อการเรียนการสอน จัดสรรงบประมาณ และจัดโครงการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียน เป็นต้น (รุจิร ภูสาระ และจันทราณี สงวนนาม. 2545 : 154 – 172)

2.3 การนำมาเป็นวิทยากร

โรงเรียนเป็นสถาบันที่สังคมให้การยอมรับให้ทำหน้าที่ถ่ายทอดศิลปวิทยาการด้านต่างๆ และอบรมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ผู้เรียนได้มีความเจริญงอกงามเป็นไปตามความต้องการของสังคม โดยใช้หลักสูตรเป็นตัวกำหนดขอบเขต และครูเป็นผู้สรรสร้างประสิทธิภาพในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน โรงเรียนทุกระดับจึงต้องพัฒนาทั้งทางด้านกายภาพ และคุณภาพ เพื่อให้สามารถทำหน้าที่บริการสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการจัดระเบียบทางสังคมของโรงเรียน ในส่วนที่เกี่ยวกับการให้บริการแก่นักเรียน และการจัดกิจกรรมการเรียน (ดารา ทีปะปาล. 2538 : 143 – 145)

อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินดังกล่าว มีปัญหาอยู่ไม่น้อย เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนประถมศึกษามีเนื้อหา มีกิจกรรมมีหลายประเภท ที่โรงเรียนต้องดำเนินการจัดให้ครอบคลุม เพื่อสนองต่อความต้องการของผู้เรียน แต่โรงเรียนไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากขาดแคลนงบประมาณ วัสดุ/อุปกรณ์ อัตราค่าจ้างครูไม่เพียงพอ และค่านิยมของนักเรียน

ถ้าโรงเรียนมีการพัฒนาเนื้อหาการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และประสานงานขอความร่วมมือจากชุมชนในการสรรหาผู้ทรงความรู้ความสามารถมาเป็นวิทยากร ให้ความรู้แก่ผู้เรียน และครู เพื่อให้ครูมีความรู้ความสามารถในเนื้อหา ในกิจกรรมที่ไม่ถนัด จะเป็นผลดีกับผู้เรียนโดยตรง (สุรินทร์ กิจนิตยชีวี. 2536 : 20 22) ตัวอย่างเช่น จากการศึกษาการสอนนาฏศิลป์พื้นบ้าน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษา ในจังหวัดสุรินทร์ ได้พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น (วิภาวดี โพธิ์งาม. 2538 : บทคัดย่อ)

ทั้งนี้ผู้บริหารโรงเรียนควรกำหนดหัวข้อประเด็นปัญหา กำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ของผู้เรียน กำหนดวิธีการให้ความรู้ไว้เป็นที่ชัดเจน และมีการประสานงานที่ดีกับวิทยากร กล่าวคือ 1) ประสานงานไว้เป็นการล่วงหน้า 2) ให้ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับหลักสูตร วัตถุประสงค์ ผู้เรียน ความคาดหวังของผู้เชิญ ฯลฯ 3) จัดเอกสารที่เกี่ยวข้องให้วิทยากร 4) มีความยืดหยุ่นในการประสานงานและอำนวยความสะดวกในการเดินทาง วัสดุอุปกรณ์ 5) มีการติดต่อสื่อสารเพื่อเป็นการยืนยันการเชิญเป็นวิทยากร 6) มีสัมพันธภาพที่ดีกับวิทยากร เช่น การให้

การต้อนรับ การแสดงความขอบคุณหลังเสร็จสิ้นการถ่ายทอดความรู้ ด้วยความจริงใจและ
สม่ำเสมอ (วิยะดา จงบรรจบ. 2540 : 11 –12)

2.4 การนำมาใช้เป็นสื่อเพื่อการศึกษา

สื่อการศึกษา หมายถึง เครื่องมือตลอดจนเทคนิคต่างๆ ที่สนับสนุนการเรียนการสอน
สอน ได้รับความสนใจของผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้เกิดความเข้าใจขึ้นอย่างรวดเร็ว (ยุพา ทรัพย์
อุไรรัตน์. 2537 : 68) จำแนกออกได้อยู่ในรูปของสิ่งพิมพ์ และไม่ใช้สิ่งพิมพ์ เช่น วัสดุ เครื่องมือ
อุปกรณ์ และวิธีการทางโสตทัศนศึกษา (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2539 : 245)

สื่อการศึกษา นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับวงการศึกษาและสำหรับสังคมทั่วไป
เนื่องจากสื่อการศึกษาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอด เผยแพร่ความรู้ ความคิดวิทยา เทคโนโลยี
ความชำนาญ วัฒนธรรม จากผู้รู้ให้ความรู้หรือจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ชำนาญการไปยังนักศึกษา
ผู้เรียน และประชาชนทั่วไป ดังที่ นิพนธ์ ศุขปรีดี (ยุพา ทรัพย์อุไรรัตน์. 2537 : 69 ; อ่างอิง
จาก นิพนธ์ ศุขปรีดี. 2521) กล่าวว่า สื่อการศึกษามีคุณค่าทางด้านต่างๆ ดังนี้

ด้านวิชาการ ที่ทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง มีผลการเรียนที่ดีกว่าการไม่ใช้สื่อ
ผู้เรียนจะเข้าใจความหมายได้กว้างขวาง ส่งเสริมความคิดและการแก้ปัญหา ได้ประสบการณ์ที่
เป็นจริง ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้องจดจำเรื่องราวต่างๆ ได้มาก จำได้นาน และช่วยเพิ่ม
ทักษะในการเรียนรู้ด้วย

ด้านจิตวิทยา สื่อการศึกษาทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจต้องการเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ
ทำให้มีมีโนทัศน์ที่ถูกต้อง ทำให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจ

ด้านเศรษฐกิจ สื่อการศึกษาทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้มากและรวดเร็วเป็นการประหยัด
เวลา ประหยัดพลังงานและสามารถเอาชนะข้อจำกัดเกี่ยวกับสถานที่ เวลา และระยะทางได้

เดล (ยุพา ทรัพย์อุไรรัตน์. 2537 : 70 ; อ่างอิงจาก Dale. 1969) ได้กล่าวถึง คุณค่า
ของสื่อการศึกษาไว้ว่า สื่อการศึกษาสามารถส่งเสริมความเข้าใจอันดี ส่งเสริมความเห็นอกเห็น
ใจกันระหว่างผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เห็นความสัมพันธ์ของเนื้อ
หาวิชาที่เรียน ทำให้เกิดแรงจูงใจ เพิ่มพูนประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนที่มีระดับสติ
ปัญญาแตกต่างกันเข้าใจในวิชาเนื้อหาเดียวกันได้

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า สื่อ คือสิ่งที่นำความรู้ไปสู่ผู้เรียน เพื่อให้การเรียนการสอนมี
ประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น สื่อการศึกษาแบ่งออกเป็นหลายประเภท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าจะพิจารณาแยก
ประเภทนั้นในลักษณะใด เช่น ลักษณะความเป็นรูปธรรม และนามธรรม ลักษณะการทำงาน
ลักษณะการใช้งาน ตลอดจนคุณสมบัติของสื่อด้านอื่นๆ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2539 : 248) แบ่งสื่อการศึกษาออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่
1) สื่อประเภทวัสดุ เช่น ภาพ วัสดุลายเส้น วัสดุพิมพ์ 2) เครื่องมือโสตทัศนอุปกรณ์ เช่น
เครื่องเสียงต่างๆ เครื่องฉาย 3) กิจกรรมโสตทัศนอุปกรณ์ เช่น การศึกษานอกสถานที่ การจัด
นิทรรศการ การจัดสถานการณ์จำลอง เป็นต้น

ไชยยศ เรื่องสุวรรณ (ยุพา ทรัพย์ไตรรัตน์. 2537 : 72 ; อ้างอิงจาก ไชยยศ เรื่องสุวรรณ, 2526) ได้แบ่งสื่อการศึกษาออกได้ 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) สื่อประเภทเครื่องมือ เป็นสื่อที่ได้มาจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เช่น เครื่องฉายต่างๆ เครื่องเสียง เครื่องรับวิทยุ โทรทัศน์ 2) สื่อประเภทวัสดุ หมายถึง สื่อที่เป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เป็นวัสดุที่มีการพหุพลังงานเปลี่ยนได้ง่าย เช่น แผ่นที่ แผ่นภูมิ แผ่นโปร่งใส เป็นต้น 3) สื่อประเภทวิชาการ หมายถึง สื่อประเภทเทคนิค ระบบ กระบวนการต่างๆ เช่น การสาธิต การศึกษานอกสถานที่ การทดลอง นิทรรศการ เป็นต้น 4) สื่อประสม หมายถึง การนำสื่อประเภทต่างๆ ทั้งที่เป็นเครื่องมือวัสดุและวิธีการมาใช้รวมกันอย่างมีความสัมพันธ์ ในลักษณะที่สื่อแต่ละอย่างส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน เช่น บทเรียน โปรแกรม ชุดการสอน เป็นต้น

สรุปได้ว่า สื่อการศึกษา คือเครื่องมือและเทคนิคต่างๆ ที่นำมาสนับสนุนการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจได้ดียิ่ง เช่น การสาธิต การศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น

3. ข้อมูลเบื้องต้นของจังหวัดนครราชสีมา

3.1 สภาพทั่วไปของจังหวัดนครราชสีมาทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

จังหวัดนครราชสีมาเป็นเมืองที่มีทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวอยู่มากมายกระจายตามพื้นที่ต่างๆ ของจังหวัด มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั้งเดิม แหล่งโบราณสถาน โบราณวัตถุ การอาชีพต่างๆ ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งที่เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิม และภูมิปัญญาใหม่ ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้กรอบของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 6) ในการพิจารณาภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดนครราชสีมา 9 ด้านดังนี้

1) **ด้านการเกษตร** เป็นความสามารถในการผสมผสาน องค์ความรู้ ทักษะและเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานความรู้เดิมซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสถานการณ์ต่างๆ ได้ เช่น การทำเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหาการตลาด การแก้ปัญหาด้านการผลิต และการรู้จักปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตร เป็นต้น

ปราชญ์ท้องถิ่นทางด้านนี้ เช่น นายเกษตร ยิ่งแก้ว ชาวอำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา เป็นคนอีสานอีกคนหนึ่งที่ค้นคว้าหาทางออกให้กับตนเอง ครอบครัว และคนอื่นๆ กับการเลือกชนิดของพืชที่ปลูกได้จากแรงงานของครอบครัว และการสร้างตลาดของตนเองขึ้นมา จากแนวคิดที่ว่า “ปลูกเป็น ต้องขายเป็น”(วิจิต นันทสุวรรณ. 2534? : 102-105) นายประคอง มนต์กระโทก (2542 : 2496 - 2499) ชาวบ้านพลับพลา อำเภอโชคชัย เป็นผู้เรียนรู้เรื่องการใช้ดินและน้ำเพื่อการเกษตรแบบพอเพียง ดำเนินชีวิตอย่างสมถะเรียบง่ายตามวิถีชาวพุทธแบ่งปันความรู้และประสบการณ์เรื่อง การใช้ทรัพยากรดินและน้ำแบบพุทธเกษตร เปิดให้บ้านเป็นเวทีแลกเปลี่ยนและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและยาวนาน

นายณรงค์ รัตนจันทร์ ราษฎรด้านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เป็นอีกผู้หนึ่งที่ใช้ภูมิปัญญาในการจัดการเรื่องน้ำ และดินเพื่อการทำสวนเกษตรโดยการพึ่งพากันระหว่างดิน น้ำ พืช และสัตว์ (สายฝน ตรีณาวงษ์. 2541 : 14)

2) **ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม** เป็นการรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลิต เพื่อการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัดและเป็นธรรม อันเป็นกระบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ ตลอดทั้งการผลิตและการจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่นการรวมกลุ่มของโรงงาน กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น ปรากฏท้องถิ่นทางด้านนี้ เช่น นายเจริญ ประจิดร ผู้ใหญ่บ้านหนองไทร อำเภอครบุรี เป็นผู้ดำเนินการกลุ่มร้านค้าได้ประสบผลสำเร็จมีเงินทุนหมุนเวียนได้เป็นจำนวนมาก

3) **ด้านการแพทย์แผนไทย** ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้ เช่น ยาจากสมุนไพรอันมีอยู่หลากหลาย การนวดแผนโบราณ การดูแลรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน เป็นต้น ปรากฏท้องถิ่นทางด้านนี้ เช่น พระญาณวิเทศ (คุณ จิตรพลกรัง) เจ้าอาวาสวัดบ้านไร่ อำเภอด่านขุนทดเป็นพระเกจิอาจารย์ผู้เรืองวิทยาคม ที่ได้ดูแลรักษาผู้ป่วย ด้วยเมตตาธรรม (“คุณ ปริสุทโธ” หลวงพ่อ. 2542 : 740 – 742)

4) **ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์การพัฒนา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลย์และยั่งยืน เช่น การบวชป่า การสืบชะตาแม่น้ำ การจัดการป่าต้นน้ำ และป่าชุมชน

ปรากฏท้องถิ่นทางด้านนี้ เช่น พระเทพสิมารมณ เจ้าคณะจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งใช้หลักของพิพัตถกุตล 6 ประการได้แก่ 1) การปลูกสวนป่า ทำให้เป็นที่ร่มรื่นสำหรับคนทั่วไปได้พักผ่อนหย่อนใจ 2) การปลูกต้นไม้ชนิดต่างๆ 3) การสร้างสะพาน 4) การสร้างประปาหรือแหล่งน้ำ เช่น สระน้ำ อ่างน้ำ ขุดลอกห้วย บึง กั้นเหมืองฝาย 5) การจัดหาน้ำดื่ม การขุดบ่อน้ำ สระน้ำ หรือการสร้างตมสาธารณะ 6) การสร้างหรือการให้ที่พักอาศัย ซึ่งบทบาทของพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ป่ามีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล ท่านกล่าวว่า การที่พระสงฆ์ จะร่วมในการปลูกป่า และดูแลรักษาป่า จึงไม่ใช่สิ่งผิดกฎหมายและพระธรรมวินัย เป็นสิ่งที่ตั้งงามควรปฏิบัติสอดคล้องกันทุกฝ่าย แต่แนวทางในการปลูกป่า อนุรักษ์ป่าที่สำคัญ ที่สุดคือ การดึงประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการอุทิศตนเป็นผู้อาสาในหมู่บ้าน เพราะชาวบ้านจะได้ประโยชน์โดยตรงและจริงใจมากกว่า ดังนั้นจึงมีวัดและพระสงฆ์ จำนวนมากที่ได้อนุรักษ์ป่า (จิระศักดิ์ สิริรัตน์. 2534 ? : 133)

พระมหาจันทร์ คุณวุฒโท เจ้าอาวาสวัดบึงพระ อำเภอโชคชัย ได้ฟื้นฟูป่าเสื่อมโทรม ซึ่งเป็นที่สาธารณะ 2,000 ไร่ ซึ่งนอกจากนี้แล้วยังมีเรือนเพาะชำสำหรับการขยายพันธุ์ไม้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ปัจจุบันป่าผืนนี้ได้กลายเป็นป่าดิบชื้น (จิระศักดิ์ สิริรัตน์. 2534? : 136)

5) ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ความสามารถในการด้านการสะสมและการบริหารกองทุนและสวัสดิการชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน เช่น การจัดการกองทุนของชุมชนในรูปของสหกรณ์ออมทรัพย์ รวมถึงความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เป็นต้น ปราชญ์ท้องถิ่นทางด้านนี้ เช่น ลุงปุ่น เจียมกลาง ชาวบ้านลำเพี้ยก ต.ลำเพี้ยก อ.ครบุรี จ.นครราชสีมา เป็นนักคิดที่มีความเชื่อว่า “ธนาคาร” เป็นธุรกิจที่สร้างกำไรให้กับผู้ประกอบการ และการจัดตั้งธนาคารนั้นไม่ใช่ดำเนินการได้เฉพาะผู้มีฐานะเป็นเศรษฐีเท่านั้น คนจนอย่างชาวบ้านก็สามารถทำได้เช่นกัน ดังนั้น ลุงปุ่น เจียมกลาง จึงลงมือดำเนินการให้ธนาคารเดินได้ โดยวิธีใช้วัวเป็นต้นทุนกำไรคือ ผลผลิตต่างๆที่เกิดจากวัว เช่น ชีว หนึ่งวัว ฯลฯ (ธีระชาติ เสยกระโทก. 2534? : 93-96)

นายยศ เปี้ยคำปา ชาวบ้านมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน ผู้มีผลงานในการจัดการสหกรณ์การเกษตร จนได้รับรางวัลพระราชทานฯ ในการประกวดสหกรณ์ดีเด่น และได้รับการยอมรับให้เป็นคณะกรรมการแก้ไขพระราชบัญญัติสหกรณ์ (บุญเลี้ยง พุทธจันทร์ และ เปรมวิทย์ ท่อแก้ว. 2541 : 313-314) เป็นต้น

6) ด้านศิลปกรรม ความสามารถในการสร้างผลงานทางศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม นาฏศิลป์ ดนตรี ทัศนศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน และนันทนาการ เป็นต้น ปราชญ์ท้องถิ่นทางด้านนี้ เช่น พระทวารภินิมิต (ฉาย เทียมศิลป์ชัย) ผู้ที่คนในวงการศิลปะรู้จักท่านเป็นอย่างดีในฐานะแม่กองใหญ่ เขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องรามเกียรติ์ รอบพระเบ็ญพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม และได้ร่วมกับศาสตราจารย์ ศิลป พีระศรี ออกแบบอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี (บุญเลี้ยง พุทธจันทร์ และ เปรมวิทย์ ท่อแก้ว. 2541 : 278) นายบุญยัง เกตุคง ได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติ ในฐานะเป็นผู้พัฒนาลิเกทรงเครื่องให้มีคุณค่าทางศิลปะ สาขาศิลปะการแสดง ในปี 2535 (บุญเลี้ยง พุทธจันทร์ และ เปรมวิทย์ ท่อแก้ว. 2541 : 321)

นายฉัตร พงษ์หมื่นไวย ผู้อำนวยการทางด้านการแกะสลัก ที่มีผลงานมากมายเป็นที่ประจักษ์ตามศาสนสถานทางพุทธศาสนาในจังหวัดนครราชสีมา (บุญเลี้ยง พุทธจันทร์ และ เปรมวิทย์ ท่อแก้ว. 2541 : 308)

นายใหญ่ วิเศษพลกรัง นักเพลงโคราช ฉายา “ใหญ่เพลงงาม” ศิลปินแห่งชาติสาขา ศิลปะการแสดง (เพลงพื้นบ้าน – เพลงโคราช) (“ใหญ่,” นาย. 2542 : 5147)

7) ด้านภาษาและวรรณกรรม ความสามารถในการอนุรักษ์และสร้างผลงานด้านภาษาวรรณกรรมท้องถิ่นและการจัดการสารานุกรมภาษาถิ่น การปริวรรตหนังสือโบราณ การฟื้นฟูการสอนภาษาถิ่น เป็นต้น ปราชญ์ท้องถิ่นทางด้านนี้ เช่น นายคำสิงห์ ศรีนอก นักเขียนศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ผู้มีผลงานในนามปากกา ลาว คำหอม มีผลงานเขียนที่เด่นๆ อาทิ ฟ้าบ่กั้น ลมแล้ง เป็นต้น (“คำสิงห์ ศรีนอก,” นาย 2542 : 719)

8) ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี ความสามารถประยุกต์ และปรับใช้

หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ปรัชญาความเชื่อ และประเพณีที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อบริบททางเศรษฐกิจ สังคม เช่น การถ่ายทอดวรรณกรรม คำสอน การบวชป่า การประยุกต์ประเพณี บุญประเพณีต่าง ปรัชญาท้องถิ่นทางด้านนี้ เช่น พระครูศีลวราภรณ์ (พระอาจารย์เฉลิม ฐิตีสีโต) เจ้าอาวาสวัดโนนเมือง ด.โนนเมือง อ.ขามสะแกแสง จ.นครราชสีมา เป็นพระภิกษุสงฆ์ที่ปฏิรูปการศึกษาเพื่อชาวบ้าน ด้วยการนำธรรมทางศาสนา มาประยุกต์ใช้แก้ปัญหาของชุมชน กล่าวคือ เอาสภาพของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนมาแปรเป็นหลักสูตรการเรียนรู้อันของชุมชน เช่น โครงการพุทธเกษตร โรงเรียนเอื้อน้ำใจ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นผลงานที่โดดเด่นสังคมให้การยอมรับ (จีระศักดิ์ สิริรัตน์. 2534 ? : 70)

9) ด้านโภชนาการ ความสามารถในการเลือกสรร ประดิษฐ์ปรับปรุงแต่งอาหารและยาได้เหมาะสมกับกับความต้องการของร่างกายในสภาวะการณ์ต่างๆ ตลอดจนผลิตเป็นสินค้าและบริการได้เป็นที่แพร่หลาย ปรัชญาท้องถิ่นทางด้านนี้ เช่น ชาวบ้านประโดก ที่ทำขนมจีนได้ดีตรงตามความต้องการของผู้บริโภค เป็นต้น (วนิดา โกศัย. 2538 : 74)

นอกจากนี้ นครราชสีมา ยังมีเอกลักษณ์เป็นการเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น (“นครราชสีมา อำเภอมือง,”. 2542 : 2019) 2 ประการคือ

1. เอกลักษณ์ธรรมชาติ อันเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติที่สำคัญ เช่น แร่ธาตุ ไทรงาม แมวโคราช ชากดึกดำบรรพ์ ดินเหนียวด่านเกวียน ไม้กลายเป็นหิน ไม้สาธิต เอื้องกุหลาบโคราช
2. เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ที่สำคัญคือ เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน เอกลักษณ์ของประตูเมืองทั้ง 4 ประตู เอกลักษณ์ด้านอาหารการกิน เช่น น้ำพริกเผา ผัดหมี่โคราช ขนมจีนประโดก นามสกุลของชาวโคราชที่โดดเด่น คือ การจัดตั้งนามสกุลตามที่อยู่อาศัย เช่น ตำบลหัวทะเล คำล้งท้าย ทะเล เช่น เกิดทะเล หาดใหญ่ทะเล ตำบลจอหอ เช่น เกิดจอหอ แก้วจอหอ แดงจอหอ ฯลฯ ภาษาที่นำเอาภาษาไทยมาปรับเสียงวรรณยุกต์ใหม่เป็นภาษาโคราช คำศัพท์ที่มาจากภาษาเขมร ภาษาอีสาน ในเพลงโคราช

ดังนั้น เห็นได้ว่า มืองค์ความรู้ และประสบการณ์ที่ภูมิปัญญาของคนในจังหวัด นครราชสีมา ที่จะนำมาใช้ในโรงเรียนมีอยู่มากมายทั้งที่เป็นองค์ความรู้ และประสบการณ์ที่มี ส่วนของคุณธรรม จริยธรรม ความสำนึกรับผิดชอบสิ่งแวดล้อม ความรู้ในเรื่องของการบริหาร การจัดการให้เกิดพลังในความรู้สำนึกที่ถูกต้อง และความรู้ในเรื่องเทคนิค วิธีการปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จ ตลอดจนได้สร้างประโยชน์สุข ให้แก่ตน และแก่สังคม

3.2 สภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน

การประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา

นักการศึกษา มีแนวความคิดว่า ประชาชนทุกคน ควรมีสิทธิในการได้รับการศึกษาเท่าเทียมกันทุกคน ดังนั้น สภาการศึกษาแห่งชาติจึงได้เสนอแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ได้แบ่งการจัดการศึกษาออกเป็น 4 ระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา

ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา เพราะในการจัดการศึกษาในแต่ละระดับนั้น มีจุดมุ่งหมายเฉพาะในการจัดไม่เหมือนกัน กล่าวคือ

ระดับก่อนประถมศึกษา เป็นการศึกษาที่มุ่งอบรมเลี้ยงดูเด็ก เพื่อเตรียมความพร้อมของเด็กก่อนที่จะเข้ารับการศึกษาคือ การจัดการศึกษาระดับนี้รัฐสนับสนุนให้ท้องถิ่นและเอกชนจัดมากที่สุด สำหรับรัฐจะจัดเป็นเพียงตัวอย่างเท่านั้น

ระดับประถมศึกษา เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถขั้นพื้นฐาน และคงสภาพการอ่านออกเขียนได้ มีความสามารถประกอบอาชีพตามควรแก่วัย และสามารถในดำรงตนเป็นพลเมืองดีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข การจัดการศึกษาระดับนี้จัดเป็นการศึกษาภาคบังคับให้ผู้ปกครองต้องส่งเด็กที่มีอายุย่างเข้าปีที่ 8 ทุกคนเข้าเรียนจนกว่าจะจบหลักสูตรหรือพ้นเกณฑ์ภาคบังคับ หลักการจัดการศึกษาในระดับนี้ของรัฐจึงต้องจัดให้ทั่วถึง สถานศึกษาของรัฐและของท้องถิ่นต้องจัดให้โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน

ระดับมัธยมศึกษา เป็นการศึกษาหลังระดับประถมศึกษามุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ทางวิชาการและวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัย ความต้องการ ความสนใจและความถนัด เพื่อให้แต่ละบุคคลเข้าใจและรู้จักเลือกอาชีพที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม การจัดการศึกษาระดับนี้เป็นการประกันความเสมอภาคในโอกาสที่จะเข้ารับการศึกษของผู้เรียน

ระดับอุดมศึกษา เป็นการศึกษาหลังระดับมัธยมปลาย มุ่งความเจริญงอกงามทางปัญญาและความคิดเพื่อความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการและวิชาชีพชั้นสูงเพื่อการพัฒนาประเทศ การจัดการศึกษาในระดับนี้ ต้องมีอิสระในการดำเนินงานภายใน และมีเสรีภาพทางวิชาการ โดยไม่ขัดต่อระเบียบ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2532 : 8)

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมาเป็นหน่วยงานที่มีฐานะเทียบเท่ากองสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีหน้าที่ในการจัดการศึกษา ให้กับประชากรในวัยเรียน ในเขตจังหวัดนครราชสีมาและรอยต่อเขตจังหวัดใกล้เคียง ตามนโยบายของรัฐ และของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 3 ระดับดังนี้

1. การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาให้กับเด็กอายุ 4-5 ปี ในหลักสูตรอนุบาล 1ปี และ 2 ปี เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการเข้าเรียนชั้นประถมศึกษา
2. การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาให้กับเด็กที่มีอายุในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ ตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ.2523
3. การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อให้ให้นักเรียนในพื้นที่ชนบทที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้มีโอกาสศึกษาต่อตามแนวนโยบายการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับพื้นฐาน

การจัดมวลงประสพการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ 5 กลุ่มประสพการณ์ ได้แก่ 1) กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ ประกอบด้วย ภาษาไทย และคณิตศาสตร์ 2) กลุ่มสร้างเสริม

ประสบการณ์ชีวิต 3) กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย 4) กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ 5) กลุ่มประสบการณ์พิเศษ และได้กำหนดแนวทางในการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ทั้ง 5 กลุ่มประสบการณ์ไว้ (กรมวิชาการ. 2534 : 1 – 4) คือ

1. จัดการเรียนการสอนให้มีความยืดหยุ่นตามเหตุการณ์และสภาพท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนในส่วนที่เกี่ยวกับท้องถิ่นตามความเหมาะสม
 2. การจัดการเรียนการสอนให้ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้สอดคล้องกับความสนใจและสภาพชีวิตจริงของผู้เรียน และให้โอกาสเท่าเทียมกันในการพัฒนาตนเองตามความสามารถ
 3. การจัดการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์ เชื่อมโยงหรือบูรณาการ ทั้งภายในกลุ่มประสบการณ์และระหว่างกลุ่มประสบการณ์ให้มากที่สุด
 4. การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล และสร้างสรรค์ และเน้นกระบวนการกลุ่ม
 5. การจัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนปฏิบัติจริงมากที่สุด และเน้นให้เกิดความคิดรวบยอดในกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ
 6. ให้มีการศึกษา ติดตามและแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
 7. ให้สอดคล้องกับกรอบด้านจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ
 8. ในการเสริมสร้างค่านิยมที่ระบุไว้ในจุดหมายต้องปลูกฝังค่านิยมพื้นฐาน เช่น ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีวินัย รับผิดชอบ
 9. จัดสภาพแวดล้อม และสร้างบรรยากาศ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติของผู้เรียน
- ปริมาณงานในความรับผิดชอบของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา มีดังนี้

1. จำนวนโรงเรียน 1,343 โรง จำนวนห้องเรียน 13,818 ห้อง จำนวนนักเรียน 29,518 คน จำนวนครู 15,080 คน แยกเป็นการจัดการศึกษาในแต่ละระดับดังนี้
 - ก่อนประถมศึกษา จำนวนนักเรียน 62,823 คน จำนวนครู 2,125 คน
 - จำนวนห้องเรียน 3,038 ห้อง แยกเป็นสัดส่วนได้ดังนี้ นักเรียน : ห้องเรียน เท่ากับ 21 : 1
 - นักเรียน : ครู เท่ากับ 29 : 1
 - ประถมศึกษา จำนวนนักเรียน 201,914 คน จำนวนครู 10,379 คน
 - จำนวนห้องเรียน 9,456 ห้อง แยกเป็นสัดส่วนได้ดังนี้ นักเรียน : ห้องเรียน เท่ากับ 21 : 1
 - นักเรียน : ครู เท่ากับ 19 : 1
 - มัธยมศึกษา จำนวนนักเรียน 31,082 คน จำนวนครู 2,342 คน
 - จำนวนห้องเรียน 1,324 ห้อง แยกเป็นสัดส่วนได้ดังนี้ นักเรียน : ห้องเรียน เท่ากับ 23 : 1
 - นักเรียน : ครู เท่ากับ 13 : 1

2. จำนวนหน่วยงานในสังกัด

สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ 26 แห่ง

สำนักงานการประถมศึกษากิ่งอำเภอ 6 แห่ง

กลุ่มโรงเรียน จำนวน 216 กลุ่ม

โรงเรียน ขนาดเล็ก จำนวน 290 โรงเรียน

โรงเรียน ขนาดกลาง จำนวน 668 โรงเรียน

โรงเรียน ขนาดใหญ่ จำนวน 385 โรงเรียน

ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สรุปได้ว่า 1.ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนบางกลุ่มประสบ
การณ์ยังต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนด 2. อัตราการออกกลางครันยังมีอยู่แม้ไม่สูงนัก 3. สุขภาพ
อนามัยของนักเรียนยังต่ำกว่ามาตรฐาน 4.ระดับความรู้และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนัก
เรียน ได้แก่ การพัฒนาทางจิตใจ อารมณ์และสังคมยังไม่เป็นไปตามเป้าหมาย (สำนักงานการ
ประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา. 2545 : 15)

ด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนในจังหวัดนครราชสีมาได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ในการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการประหยัด การเก็บออมแก่นักเรียนโดยส่งใบงานไป
ขอความคิดเห็นจากผู้ปกครองนักเรียน เชิญวิทยากรในท้องถิ่นมาให้ความรู้ในสวนวิชาชีพ และ
ได้ปรับปรุงกิจกรรม เนื้อหาให้สอดคล้องกับท้องถิ่น โดยการพัฒนาหลักสูตร (เอมอร ศรีกงพาน
2542 : 9) เป็นต้น

4. ผู้บริหารโรงเรียนกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้บริหารตามกฎหมาย มีบทบาทสำคัญในการนำนโยบายเกี่ยว
การจัดการศึกษามาดำเนินการปฏิบัติให้เกิดผลตามความมุ่งหมาย วินิจฉัยสั่งการ ควบคุม และ
การจัดการเกี่ยวกับงานของโรงเรียนที่เกี่ยวกับครู นักเรียน บุคลากรอื่นๆในโรงเรียน โปรแกรม
การศึกษา โปรแกรมด้านกิจกรรมต่างๆ หลักสูตร วิธีสอน วัสดุอุปกรณ์และการแนะแนว (โกศล
ศรีทอง. 2543 : 13 - 14) ให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยใช้ "ศาสตร์" และ"ศิลป์" ในการบริหารงาน
(ภิญโญ สาธร. 2526 : 268)) โรงเรียนจะเจริญขึ้นหรือเสื่อมลงจึงเป็นภาระหน้าที่ของผู้บริหาร
โรงเรียน

ดังนั้น บุคคลที่จะก้าวมาเป็นผู้บริหารจึงต้องมีคุณลักษณะของการเป็นผู้บริหาร ซึ่ง
หมายถึงการมีศักยภาพทางความรู้หรือทักษะในการปฏิบัติงานแตกต่างไปจากผู้ได้บังคับบัญชา
(บุญมา กัมปนาทพงษ์. 2532 : 14)

คุณลักษณะของการเป็นผู้บริหารที่สำคัญเป็นที่ยอมรับมีนักวิชาการหลายท่านได้
กล่าวไว้ อาทิ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 25) ว่ามี 1) ทักษะทางการบริหาร 3 ประการ
ได้แก่ ทักษะทางความคิด ทักษะในการสร้างมนุษย์สัมพันธ์ และทักษะทางเทคนิคหรือวิธีการ

- 2) มีบุคลิกภาพดี 3) มีคุณธรรมและจริยธรรม 4) กว้างไกลในเรื่องข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยี
5) เข้าใจธรรมชาติมนุษย์

เดรคและโรว์ (อ้างอิงจากบุญเลิศ เขียนวงศ์. 2544 : 3 – 4 ; อ้างอิงจาก Drake and Roe) ว่าการเป็นผู้บริหาร ทุกคนจะต้องใช้ทักษะในการบริหาร 5 ประการได้แก่ 1) ทักษะทางความคิดรวบยอด 2) ทักษะทางมนุษย์ 3) ทักษะทางการศึกษาและการสอน 4) ทักษะทางเทคนิค 5) ทักษะทางความรู้ ความคิด

สมพงษ์ เกษมสิน (2523 : 293 – 296) กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้บริหาร ได้แก่ 1) ต้องมีประสบการณ์ 2) ต้องมีสติปัญญา 3) ต้องมีรางวัลสมบรูณ์ 4) ต้องมีความสนใจในงาน

แม็กนุสัน (กิตติมาพร โลกาวิทย์. 2540 : 39 ; อ้างอิงจาก Magnuson, 1971) กล่าวว่าคุณลักษณะที่จะช่วยให้ผู้บริหารประสบความสำเร็จในการบริหารงานมี 2 ด้าน ได้แก่ คุณลักษณะด้านส่วนตัวซึ่งประกอบด้วย บุคลิกภาพ ความเป็นผู้นำ มนุษยสัมพันธ์ และคุณลักษณะด้านวิชาชีพ ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านความสามารถในการบริหารงาน

โกศล ศรีทอง (2543 : 35) กล่าวว่าในการบริหารงานวิชาการต้องอาศัยผู้บริหารโรงเรียนที่มีคุณลักษณะส่วนตัว หรือด้านชีวสังคม ได้แก่ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การบริหารงานในตำแหน่ง และการได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรทางการบริหารโดยเฉพาะ

พนัส หันนาคินท์ (2524 : 62 – 65) กล่าวว่าผู้บริหารโรงเรียนต้องมีความรอบรู้ และมีความรับผิดชอบงานทางวิชาการ 5 ด้านดังนี้

1. ด้านเกี่ยวกับตัวครู ได้แก่ การจัดหาครูที่ดีมาทำการสอน การสร้างขวัญในการทำงานให้แก่ครู การปกครอง การนิเทศการทำงาน การตรวจบันทึกการสอนของครู การสนับสนุนให้ครูมีความรู้ทางวิชาการและวิชาชีพ
2. ด้านเกี่ยวกับตัวนักเรียน ได้แก่ การจัดบริการห้องสมุด การจัดสอนซ่อมเสริม การจัดแบ่งกลุ่มนักเรียนตามความถนัดหรือความต้องการ การส่งเสริมนักเรียนในด้านวิชาการ การติดต่อกับผู้ปกครอง
3. ด้านการจัดโปรแกรมการเรียนการสอน เพื่อความสะดวกในการค้นคว้าของครู เช่น หลักสูตร ประมวลการสอน คู่มือครู การจัดหาวิทยากรท้องถิ่นหรือแหล่งความรู้ในท้องถิ่น การออกไปสำคัญต่างๆ เกี่ยวกับผลการเรียน
4. ด้านการจัดหาเครื่องมืออุปกรณ์การสอนและเทคโนโลยีทางการศึกษา ได้แก่ การจัดหาอุปกรณ์ และเจ้าหน้าที่เพื่อให้บริการแก่ครู
5. ด้านเกี่ยวกับบุคลากรด้านการสอน เช่น การจัดทำทะเบียนประวัติ และจัดทำระเบียบต่างๆ เกี่ยวกับตัวครู

พนัส หันนาคินท์ (บุบผา เสนาวิน. 2535 : 12 ; อ้างอิงจาก พนัส หันนาคินท์. 2524 : 64 – 67) มีความคิดเห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานของโรงเรียน ซึ่งเป็นสถาบันทางวิชาการโดยตรง จึงควรมีคุณสมบัติดังนี้

1. ความรู้ทางวิชาการ ได้แก่ ความรู้ทางด้านวิชาการทั่วไป และความรู้ทางวิชาชีพ ความรู้ทางด้านวิชาการทั่วไป คือ การรู้หลักเบื้องต้นของวิชาการต่างๆ ที่สอนอยู่ในโรงเรียนเพื่อให้การควบคุมและแนะนำครูเป็นไปถูกต้อง

ความรู้ทางวิชาชีพ คือ ความรู้ที่จำเป็นแก่การบริหารงานในโรงเรียนหรือหลักแห่งการ จัด และให้การศึกษา เช่น วิชาปรัชญาการศึกษา การวัดผลการศึกษา จิตวิทยา หลักการบริหาร โรงเรียน การแนะแนว การจัดหลักสูตร หลักการวิจัยทางการศึกษา หลักการมัธยมศึกษา กฎหมายเกี่ยวกับการจัดและการนิเทศการศึกษา

2. ประสบการณ์และระดับความรู้ ระดับความรู้ หมายถึง ปรินญาที่ผู้บริหารได้รับ ถึง แม้ว่าปรินญาจะไม่เป็นเครื่องประกันว่าบุคคลนั้นจะสามารถทำงานได้ผลดีก็ตาม แต่ก็ เป็นเครื่อง แสดงความสามารถทางสติปัญญาและความรู้ที่จะนำมาประกอบการงานได้พอสมควร ประสบการณ์จะช่วยให้เข้าใจปัญหาและสถานการณ์ตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้น การได้ผ่านงาน ย่อมมีความรอบรู้มากกว่าคนที่ไม่เคยผ่านงานนี้มาก่อน ประสบการณ์ หลักวิชาการจะทำให้ การทำงานมีประสิทธิภาพ

3. การฝึกอบรมในระหว่างประจำทำงาน ผู้บริหารต้องหมั่นติดตามความเคลื่อนไหว ทางการศึกษา เนื่องจากวิชาการและเทคนิคในการทำงานเปลี่ยนแปลงและก้าวหน้าอยู่เสมอ กิจกรรมที่ผู้บริหารควรปฏิบัติ ได้แก่ การอ่านหนังสือนิตยสารเกี่ยวกับวิชาการและวิชาชีพ การสนทนาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในระหว่างผู้บริหาร และเพื่อนร่วมงาน การประชุม ทางวิชาการ การฟังปาฐกถา การไปทัศนศึกษาโรงเรียนอื่นๆ และการเขียนบทความ

โอกาส สายคำพันธ์ (2541 : 95) ได้สรุปคุณลักษณะผู้ปฏิบัติงานวิชาการในโรงเรียน ไว้ 10 ด้าน ได้แก่

1. คุณลักษณะด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานวิชาการ ซึ่งมักแสดงให้เห็นถึง ความรอบรู้ เป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีผลงานโดยเฉพาะงานทางด้านวิชาการที่ถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรง

2. คุณลักษณะด้านความสามารถในการปฏิบัติงานวิชาการ โดยการแสดงให้เห็นจาก การได้ปฏิบัติงานหรือจัดการสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้สำเร็จ

3. คุณลักษณะด้านการวางแผนงานวิชาการ ที่ต้องใช้ "ศาสตร์" และ "ศิลป์" เป็นเครื่องมือช่วยในการตัดสินใจเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามกำหนด

4. คุณลักษณะด้านความสามารถในการประสานงานวิชาการ ซึ่งมักแสดงออกใน วิธีการทำงาน กล่าวคือมีความรู้ในเรื่องงานที่ประสาน และมีความสามารถในการจัดระเบียบ การทำงาน เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงาน

5. คุณลักษณะด้านความสามารถในการนิเทศงานวิชาการ เพื่อกระตุ้นให้ครูได้รับ การพัฒนาการเรียนการสอน

6. คุณลักษณะด้านความสามารถในการศึกษาค้นคว้า ซึ่งแสดงออกให้เห็นได้จาก การชอบอ่านหนังสือ ฟัง ดู การค้นคว้าเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ใหม่ จากสื่อต่างๆ อยู่เสมอ

7. คุณลักษณะด้านความรับผิดชอบ พฤติกรรมที่แสดงออก เช่น ความเอาใจใส่ในการทำงาน ความพยายาม ความละเอียดรอบคอบ การยอมรับในผลการกระทำของตนเอง การปรับปรุงงานให้ดีขึ้น

8. คุณลักษณะด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ที่เป็นความสามารถที่จะประดิษฐ์ หรือคิดค้นสิ่งใหม่ๆ ในการผสมผสานปัจจัยต่างๆ ที่มีอยู่ ซึ่งมักแสดงออกจากการพูดและการคิดที่คล่องแคล่ว มีความสามารถที่แสวงหาสิ่งแปลกใหม่และสามารถทำให้เป็นรูปธรรมได้

9. คุณลักษณะด้านความขยันหมั่นเพียร ซึ่งแสดงออกเห็นได้จากการใช้ความพยายาม ความสม่ำเสมอในการทำงาน

10. คุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ เป็นกระบวนการจูงใจ ซึ่งแสดงออกถึงการมีความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรกับบุคคลอื่นๆ ทั้งเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ

อย่างไรก็ตามโดยธรรมชาติของมนุษย์จะไม่มีอะไรเป็นรูปแบบตายตัว ดังจะเห็นได้จากทัศนคติและพฤติกรรมที่แสดงออกตามแรงจูงใจที่เกิดจากการรับรู้ โดยผ่านทางประสาทสัมผัส และการตีความตัดสินใจ (สถิตย วงษ์สุวรรณ. 2539 : 58) เพื่อให้การแสดงออกของพฤติกรรมนั้น สนองต่อความต้องการของตน ได้แก่ ความต้องการทางด้านสังคม เช่น การมีเกียรติยศ ชื่อเสียง ความสำนึกในหน้าที่การงาน ความกระวนกระวาย ความเป็นเจ้าช้อง ฯลฯ และความต้องการขั้นพื้นฐาน เช่น ความกระหาย ความหิว ความต้องการพักผ่อน เป็นต้น (สุเมธ เตียว อิศเรศ. 2527 : 15)

การรับรู้ จึงเป็นการแปลความหรือการตีความหมายแห่งการที่ได้รับการสัมผัสจากสิ่งเร้า ออกมาเป็นความรู้ ความเข้าใจ ซึ่งในการแปลความหมายนี้ จะต้องอาศัยประสบการณ์เดิม มาช่วยด้วย ส่วนการรับรู้จะช้าหรือเร็ว นั้น ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของประสาทสัมผัส เช่น สมอง ตา หู ลิ้น ฯลฯ อิทธิพลของสิ่งเร้า เช่น ขนาด ความเข้ม ความใกล้ชิด และองค์ประกอบภายในของผู้รับรู้อเอง เช่น ประสบการณ์เดิม การเลือกรับรู้ ความปรารถนา อารมณ์ ทัศนคติ เป็นต้น (ทัศน สร้อยธนาภาส. 2531 : 50 – 53)

กันยา สุวรรณแสง (2532 : 132 - 143) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่กำหนดการรับรู้ว่ามี 2 ลักษณะคือ

1. ลักษณะของผู้รับรู้ ได้แก่ ความสมบูรณ์ของอวัยวะสัมผัส ความรู้เดิม ความต้องการ ความปรารถนา สภาพของจิตใจหรือสภาวะของอารมณ์ เจตคติ อิทธิพลของสังคม ความตั้งใจที่จะรับรู้และเข้าใจ ความสนุกเพลิดเพลิน แรงจูงใจ คุณค่า ความสนใจชั่วขณะ ความสนใจที่ติดเป็นนิสัย ความตึงเครียดในสังคม เซอร์บิญาญา การสังเกตพิจารณา ความพร้อมหรือการเตรียมความพร้อมที่จะรับรู้ การคาดหวัง

2. ลักษณะของสิ่งเร้า ได้แก่ การดึงความสนใจและความตั้งใจของสิ่งเร้า เช่น ขนาด ความเข้มหรือความหนักเบาของสิ่งเร้า ความเปลี่ยนแปลงหรือความเคลื่อนไหวของสิ่งเร้า การกระทำซ้ำๆ ของสิ่งเร้า ความกว้างขวางหรือขนาดของสิ่งเร้า ความแปลกใหม่ ความคงทน

ระยะทาง ลักษณะการตัดกัน สี เป็นต้น การจัดลักษณะหมวดหมู่ของวัตถุที่เป็นสิ่งเร้า เช่น กฎแห่งความคล้ายคลึง กฎแห่งความสมบูรณ์ เป็นต้น ความรับรู้เกี่ยวกับระยะทางหรือความลึก เช่น ตำแหน่งที่เหลื่อมกัน ภาพทิวทัศน์ที่มองเห็นไกล แสงและเงา และการเคลื่อนที่เป็นต้น

เคมพ์. (นริศรา อุปกรณ์ศิริการ. 2542 : 12- 13 ; อ้างอิงจาก Kemp. 1985) ได้กล่าวถึงลักษณะของการรับรู้ไว้ดังนี้ 1) พฤติกรรมทุกพฤติกรรมย่อมเกี่ยวข้องกับการรับรู้ 2) พฤติกรรมเป็นผลเกี่ยวกับการรับรู้เดิม และพฤติกรรมเป็นจุดเริ่มต้นของการรับรู้อื่นๆ 3) ผู้รับรู้ และสิ่งแวดล้อมมิได้อยู่อย่างอิสระ 4) การให้ความหมายต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด จำเป็นต้องใช้ประสบการณ์เดิมที่สะสมไว้ 5) ประสบการณ์การรับรู้ เป็นสิ่งเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล 6) การรับรู้เป็นการประสานกันระหว่างประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ 7) สิ่งที่เคยเกิดขึ้นในประสบการณ์เดิม ย่อมมีอำนาจเหนือกว่าสิ่งที่ไม่เคยสัมผัส

ในทางทฤษฎีจึงถือว่า การรับรู้เป็นสภาพทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาสังคม และพฤติกรรม ซึ่งนักวิชาการและนักจิตวิทยาท่านอื่นๆ กล่าวว่า การรับรู้ของบุคคลเป็นสภาพทางจิตวิทยาที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล เป็นความเอาใจใส่ของบุคคลในการเลือกที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในสิ่งแวดล้อม เป็นพื้นฐานที่จะนำข้อมูลต่างๆ ของสิ่งเร้าเหล่านั้นเข้าสู่กระบวนการรับรู้ โดยผ่านทางประสาทสัมผัสของร่างกาย เมื่อข้อมูลต่างๆ ถูกป้อนเข้าสู่ระบบความคิดแล้วบุคคลจะเลือกจัดระบบข้อมูลและมีกระบวนการจดจำ แปลความหมายของข้อมูลที่เกิดขึ้น โดยอาศัยคุณสมบัติภายในตัวบุคคลเป็นตัวกลางในการกลั่นกรอง การแปลความหมายนั้น ซึ่งจะทำให้บุคคลตัดสินใจและประเมินคุณค่าของผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการดังกล่าวและมีพฤติกรรมแสดงออกตามคุณค่าที่ตนสอน ผลจากการแสดงออกมานี้ก็จะเป็นข้อมูลย้อนกลับสู่กระบวนการรับรู้ต่อไปอีก นั่นคือกระบวนการรับรู้ของบุคคลเป็นกระบวนการของการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่บุคคลเอาใจใส่อย่างไม่หยุดนิ่ง สัมพันธ์กับ ความต่อเนื่องของเวลาและเหตุการณ์ต่างๆ ในสิ่งแวดล้อมรอบตัวบุคคล ด้วยเหตุนี้การรับรู้ของแต่ละบุคคลจึงเป็นการแสดงออกถึงความตระหนักในเรื่องต่างๆ ซึ่งสามารถวัดการรับรู้นี้ได้ จากการให้บุคคลเลือกลักษณะที่คิดว่าเป็นจริง หรือสอดคล้องสำหรับสิ่งที่ถูกรับรู้ตามความคิดในช่วงเวลาหนึ่งๆ (ประสงค์ ชีรพงศ์ นภาลัย. 2541 : 89)

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (สมภพ สุขกลัด. 2543 : 23 ; อ้างอิงจาก กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. 2528 : 228 – 239) ได้แบ่งการรับรู้ออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. การรับรู้ทางอารมณ์ หมายถึง การรับรู้ความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ เช่น รู้สึกดีใจ เสียใจ ตื่นเต้น รัก เกลียด ชื่นชม เป็นต้น
2. การรับรู้ลักษณะของบุคคล ต้องอาศัยการแปลข้อมูล 3 ประการ คือ
 - 2.1 ลักษณะทางกายภาพ เช่น รูปร่าง หน้าตา ลักษณะแขนขา เท้า สีผิว
 - 2.2 พฤติกรรม เช่น การพูดคุย การยิ้ม การหัวเราะ การเดิน
 - 2.3 คำบอกเล่า เช่น คำบอกเล่าจากญาติพี่น้อง เพื่อน ผู้ใกล้ชิด

3. การรับรู้ภาพพจน์ของกลุ่มบุคคล หมายถึง มโนภาพหรือมโนคติของสิ่งต่างๆ ตามที่บุคคลรับรู้ เป็นภาพที่อยู่ในความคิด หรือจินตนาการของบุคคล และบุคคลสามารถบอกลักษณะของภาพเหล่านั้นให้ผู้อื่นทราบได้ด้วย

4. การรับรู้ปรากฏการณ์ทางสังคม เป็นการตีความหรือแปลความหมายสิ่งต่างๆ หรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมตามความเชื่อของตนเอง เพื่อเกิดความเข้าใจ และสามารถอธิบายสิ่งต่างๆ เหล่านั้นได้ การรับรู้ปรากฏการณ์ทางสังคมนั้นขึ้นอยู่กับสาเหตุสำคัญ 2 ประการ คือ

4.1 ระดับการรับรู้ หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ เซาว์ปัญญาหรือความเฉลียวฉลาด เมื่อต่างกันย่อมมีผลในการตีความต่อสิ่งต่างๆ ได้แตกต่างกันด้วย

4.2 การเปลี่ยนแปลงการรับรู้ คือ ถ้ามีการรับรู้ต่ำเมื่อได้มีโอกาสสนทนาหรืออภิปรายกับผู้ที่มีการรับรู้สูง ก็อาจจะถูกผู้มีการรับรู้สูงเปลี่ยนแนวความคิด หรือแนวทาง การรับรู้ได้

ซาติชาย พัทธกันนาค (2544 : 96) กล่าวว่า การรับรู้ เป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลเกิดเจตคติที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และพร้อมที่จะตอบสนองกับสิ่งนั้น ซึ่งอาจเป็นคน สิ่งของ หรือเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งตามความตามความรู้สึกของตน โดยมีรากฐานมาจากความเชื่อ

แมคไควร์ (สมภพ สุขกลัด. 2543 : 20 ; อ้างอิงจาก Mcquire. 1977) ได้กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การใส่ใจ (Attention) ความเข้าใจ (Comprehension) การยอมรับสารใหม่ (Yielding) การเก็บเอาไว้ (Safekeeping) และการกระทำ (Action) ถ้ากระบวนการสื่อความหมายทำให้ผู้รับเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติแล้ว จะทำให้เกิดการใส่ใจ ความเข้าใจ การยอมรับ การเก็บเอาไว้ และการกระทำ การที่ผู้รับสารจะเกิดขึ้นตอนเหล่านี้หรือไม่ขึ้นอยู่กับความสามารถทางสติปัญญา ฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา และอื่นๆ

สรุปว่า การรับรู้ เป็นกระบวนการของแปลความหมายสิ่งที่ได้รับ โดยการผ่านประสาทสัมผัสต่างๆ และการรับรู้นี้มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคล การรับรู้ที่น้อยหรือขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของอวัยวะที่รับการสัมผัส ความสนใจ ความรู้ ประสบการณ์เดิม และลักษณะของสิ่งเร้า เช่น การดึงดูดความสนใจ การจัดหมวดหมู่ของสิ่งเร้า การรับรู้เกี่ยวกับระยะทางหรือความลึก เป็นต้น

จากการศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหาร ได้พบว่าพฤติกรรมของผู้บริหารมีผลต่อความสำเร็จของงาน และการที่บุคคลจะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น มาจากอิทธิพลของสิ่งเร้า ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนที่ต้องการศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ 3 ด้าน คือ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการบริหาร และการรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.1 ระดับการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน

จากการศึกษาของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติและคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพของการศึกษาประชาบาล พบว่าวัย ประสบการณ์และวุฒิ และการดำรงตำแหน่งของผู้บริหารโรงเรียนมีผลต่อคุณภาพของการศึกษาในโรงเรียน (วิสุทธิ ชาติ. 2537 : 53)

จิตราพร กาญจนพิบูลย์ (2537 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความเห็นของผู้บริหารที่มีต่อกระบวนการบริหารงานของกรมอาชีวศึกษา พบว่า ผู้บริหารมีความเห็นว่าการปฏิบัติตามกระบวนการบริหารงานในการอบรม และด้านการวางแผน การจัดองค์การ การวินิจฉัยสั่งการ หรืออำนวยการ การประสานงาน การเสนอรายงาน การจัดสรรงบประมาณและการเงินอยู่ในระดับมาก และมีเพียงด้านการจัดวางตัวบุคคลที่ผู้บริหารเห็นว่า กรมอาชีวศึกษามีการปฏิบัติอยู่ในระดับต้น

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นภายในกลุ่มผู้บริหารสถานศึกษาจำแนกตามวุฒิทางการศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวุฒิสองระดับแตกต่างกันในด้านการจัดองค์การและการจัดงบประมาณ โดยกลุ่มผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวุฒิปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดสูงกว่ากลุ่มผู้บริหารที่มีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี

4.2 ประสบการณ์ของผู้บริหารโรงเรียน

นิยม พรหมไทย (2529 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษากระบวนการและการมีส่วนร่วมของผู้ได้บังคับบัญชาในการวินิจฉัยสั่งการของผู้บริหารโรงเรียนที่มีคุณวุฒิ วัยวุฒิ และประสบการณ์ในตำแหน่งผู้บริหารต่างกัน ใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ได้บังคับบัญชาในการวินิจฉัยสั่งการอยู่ในระดับปานกลาง แต่การใช้รูปแบบในกระบวนการการมีส่วนร่วมของผู้ได้บังคับบัญชาในการวินิจฉัยสั่งการแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จิตนา เทพพิทักษ์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาเกี่ยวกับการวางแผนบริหารโรงเรียนเอกชน ระดับประถมศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่าในการวางแผนบริหารโรงเรียน 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนเตรียมการวางแผน ขั้นตอนดำเนินการวางแผน ขั้นตอนปฏิบัติตามแผน และขั้นตอนประเมินผล พบว่าผู้มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน จะมีปัญหาการวางแผนต่างกัน

โอภาส สายคำพันธ์ (ชุตินา ชูช่วย. 2540 : 26 ; อ้างอิงจาก โอภาส สายคำพันธ์. 2541) ได้สรุปว่า ในการบริหารงานผู้บริหารจะต้องศึกษาหาความรู้ และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ นำความรู้มาปรับปรุงพัฒนางาน ย่อมได้รับความเชื่อถือจากผู้ร่วมงาน ทำให้การทำงานเป็นไปอย่างมีความสุข วิชาการต่างๆ ที่ศึกษามานั้น อาจเป็นการเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการที่องค์กรต่างๆ จัดขึ้น เช่นการประชุมสัมมนา เป็นต้น

โอนิล (โกศล ศรีทอง. 2543 : 36 ; อ้างอิงจาก O'Neal. 1987) กล่าวว่า ผู้บริหารการศึกษาที่มีประสบการณ์มากจะทำให้มีความสามารถในการปฏิบัติงานและเข้าใจงานได้ดี

โกศล ศรีทอง (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารที่สัมพันธ์กับคุณภาพการบริหารงานวิชาการ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5 พบว่า คุณลักษณะส่วนตัวของผู้บริหารด้านการได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรทางการบริหาร การศึกษาและคุณลักษณะทางวิชาการของผู้บริหารในภาพรวมร่วมกันทำนายคุณภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .01

โซเฮนเบ็ค (โกศล ศรีทอง, 2543 : 36 ; อ้างอิงจาก Schoenback, 1991) กล่าวว่า ครูใหญ่ที่มีประสิทธิภาพต้องมีประสบการณ์และผ่านการอบรมทางการบริหาร

4.3 การรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

รอบๆ ตัวของแต่ละบุคคลแวดล้อมไปด้วยสิ่งเร้า ซึ่งมีทั้งสิ่งมีชีวิต และไม่มีชีวิต กระตุ้นทำลายให้สัมผัสอยู่ตลอดเวลา ถ้าสิ่งแวดล้อมใดมีอิทธิพลมากพอก็จะทำให้เกิดความรู้สึกและอาจถึงขั้นแปลความหมายออกมาได้ เป็นการรับรู้ ซึ่งเกี่ยวกับการรับรู้ มีนักจิตวิทยาหลายท่านได้ให้ความหมาย ไว้ อาทิ

ชาติชาย พิทักษ์ธนาคม (2544 : 135) ได้ให้ความหมายว่า การรับรู้ หมายถึง การที่มนุษย์นำข้อมูลที่ได้จากความรู้สึกสัมผัส ซึ่งเป็นข้อมูลดิบ จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 อันประกอบด้วย ตา หู จมูก ลิ้นและกายสัมผัส มาจำแนก แยกแยะ คัดเลือก วิเคราะห์ ด้วยกระบวนการทำงานของสมองแล้วแปลสิ่งที่ได้ออกเป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่มีความหมาย เพื่อนำไปใช้ในการเรียนรู้ต่อไป

สมภพ สุขกลัด (2543 : 18) ได้ให้ความหมายว่า การรับรู้ เป็นการตีความหมายของการได้รับการสัมผัส ซึ่งการตีความหมายนั้นต้องอาศัยประสบการณ์ หรือการเรียนรู้ของบุคคลนั้น

กัญญา สุวรรณแสง (2540 : 128) ได้ให้ความหมายว่า การรับรู้ คือกระบวนการที่ร่างกายรับสัมผัสสิ่งแวดล้อมแล้วแปลความหมายการสัมผัสนั้นๆ โดยใช้ความรู้เดิมประสบการณ์เดิมเป็นเครื่องช่วยในการแปลความหมายสิ่งนั้นๆ ออกมาเป็นความรู้ความเข้าใจ กระบวนการของการรับรู้จึงเป็นกระบวนการที่คาบเกี่ยวระหว่างความรู้สึก ความเข้าใจ การคิด การรู้สึก ความจำ การเรียนรู้ การตัดสินใจ และเป็นการแสดงพฤติกรรม

ชาติชาย พิทักษ์ธนาคม (2544 : 135) กล่าวว่า การรับรู้มีองค์ประกอบสำคัญอยู่ 6 ประการ คือ 1) ต้องมีพื้นฐานข้อมูลในเรื่องนั้นมาก่อน 2) ต้องมีข้อประกอบในการวินิจฉัย 3) ต้องมีความหมายในการแยกแยะ 4) ต้องมีความสัมพันธ์เชื่อมโยง 5) ต้องอาศัยการเปลี่ยนแปลง 6) กระบวนการของการรับรู้มักเป็นไปโดยอัตโนมัติ

กัญญา สุวรรณแสง (2540 : 132 :) ได้กล่าวถึงปัจจัยกำหนดการรับรู้ว่า ประกอบด้วย

1. ลักษณะของผู้รับรู้ ลักษณะทางด้านกายภาพและด้านจิตวิทยา เช่น ความพร้อมทางอารมณ์ ความพร้อมทางสติปัญญา การสังเกตพิจารณา ค่านิยม วัฒนธรรม ความรู้เดิม เจตคติ อิทธิพลทางสังคม แรงจูงใจ ฯลฯ

2. ลักษณะของสิ่งเร้า ดึงดูดความสนใจ เช่น ขนาด ความเข้ม ความหนักเบา การเคลื่อนไหว ความแปลกใหม่ ความคงทน ความคล้ายคลึง ความใกล้ชิด ความสมบูรณ์ ฯลฯ จากที่กล่าวมา หากการรับรู้เป็นการรับรู้ที่ถูกต้อง ย่อมเป็นพื้นฐานในการแสดงออกของพฤติกรรม คนเราจะรับรู้ได้ดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับ 2 องค์ประกอบใหญ่ คือคุณสมบัติและลักษณะของผู้รับรู้ กับคุณสมบัติและลักษณะของสิ่งเร้าที่จะทำให้เกิดการรับรู้ การรับรู้กับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน จึงมีความสัมพันธ์กัน เช่นงานวิจัยของ ประยุทธ์ สุรเดชไพบูลย์. (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการรับรู้และสภาพการดำเนินงานส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นของศึกษานิเทศก์อำเภอ ในเขตการศึกษา 7 เพื่อศึกษาสภาพการรับรู้สภาพการดำเนินงานส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และเปรียบเทียบการรับรู้ กับการดำเนินการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามทัศนะของศึกษานิเทศก์อำเภอ พบว่า ระดับการรับรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นแตกต่างกัน ได้ดำเนินงานส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การรับรู้เป็นกระบวนการที่ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และร่างกายของมนุษย์ได้รับสัมผัสจากสิ่งเร้าภายนอก แล้วแปลความหมายจากการสัมผัส นั้นๆ อย่างใดอย่างหนึ่งออกมาเป็นความรู้สึก ความเข้าใจ และเป็นพฤติกรรมตาม สิ่งเร้าที่มูลเหตุนั้น

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงกำหนดพฤติกรรมที่แสดงออกว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีการรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวคิดของ วิชา ทรวงแสง (2543) คือ ได้มีการสำรวจ มีการเลือกสรรและมีการบูรณาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการศึกษา

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

การจัดการศึกษานั้น หน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญที่สุดคือ โรงเรียนเพราะกิจกรรมของการศึกษาที่แท้จริงเกิดที่โรงเรียน เช่น กิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมเกี่ยวกับกิจการนักเรียน กิจกรรมเกี่ยวกับงานบุคลากร กิจกรรมเกี่ยวกับอาคารสถานที่ กิจกรรมเกี่ยวกับการเงินของโรงเรียน และกิจกรรมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนจึงต้องมีการวางแผนการจัดอย่างเป็นระบบให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของชุมชน สังคม ปรัชญาการศึกษา จิตวิทยาการศึกษา และจุดประสงค์ของการเรียนรู้ ดังมีผู้ศึกษาค้นคว้าการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการศึกษา และคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในการบริหารงาน เช่น

รัตนะ บัวสนธิ์ (2535 : 70) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่างพบว่า ภายในชุมชนที่ทำการศึกษามีสิ่งที่แสดงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การอนุรักษ์ และการสร้างป่าไม้ของชุมชน ตลอดจนการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ การควบคุมวิชาการจากส่วนกลาง

และความไม่เชี่ยวชาญ ไม่เอาใจใส่ต่องานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้การใช้หลักสูตรไม่ประสบผลสำเร็จ

วิภาวดี โพธิ์งาม (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่องการพัฒนาเทคนิคการสอนนาฏศิลป์พื้นบ้านตามภูมิปัญญาชาวบ้านในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเทศบาลสุรินทร์ พบว่า การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสอนนาฏศิลป์พื้นบ้านทำให้ผลสัมฤทธิ์ของการเรียนสูงขึ้น

มณฑิชา ชนะสิทธิ์ (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษา ในโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา พบว่า ปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นปัญหาเนื่องจากขาดแคลนงบประมาณ ผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญของโครงการ ประชาชนชาวบ้านไม่มีเวลา กิจกรรมการเรียนการสอนใช้เวลามากกว่าที่กำหนด และครูผู้สอนไม่มีเวลาจัดทำแผนการสอน

กรมวิชาการ (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น กับการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา พบว่า การจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ของศึกษานิเทศก์ ครูผู้สอนและผู้บริหารการศึกษายังมีน้อย การสนับสนุนให้ครูผู้สอนนำความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษานั้นมี 2 รูปแบบคือ การนำความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านในท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอน และการเชิญวิทยากรท้องถิ่นมาให้ความรู้แก่ครู ส่วนแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนนั้นได้เสนอแนะว่าจะต้องคำนึงถึง ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าควรเป็นองค์ความรู้ และประสบการณ์ที่มีส่วนของคุณธรรม จริยธรรม สอดแทรกอยู่ด้วย กระบวนการเรียนการสอนจะต้องเป็นการผสมผสานระหว่างความรู้สากลและความรู้ท้องถิ่น เน้นการศึกษาวิเคราะห์ทำความเข้าใจชีวิต และแนวคิดของภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ผู้เรียนได้คิดอย่างอิสระ คิดหลายด้านหลายมุม และสรุปเป็น องค์ความรู้และประสบการณ์ที่จะใช้ในการดำรงชีวิต ในส่วนของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูอาจเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมโดยนำความรู้และประสบการณ์ของประชาชนท้องถิ่นมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หรืออาจให้ประชาชนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนและประเมินผลแทนครู ส่วนสถานที่เรียนอาจเป็นโรงเรียน หรือให้นักเรียนไปที่บ้านของประชาชนท้องถิ่น

ประกอบ ใจมั่น (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนของโรงเรียน ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ได้สรุปว่า การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นจะต้องคำนึงถึงผู้เรียน หลักสูตร เนื้อหา และคุณสมบัติของภูมิปัญญาท้องถิ่น

เฉลา เวชเดช (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทในการอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทยของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ตามการรับรู้

ของ ครูฝ่ายกิจกรรม พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการปฏิบัติบทบาทในการอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทยรวมทุกด้าน เมื่อจำแนกตามขนาดของโรงเรียน พบว่า โรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ มีการปฏิบัติบทบาทดังกล่าวร้อยละ 52.4, 63.4, และ 67.3 ตามลำดับ บทบาทโรงเรียนทุกขนาดปฏิบัติมากที่สุด คือ บทบาทด้านอนุรักษ์ วัฒนธรรมไทย (ร้อยละ 73.0) รองลงไปคือ บทบาทด้านการส่งเสริมวัฒนธรรม (ร้อยละ 63.3) ส่วนที่เกี่ยวกับบทบาทของโรงเรียนที่เคยปฏิบัติน้อยที่สุดคือ บทบาทด้านการเผยแพร่ แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทย (ร้อยละ 41.6)

อัจฉรา วิจิตรญาณพล (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการสร้างประมวลการสอนรายวิชา ท 051 ภาษากับวัฒนธรรม โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนทหารอากาศอนุสรณ์ จังหวัดนครสวรรค์ ในการศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. สร้างประมวลการสอนรายวิชา 2. นำประมวลการสอนไปหาประสิทธิภาพ 3. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการวิจัยพบว่า ประมวลการสอนรายวิชา ท 051 มีประสิทธิภาพ 82.97/76.10 สูงกว่าเกณฑ์ 70/70 ที่ตั้งไว้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยประมวลการสอนรายวิชา ท 051 ภาษากับวัฒนธรรม สูงกว่านักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่เรียนวิชา ท 051 ภาษากับวัฒนธรรม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับดี

ต่อศักดิ์ บุญลือ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง สภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี โดยทำการศึกษาสภาพและปัญหาด้านแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่น และด้านการเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณ พบว่า มีการดำเนินการด้านแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ร้อยละ 58.0 ด้านการพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่น ร้อยละ 60.03 และด้านการเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณ ร้อยละ 19.36 และยัง พบว่าที่ตั้งของโรงเรียนเป็นปัจจัยหนึ่งต่อการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

รัตมี ทองบุตร (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ในการกำหนดแนวทางการเรียนการสอน เพื่อสร้างและให้ตระหนักเห็นคุณค่าของท้องถิ่น ความรู้และความคิดของคนในท้องถิ่น จะต้องสนับสนุนให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ โดยใช้ทรัพยากรและแหล่งวิทยาการในท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ ส่วนประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาที่นำมาใช้มาก คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านขนบธรรมเนียมประเพณีความเชื่อทางศาสนา และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการใช้ในระดัปปานกลาง ได้แก่ ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านศิลปกรรมและโบราณคดี ด้านนันทนาการและการพักผ่อนหย่อนใจ ด้านวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ และด้านวิทยาการ

ธิดารัตน์ พิมพ์ศรี (2543) ได้ทำการศึกษาความต้องการและสภาพปัญหาการนำ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความต้องการในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อการศึกษาสภาพปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน และเพื่อทราบแหล่งข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะมาใช้ในการจัดการเรียน การสอน โดยศึกษากับหัวหน้าสถานศึกษาจากการศึกษา พบว่า ความต้องการมีความต้องการ ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนมาก สภาพปัญหาในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นใน การจัดการเรียนการสอนมีปัญหายู่ในระดับปานกลางทั้งทางด้านบุคลากร อุปกรณ์ งบประมาณ และการจัดการ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา ในจังหวัด นครราชสีมา ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด นครราชสีมา นี้ มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาการใช้และปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน ประถมศึกษา ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด นครราชสีมา และเพื่อเปรียบเทียบการใช้และปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียน ประถมศึกษา จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการบริหาร และการรับรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ใน 4 ด้าน ได้แก่ การกำหนดนโยบายและแผนงาน การพัฒนาหลักสูตรและการจัดกิจกรรม การ ใช้เป็นวิทยากร และการใช้เป็นสื่อเพื่อการศึกษา

ในบทนี้ได้กล่าวถึงวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล
5. การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ ได้แก่ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนัก งานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา จาก 26 อำเภอและ 6 กิ่งอำเภอ จำนวน 1,343 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถามได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนัก งานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 308 คน กำหนดจำนวนโดยใช้สูตร ในการคำนวณ (บุญธรรม กิจปรีดา บริสุทธิ. 2540 : 71) จากนั้นทำการสุ่มแบบแบ่งชั้นโดยใน ชั้นแรกสุ่มอำเภอร้อยละ 50 ของจำนวนอำเภอทั้งหมด จากนั้นสุ่มจำนวนโรงเรียนตามสัดส่วน และให้ผู้บริหารโรงเรียนที่สุ่มได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง ดังตาราง 1

ที่	อำเภอ	จำนวนโรงเรียน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
1	ปักธงชัย	73	31
2	โชคชัย	40	16
3	หนองบุญนาก	26	11
4	พิมาย	47	30
5	บัวใหญ่	47	30
6	จักราช	61	25
7	ห้วยแถลง	46	19
8	ชุมพวง	22	9
9	ลำทะเมนชัย	64	27
10	ประทาย	20	8
11	โนนแดง	56	23
12	คง	54	22
13	สีคิ้ว	64	26
14	สูงเนิน	54	22
15	โนนไทย	46	19
16	พระทองคำ	29	12
	รวม	749	308

ตาราง 1 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2. การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการและทฤษฎีจากเอกสารและบทความทางวิชาการที่เกี่ยวกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการศึกษา สภาพการจัดการศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา และคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียน นำมากำหนดเป็นเนื้อหาและโครงสร้างเครื่องมือในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม ซึ่งมีทั้งหมด 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1. สอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มี 2 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการและเติมข้อความ

ตอนที่ 2. สอบถามถึงการรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ระดับมากที่สุดถึงระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3. สอบถามเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้ง 9 ด้าน ในการพัฒนาหลักสูตร/การจัดกิจกรรม การนำมาเป็นวิทยากร และการนำมาใช้เป็นสื่อเพื่อการศึกษา และสาเหตุการใช้ วิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในโรงเรียน และปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ระดับมากที่สุดถึงน้อยที่สุด ดังปรากฏในภาคผนวก ข

การหาคุณภาพเครื่องมือ

1. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาปริญญาโทเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา การใช้ภาษา ความสมบูรณ์ในคำชี้แจง และด้านอื่นๆ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ จากนั้นนำเสนอที่คณะกรรมการที่ปรึกษาปริญญาโทอีกครั้งหนึ่ง

2. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว พร้อมด้วยนิยามศัพท์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน

ได้แก่

- 1) ศาสตราจารย์ ดร.ธีระ รุญเจริญ คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล
- 2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์จิรภา นาคสมพงษ์ สถาบันราชภัฏนครราชสีมา
- 3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประมุข กอปรสิริพัฒน์ สถาบันราชภัฏนครราชสีมา
- 4) ดร.วาสนา กังวาลเลิศ สถาบันราชภัฏนครราชสีมา
- 5) นางปราณี วงษ์ชวลิตกุล ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดนครราชสีมา

พิจารณาคำความเที่ยงตรงตามโครงสร้าง แล้วนำความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องเพื่อเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 สำหรับนำไปทดลองใช้ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540 : 117 - 125)

3. ปรับปรุงแบบสอบถาม เมื่อได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการที่ปรึกษาปริญญาโท แล้วนำไปทดลองใช้กับผู้บริหารโรงเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่นโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540 : 117 - 125) ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาแบบสอบถามแต่ละตอน คือ การรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเท่ากับ 0.89 นโยบายการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเท่ากับ 0.78 การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเท่ากับ 0.98 สาเหตุการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเท่ากับ 0.77 วิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในโรงเรียนเท่ากับ 0.89 และปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเท่ากับ 0.90.

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยได้ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถึงผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์ให้ผู้วิจัยได้จัดเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง
2. ผู้วิจัยได้จัดส่งและเก็บแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง จำนวน 308 ฉบับ ได้รับคืน 299 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 97 ของแบบสอบถามทั้งหมด

4. การจัดการข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

การจัดการข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. นำแบบสอบถามที่ได้คืนมาทั้งหมดตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์
2. ให้รหัสข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 1
3. ให้คะแนนแบบสอบถามตอนที่ 2 – 3 ดังนี้

กาช่อง มากที่สุด	เท่ากับ	5 คะแนน
กาช่อง มาก	เท่ากับ	4 คะแนน
กาช่อง ปานกลาง	เท่ากับ	3 คะแนน
กาช่อง น้อย	เท่ากับ	2 คะแนน
กาช่อง น้อยที่สุด	เท่ากับ	1 คะแนน
4. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows ดังนี้
 - 4.1 หาค่าร้อยละจำนวนแบบสอบถามที่ได้รับคืน และข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เพื่อนำเสนอเป็นตารางประกอบความเรียง
 - 4.2 หาค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานการรับรู้ การใช้และปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และแปลความหมายค่าเฉลี่ยโดยใช้เกณฑ์ดังต่อไปนี้

4.50 – 5.00	หมายถึง การใช้ / ปัญหา/การรับรู้/ความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด
3.50 – 4.49	หมายถึง การใช้ / ปัญหา/การรับรู้/ความสำคัญอยู่ในระดับมาก
2.50 – 3.49	หมายถึง การใช้ / ปัญหา/การรับรู้/ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายถึง การใช้ / ปัญหา/การรับรู้/ความสำคัญอยู่ในระดับน้อย
1.00 – 1.49	หมายถึง การใช้ / ปัญหา/การรับรู้/ความสำคัญอยู่ในระดับน้อยที่สุด
5. เปรียบเทียบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน จำแนกตาม ระดับการศึกษา ประสบการณ์ และการรับรู้โดยการทดสอบค่าที (t- test)

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ใช้การหาดัชนีความสอดคล้อง และหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)
2. การวิเคราะห์แบบสอบถามที่ได้รับคืน และข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้การหาค่าร้อยละ
3. สถิติสำหรับบรรยายข้อมูลใช้การหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
4. สถิติสำหรับทดสอบสมมุติฐาน ใช้การทดสอบค่าที (t- test)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์ข้อมูล การเสนอผลและการแปลความหมายจากข้อมูล ผู้วิจัยจึงเสนอสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

- \bar{X} แทน ค่าคะแนนเฉลี่ย
- S.D. แทน ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
- t แทน ค่าสถิติที่ใช้ทดสอบ ใน t-distribution
- N แทน จำนวนในกลุ่มตัวอย่าง
- p แทน ค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะส่วนตัว และการรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของ
ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา
ในจังหวัดนครราชสีมา

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบการใช้และปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน
ประถมศึกษา จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการบริหาร และการรับรู้ภูมิปัญญา
ท้องถิ่นของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา โดยการทดสอบค่าที (t-test)

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะส่วนตัว และการรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของ
ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา

ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะส่วนตัวของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในจังหวัด
นครราชสีมา จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์ในตำแหน่งบริหารงาน และการรับรู้
ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ปรากฏใน
ตาราง 2

ตาราง 2 ข้อมูลคุณลักษณะส่วนตัว และการรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
1. ระดับการศึกษา		
ปริญญาตรี	266	89.00
สูงกว่าปริญญาตรี	33	11.00
รวม	299	100.00
2. ประสบการณ์ในการบริหาร		
ประสบการณ์น้อยกว่า	171	57.20
ประสบการณ์มากกว่า	128	42.80
รวม	299	100.00
3. การรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น		
การรับรู้ต่ำกว่า	155	51.80
การรับรู้มากกว่า	144	48.20
รวม	299	100.00

จากตาราง 2 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 266 คน คิดเป็นร้อยละ 89.00 มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 33 คนคิดเป็นร้อยละ 11.00 มีประสบการณ์ในการบริหารงานน้อยกว่า จำนวน 171 คน คิดเป็นร้อยละ 57.20 มีประสบการณ์ในการบริหารงานมากกว่า จำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 42.80 และมีการรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นน้อยกว่า จำนวน 155 คน คิดเป็นร้อยละ 51.80 มีการรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมากกว่า จำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 48.20

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา
ในจังหวัดนครราชสีมา

ผลการวิเคราะห์ระดับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา ในจังหวัด
นครราชสีมา ปรากฏในตาราง 3 - 7

ตาราง 3 นโยบายการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา

ข้อ	นโยบายการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ระดับการใช้		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
1.	ส่งเสริมโรงเรียนและครูสร้างความสัมพันธ์กับ องค์กรเอกชน และบุคคลในชุมชน	4.03	.72	มาก
2.	ส่งเสริมให้ครูได้ติดตามความเคลื่อนไหวของชุมชน	4.02	.70	มาก
3.	ให้คณะกรรมการการศึกษามีส่วนรวม ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษา	3.98	.72	มาก
4.	เร่งรัดให้ครูจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดย คำนึงถึงการใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.87	.74	มาก
5.	ส่งเสริมให้นักเรียนทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน	4.05	.67	มาก

จากตาราง 3 แสดงว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา ได้มีการ
กำหนดนโยบายใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนโดยรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณา
รายข้อ พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมาได้มีการกำหนดนโยบายใช้
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตาราง 4 ระดับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 9 ด้านในการพัฒนาหลักสูตร/การจัดกิจกรรม
การเป็นวิทยากร และใช้เป็นสื่อเพื่อการศึกษา ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา

ข้อ	การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ระดับการใช้		
		\bar{X}	S.D	แปลผล
1. ด้านการเกษตร				
1.	การพัฒนาหลักสูตร/การจัดกิจกรรม	3.41	0.66	ปานกลาง
2.	เป็นวิทยากร	3.20	0.75	ปานกลาง
3.	สื่อเพื่อการศึกษา	3.19	0.69	ปานกลาง
	รวม	3.25	0.63	ปานกลาง
2. ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม				
1.	การพัฒนาหลักสูตร/การจัดกิจกรรม	3.32	0.77	ปานกลาง
2.	เป็นวิทยากร	3.12	0.83	ปานกลาง
3.	สื่อเพื่อการศึกษา	3.09	0.79	ปานกลาง
	รวม	3.16	0.71	ปานกลาง
3. ด้านการแพทย์แผนไทย				
1.	การพัฒนาหลักสูตร/การจัดกิจกรรม	2.76	0.98	ปานกลาง
2.	เป็นวิทยากร	2.64	0.92	ปานกลาง
3.	สื่อเพื่อการศึกษา	2.74	0.89	ปานกลาง
	รวม	2.73	0.87	ปานกลาง
4. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม				
1.	การพัฒนาหลักสูตร/การจัดกิจกรรม	3.44	0.78	ปานกลาง
2.	เป็นวิทยากร	3.17	0.78	ปานกลาง
3.	สื่อเพื่อการศึกษา	3.24	0.78	ปานกลาง
	รวม	3.27	0.73	ปานกลาง
5. ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน				
1.	การพัฒนาหลักสูตร/การจัดกิจกรรม	3.10	0.84	ปานกลาง
2.	เป็นวิทยากร	2.96	0.86	ปานกลาง
3.	สื่อเพื่อการศึกษา	2.97	0.82	ปานกลาง
	รวม	3.09	0.79	ปานกลาง

ตาราง 4 (ต่อ)

ข้อ	การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ระดับการใช้		
		\bar{X}	S.D	แปลผล
6. ด้านศิลปกรรม				
1.	การพัฒนาหลักสูตร/การจัดกิจกรรม	2.78	0.97	ปานกลาง
2.	เป็นวิทยากร	2.69	0.96	ปานกลาง
3.	สื่อเพื่อการศึกษา	2.71	0.97	ปานกลาง
	รวม	2.72	0.94	ปานกลาง
7. ด้านภาษาและวรรณกรรม				
1.	การพัฒนาหลักสูตร/การจัดกิจกรรม	3.16	0.84	ปานกลาง
2.	เป็นวิทยากร	2.95	0.86	ปานกลาง
3.	สื่อเพื่อการศึกษา	2.99	0.86	ปานกลาง
	รวม	3.03	0.31	ปานกลาง
8. ด้านปรัชญา ศาสนาและประเพณี				
1.	การพัฒนาหลักสูตร/การจัดกิจกรรม	3.13	0.90	ปานกลาง
2.	เป็นวิทยากร	3.16	0.88	ปานกลาง
3.	สื่อเพื่อการศึกษา	3.01	0.87	ปานกลาง
	รวม	3.04	0.31	ปานกลาง
9. ด้านโภชนาการ				
1.	การพัฒนาหลักสูตร/การจัดกิจกรรม	3.44	0.76	ปานกลาง
2.	เป็นวิทยากร	3.28	0.83	ปานกลาง
3.	สื่อเพื่อการศึกษา	3.29	0.81	ปานกลาง
	รวม	3.33	0.76	ปานกลาง
	รวมทุกด้าน	3.06	0.63	ปานกลาง

จากตาราง 4 แสดงว่าผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 9 ด้านเพื่อใช้ในการพัฒนาหลักสูตร/การจัดกิจกรรม การนำมาเป็นวิทยากร และนำมาใช้เป็นสื่อเพื่อการศึกษาโดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทุกด้าน

ตาราง 5 แสดงระดับความสำคัญของสาเหตุที่ต้องใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา

ข้อ	สาเหตุที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ระดับความสำคัญ		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
1.	เพื่อให้นักเรียนได้ตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.97	.76	มาก
2.	เพื่อสนองนโยบายกระทรวงศึกษาที่กำหนดให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในโรงเรียน	3.87	.77	มาก
3.	เล็งเห็นความสำคัญและประโยชน์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.00	.76	มาก
4.	เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน	4.14	.76	มาก
5.	เพื่อสนองตามข้อเสนอของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	3.92	.80	มาก
	รวม	3.99	.68	มาก

จากตาราง 5 แสดงว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับสาเหตุที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ได้ให้ความสำคัญกับสาเหตุที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน อยู่ในระดับมาก ทุกข้อ

ตาราง 6 แสดงระดับการให้ความสำคัญของวิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในโรงเรียน
ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา

ข้อ	วิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในโรงเรียน	ระดับความสำคัญ		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
1.	ให้นักเรียนออกไปศึกษา/ฝึกงานที่สถานประกอบการ ของภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.53	.88	มาก
2.	เชิญปราชญ์ท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร	3.46	.86	ปานกลาง
3.	นำความรู้/ประสบการณ์ของปราชญ์ท้องถิ่นมาจัดทำ หลักสูตร	3.44	.80	ปานกลาง
4.	จัดอุทยานการศึกษา/พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น	2.98	.99	ปานกลาง
5.	จัดแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.12	.91	ปานกลาง
6.	นิเทศการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแก่ครูใน การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.25	.84	ปานกลาง
	รวม	3.29	.73	ปานกลาง

จากตาราง 6 แสดงว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ให้ความสำคัญของวิธีการนำ
ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ
พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ให้ความสำคัญของวิธีการให้นักเรียนออกไปศึกษา/ฝึก
งานที่สถานประกอบการของภูมิปัญญาท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก ส่วนวิธีอื่นอยู่ในระดับปานกลาง

ตาราง 7 แสดงระดับปัญหาในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา

ข้อ	ปัญหาในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน	ระดับของปัญหา		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
ด้านแหล่งข้อมูล				
1.	ไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	2.94	1.00	ปานกลาง
2.	ปราชญ์ท้องถิ่นไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ดีพอ	2.92	.89	ปานกลาง
3.	ปราชญ์ท้องถิ่นไม่มีเวลา	3.42	.86	ปานกลาง
4.	ผู้ปกครองนักเรียนไม่ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.04	.93	ปานกลาง
	รวม	3.07	.70	ปานกลาง
ด้านการบริหารจัดการ				
1.	การติดต่อประสานงานกับปราชญ์ท้องถิ่น	2.79	.97	ปานกลาง
2.	การประเมินผลการเรียนยุ่งยากขาดความเที่ยงตรง	2.86	.87	ปานกลาง
3.	ไม่สามารถกำหนดเป็นแผนได้ชัดเจน	2.90	.94	ปานกลาง
4.	ขาดงบประมาณ	3.87	1.00	มาก
	รวม	3.10	.70	ปานกลาง
ด้านบุคลากร				
1.	ครูขาดความรู้ในการเชื่อมโยงระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับการเรียนการสอน	2.88	.90	ปานกลาง
2.	ครูขาดเจตคติที่ดีต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น	2.65	.96	ปานกลาง
3.	นักเรียนไม่สนใจเรียนรู้เรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น	2.85	.94	ปานกลาง
4.	ครูไม่เห็นประโยชน์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น	2.49	.99	น้อย
	รวม	2.71	.79	ปานกลาง
	รวมปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทุกด้าน	2.96	.66	ปานกลาง

จากตาราง 7 พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา มีปัญหาในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านแหล่งข้อมูล ด้านการบริหารจัดการ และด้านบุคลากรโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง หากพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา มีปัญหาด้านงบประมาณ อยู่ในระดับมาก และครูไม่เห็นประโยชน์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ในระดับน้อย

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบการใช้และปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา จำแนกตาม ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการบริหาร และการรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ดังแสดงใน ตาราง 8 - 13

ตาราง 8 การเปรียบเทียบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน จำแนกตามระดับการศึกษา ของผู้บริหารโรงเรียน

การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ปริญญาตรี		สูงกว่าปริญญาตรี		t	p		
	N	\bar{X}	S.D.	N			\bar{X}	S.D.
ด้านนโยบาย/แผนงาน	266	3.99	.09	33	3.98	.47	.09	.93
ด้านการเกษตร								
การพัฒนาหลักสูตร	266	3.40	.65	33	3.44	.74	.28	.77
เป็นวิทยากร	266	3.21	.74	33	3.08	.87	.97	.33
สื่อเพื่อการศึกษา	266	3.20	.68	33	3.12	.82	.59	.55
รวมด้านการเกษตร	266	3.26	.62	33	3.20	.72	.53	.59
ด้านอุตสาหกรรม/หัตถกรรม								
การพัฒนาหลักสูตร	266	3.34	.76	33	3.10	.88	1.37	.08
เป็นวิทยากร	266	3.16	.81	33	2.82	.95	2.18	.03
สื่อเพื่อการศึกษา	266	3.11	.77	33	2.93	.82	1.23	.21
รวมด้านอุตสาหกรรม	266	3.19	.69	33	2.95	.81	1.83	.06
ด้านการแพทย์แผนไทย								
การพัฒนาหลักสูตร	266	2.78	.90	33	2.58	.95	1.17	.24
เป็นวิทยากร	266	2.70	.91	33	2.59	1.01	.65	.51
สื่อเพื่อการศึกษา	266	2.76	.89	33	2.58	.95	1.09	.28
รวมด้านการแพทย์	266	2.75	.86	33	2.58	.92	1.02	.30
ด้านการจัดการทรัพยากร / สิ่งแวดล้อม								
การพัฒนาหลักสูตร	266	3.47	.76	33	3.20	.94	1.89	.06
เป็นวิทยากร	266	3.19	.77	33	3.02	.96	.99	.32
สื่อเพื่อการศึกษา	266	3.26	.75	33	3.04	.95	1.52	.13
รวมด้านการจัดการ ๕	266	3.30	.70	33	3.08	.91	1.63	.10

ตาราง 8 (ต่อ)

ข้อ	การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ระดับการศึกษา						t	p
		ปริญญาตรี			สูงกว่าปริญญาตรี				
		N	\bar{x}	S.D.	N	\bar{x}	S.D.		
ด้านกองทุน / ธุรกิจกองทุน									
	การพัฒนาหลักสูตร	266	3.12	.82	33	2.93	.86	1.20	.23
	เป็นวิทยากร	266	2.97	.86	33	2.83	.89	.88	.37
	สื่อเพื่อการศึกษา	266	2.99	.81	33	2.82	.89	1.13	.26
	รวมด้านกองทุน ฯ	266	3.02	.78	33	2.85	.88	1.14	.25
ด้านศิลปกรรม									
	การพัฒนาหลักสูตร	266	2.80	.96	33	2.63	1.00	.92	.35
	เป็นวิทยากร	266	2.68	.95	33	2.76	1.04	.44	.66
	สื่อเพื่อการศึกษา	266	2.71	.97	33	2.69	1.01	.12	.90
	รวมด้านศิลปกรรม	266	2.73	.93	33	2.69	1.00	.19	.84
ด้านภาษา / วรรณกรรม									
	การพัฒนาหลักสูตร	266	3.19	.84	33	2.98	.88	1.36	.17
	เป็นวิทยากร	266	2.97	.88	33	2.86	.80	.70	.48
	สื่อเพื่อการศึกษา	266	3.01	.86	33	2.82	.88	1.17	.24
	รวมด้านภาษาวรรณฯ	266	3.05	.81	33	2.87	.81	1.15	.24
ด้านปรัชญา ศาสนา ประเพณี									
	การพัฒนาหลักสูตร	266	3.15	.89	33	2.91	1.00	1.44	.15
	เป็นวิทยากร	266	3.03	.88	33	2.87	.93	1.01	.31
	สื่อเพื่อการศึกษา	266	3.04	.85	33	2.71	.99	2.07	.03
	รวมด้านปรัชญาฯ	266	3.07	.79	33	2.81	.93	1.74	.08
ด้านโภชนาการ									
	การพัฒนาหลักสูตร	266	3.47	.76	33	3.20	.78	1.91	.06
	เป็นวิทยากร	266	3.31	.84	33	3.11	.72	1.47	.15
	สื่อเพื่อการศึกษา	266	3.32	.81	33	3.01	.76	2.07	.04
	รวมด้านโภชนาการ	266	3.36	.76	33	3.09	.72	1.92	.05
	รวมทุกด้าน	266	3.08	.62	33	2.90	.72	1.51	.13

จากตาราง 8 แสดงว่า ผู้บริหารโรงเรียนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยรวม ไม่แตกต่างกัน หากพิจารณารายด้าน พบว่า มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านโภชนาการ แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ด้านอุตสาหกรรม/หัตถกรรมกับการเป็นวิทยากร ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี และด้านโภชนาการ กับการเป็นสื่อเพื่อการเรียน ในโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 9 เปรียบเทียบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน จำแนกตามประสบการณ์ ของ
ผู้บริหารโรงเรียน

การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ประสบการณ์ในการบริหาร							
	ประสบการณ์น้อยกว่า			ประสบการณ์มากกว่า			t	p
	N	\bar{X}	S.D.	N	\bar{X}	S.D.		
ด้านนโยบาย/แผนงาน	171	3.98	.58	128	3.99	.52	.02	.99
ด้านการเกษตร								
การพัฒนาหลักสูตร	171	3.43	.67	128	3.38	.65	.70	.49
เป็นวิทยากร	171	3.22	.78	128	3.17	.72	.54	.59
สื่อเพื่อการศึกษา	171	3.25	.70	128	3.12	.69	1.58	.11
รวมด้านการเกษตร	171	3.29	.64	128	3.20	.60	1.16	.24
ด้านอุตสาหกรรม/หัตถกรรม								
การพัฒนาหลักสูตร	171	3.36	.80	128	3.27	.75	.99	.32
เป็นวิทยากร	171	3.15	.87	128	3.08	.78	.67	.50
สื่อเพื่อการศึกษา	171	3.10	.78	128	3.07	.79	.36	.71
รวมด้านอุตสาหกรรมฯ	171	3.18	.73	128	3.13	.68	.69	.49
ด้านการแพทย์แผนไทย								
การพัฒนาหลักสูตร	171	2.74	.91	128	2.78	.90	-.26	.80
เป็นวิทยากร	171	2.67	.94	128	2.72	.91	-.47	.63
สื่อเพื่อการศึกษา	171	2.74	.91	128	2.74	.88	-.01	.99
รวมด้านการแพทย์ฯ	171	2.72	.88	128	2.74	.86	-.21	.83
ด้านการจัดการทรัพยากร / สิ่งแวดล้อม								
การพัฒนาหลักสูตร	171	3.43	.79	128	3.46	.78	-.28	.78
เป็นวิทยากร	171	3.18	.80	128	3.16	.80	.20	.83
สื่อเพื่อการศึกษา	171	3.27	.77	128	3.20	.79	.67	.50
รวมด้านการจัดการฯ	171	3.29	.73	128	3.26	.74	.30	.76
ด้านกองทุน / ธุรกิจชุมชน								
การพัฒนาหลักสูตร	171	3.10	.88	128	3.10	.79	.03	.97
เป็นวิทยากร	171	2.96	.91	128	2.97	.81	-.07	.93
สื่อเพื่อการศึกษา	171	3.00	.84	128	2.94	.80	.53	.59
รวมด้านกองทุนฯ	171	3.00	.84	128	2.94	.80	.23	.81

ตาราง 9 (ต่อ)

การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ประสบการณ์ในการบริหาร						t	p
	ประสบการณ์น้อยกว่า			ประสบการณ์มากกว่า				
	N	\bar{X}	S.D.	N	\bar{X}	S.D.		
ด้านศิลปกรรม								
การพัฒนาหลักสูตร	171	2.84	.98	128	2.69	.95	1.36	.17
เป็นวิทยากร	171	2.78	.98	128	2.56	.93	1.70	.09
สื่อเพื่อการศึกษา	171	2.80	.99	128	2.58	.94	2.03*	.04
รวมด้านศิลปกรรม	171	2.81	.95	128	2.61	.91	1.81	.07
ด้านภาษา / วรรณกรรม								
การพัฒนาหลักสูตร	171	3.15	.80	128	3.18	.90	-.22	.82
เป็นวิทยากร	171	2.95	.83	128	2.96	.92	-.06	.95
สื่อเพื่อการศึกษา	171	3.00	.86	128	2.97	.88	.40	.68
รวมด้านภาษาวรรณฯ	171	3.03	.78	128	3.02	.86	.11	.91
ด้านปรัชญา ศาสนา ประเพณี								
การพัฒนาหลักสูตร	171	3.13	.91	128	3.12	.89	.41	.90
เป็นวิทยากร	171	3.00	.90	128	3.03	.87	-.33	.74
สื่อเพื่อการศึกษา	171	3.08	.81	128	2.92	.94	1.49	.14
รวมด้านปรัชญาฯ	171	3.07	.79	128	3.00	.85	.66	.50
ด้านโภชนาการ								
การพัฒนาหลักสูตร	171	3.14	.76	128	3.47	.78	-.70	.48
เป็นวิทยากร	171	3.29	.77	128	3.28	.90	.01	.99
สื่อเพื่อการศึกษา	171	3.30	.75	128	3.28	.89	.15	.88
รวมด้านโภชนาการ	171	3.32	.71	128	3.33	.82	-.11	.90
รวมทุกด้าน	171	3.08	.63	128	3.03	.63	.64	.51

จากตาราง 9 แสดงว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่มีประสบการณ์ในการบริหารแตกต่างกัน มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยรวม และรายด้านไม่แตกต่างกัน หากพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการเป็นสื่อการศึกษาในด้านศิลปกรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการใช้ในด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน

ตาราง 10 เปรียบเทียบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน จำแนกตามการรับรู้ของผู้บริหาร
โรงเรียน

การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	รับรู้ต่ำกว่า			รับรู้มากกว่า			t	p
	N	\bar{X}	S.D.	N	\bar{X}	S.D.		
ด้านนโยบาย	155	3.74	.53	144	4.26	.43	-9.45	.00
ด้านการเกษตร								
การพัฒนาหลักสูตร	155	3.13	.61	144	3.71	.57	-8.39	.00
เป็นวิทยากร	155	2.89	.68	144	3.53	.68	-8.23	.00
สื่อเพื่อการศึกษา	155	2.89	.65	144	3.58	.54	-8.82	.00
รวมด้านการเกษตร	155	2.95	.56	144	3.58	.53	-9.77	.00
ด้านอุตสาหกรรม/หัตถกรรม								
การพัฒนาหลักสูตร	155	3.00	.77	144	3.66	.63	-7.94	.00
เป็นวิทยากร	155	2.82	.82	144	3.45	.73	-6.88	.00
สื่อเพื่อการศึกษา	155	2.75	.67	144	3.46	.71	-8.75	.00
รวมด้านอุตสาหกรรม	155	2.84	.65	144	3.50	.60	-9.14	.00
ด้านการแพทย์แผนไทย								
การพัฒนาหลักสูตร	155	2.52	.83	144	3.01	.92	-4.87	.00
เป็นวิทยากร	155	2.46	.85	144	2.94	.95	-4.60	.00
สื่อเพื่อการศึกษา	155	2.51	.82	144	2.98	.92	-4.63	.00
รวมด้านการแพทย์ฯ	155	2.50	.79	144	2.98	.88	-4.89	.00
ด้านการจัดการทรัพยากร / สิ่งแวดล้อม								
การพัฒนาหลักสูตร	155	3.18	.80	144	3.73	.64	-6.59	.00
เป็นวิทยากร	155	2.91	.77	144	3.45	.73	-6.17	.00
สื่อเพื่อการศึกษา	155	2.95	.75	144	3.55	.69	-7.23	.00
รวมด้านการจัดการฯ	155	3.00	.71	144	3.57	.64	-7.28	.00
ด้านกองทุน / ธุรกิจกองทุน								
การพัฒนาหลักสูตร	155	2.84	.81	144	3.39	.78	-5.99	.00
เป็นวิทยากร	155	2.67	.80	144	3.28	.82	-6.57	.00
สื่อเพื่อการศึกษา	155	2.72	.78	144	3.25	.79	-5.80	.00
รวมด้านกองทุนฯ	155	2.73	.74	144	3.29	.75	-6.45	.00

ตาราง 10 (ต่อ)

การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	การรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น						t	p
	รับรู้ต่ำกว่า			รับรู้มากกว่า				
	N	\bar{X}	S.D.	N	\bar{X}	S.D.		
ด้านศิลปกรรม								
การพัฒนาหลักสูตร	155	2.52	.93	144	3.06	.93	-5.06	.00
เป็นวิทยากร	155	1.41	.89	144	3.00	.93	-5.54	.00
สื่อเพื่อการศึกษา	155	2.40	.91	144	3.04	.93	-6.00	.00
รวมด้านศิลปกรรม	155	2.43	.88	144	3.03	.90	-5.80	.00
ด้านภาษา / วรรณกรรม								
การพัฒนาหลักสูตร	155	2.94	.82	144	3.41	.80	-5.00	.00
เป็นวิทยากร	155	2.71	.82	144	3.23	.85	-5.35	.00
สื่อเพื่อการศึกษา	155	2.71	.83	144	3.28	.80	-5.95	.00
รวมด้านภาษาวรรณฯ	155	2.77	.77	144	3.30	.77	-5.85	.00
ด้านปรัชญา ศาสนา ประเพณี								
การพัฒนาหลักสูตร	155	2.85	.90	144	3.44	.80	-5.96	.00
เป็นวิทยากร	155	2.79	.88	144	3.26	.83	-4.81	.00
สื่อเพื่อการศึกษา	155	2.72	.82	144	3.32	.82	-6.34	.00
รวมด้านปรัชญาฯ	155	2.77	.78	144	3.33	.77	-6.34	.00
ด้านโภชนาการ								
การพัฒนาหลักสูตร	155	3.22	0.81	144	3.68	.64	-5.43	.00
เป็นวิทยากร	155	3.01	0.83	144	3.58	.71	-6.31	.00
สื่อเพื่อการศึกษา	155	3.00	0.82	144	3.61	.68	-6.98	.00
รวมด้านโภชนาการ	155	3.06	.78	144	3.62	.62	-6.79	.00
รวมทุกด้าน	155	2.78	.58	144	3.36	.54	-8.71	.00

จากตาราง 10 แสดงว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่มีการรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแตกต่างกัน มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนโดยรวม และรายด้านทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หากพิจารณารายข้อ พบว่า การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในแต่ละด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกข้อ

ตาราง 11 เปรียบเทียบปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน จำแนกตามระดับการศึกษา
ของผู้บริหารโรงเรียน

ปัญหาการใช้ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	ระดับการศึกษา							
	ปริญญาตรี			สูงกว่าปริญญาตรี			t	p
	N	\bar{X}	S.D.	N	\bar{X}	S.D.		
ด้านแหล่งข้อมูล	266	3.07	.71	33	3.08	.63	.05	.96.
ด้านการบริหารจัดการ	266	3.10	.72	33	3.10	.57	.02	.98
ด้านบุคลากร	266	2.70	.80	33	2.81	.72	.75	.45
รวม	266	2.96	.68	33	3.00	.56	.32	.74

จากตาราง 11 แสดงว่าผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มี
ปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุกด้านไม่แตกต่างกัน

ตาราง 12 เปรียบเทียบปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน จำแนกตามประสบการณ์ใน
การบริหาร ของผู้บริหารโรงเรียน

ปัญหาการใช้ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	ประสบการณ์ในการบริหาร							
	ประสบการณ์น้อยกว่า			ประสบการณ์มากกว่า			t	p
	N	\bar{X}	S.D.	N	\bar{X}	S.D.		
ด้านแหล่งข้อมูล	171	3.10	.70	128	3.04	.70	.78	.43
ด้านการบริหารจัดการ	171	3.15	.71	128	3.09	.69	1.36	.17
ด้านบุคลากร	171	2.78	.78	128	2.78	.80	1.64	.10
รวม	171	3.01	.66	128	2.90	.66	1.40	.16

จากตาราง 12 แสดงว่าผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ที่มีประสบการณ์ในการบริหาร
แตกต่างกัน มีปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทุกด้านไม่แตกต่างกัน

ตาราง 13 เปรียบเทียบปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน จำแนกตามการรับรู้ ของ
ผู้บริหารโรงเรียน

ปัญหาการใช้ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	การรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น						t	p
	รับรู้ต่ำกว่า			รับรู้มากกว่า				
	N	\bar{X}	S.D.	N	\bar{X}	S.D.		
P								
ด้านแหล่งข้อมูล	155	3.09	.71	144	3.06	.69	.36	.71
ด้านการบริหารจัดการ	155	3.09	.69	144	3.11	.72	.17	.86
ด้านบุคลากร	155	2.68	.74	144	2.75	.84	.73	.46
รวม	155	2.94	.63	144	2.97	.69	.22	.82

จากตาราง 13 แสดงว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ที่มีการรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
แตกต่างกัน มีปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทุกด้านไม่แตกต่างกัน

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 9 ด้าน คือ ด้านการเกษตร ด้านอุตสาหกรรม และหัตถกรรม.ด้านการแพทย์แผนไทย .ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ด้านศิลปกรรม ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี และด้านโภชนาการ
2. เพื่อศึกษาปัญหาในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อเปรียบเทียบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตาม ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการบริหาร และการรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของผู้บริหารโรงเรียน

สมมติฐานการวิจัย

ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา ที่มีระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการบริหาร และการรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แตกต่างกัน มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และปัญหาในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแตกต่างกัน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา จาก 26 อำเภอ 6 กิ่งอำเภอ จำนวนทั้งสิ้น 1,343 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในจังหวัดนครราชสีมาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา กำหนดจำนวนโดยใช้สูตรในการคำนวณ (บุญธรรม กิจปรีดา บริสุทธิ์. 2540 : 71) จากนั้นทำการสุ่มแบบแบ่งชั้นโดยในชั้นแรกสุ่มอำเภอมาร้อยละ 50 ของจำนวนอำเภอทั้งหมด จากนั้นทำการสุ่มโรงเรียนตามสัดส่วนได้ผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 308 คน ในการตอบแบบสอบถาม ในการวิจัยครั้งนี้ได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน 299 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 97.00

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ลักษณะเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม จำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลคุณลักษณะส่วนตัวของผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษา ในเรื่อง ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงานในตำแหน่งผู้บริหาร ซึ่งเป็นแบบ ตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามการรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา มีข้อคำถาม จำนวน 12 ข้อ ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 อันดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด แบบสอบถามนี้มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.89

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามการใช้และปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ลักษณะของข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 อันดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ได้แก่

1. การมีนโยบายและแผนงานเกี่ยวกับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีข้อคำถาม 5 ข้อ แบบสอบถามกลุ่มนี้มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.78
2. การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาหลักสูตร/การจัด กิจกรรม การใช้เป็น วิทยากร และการใช้ป็นสื่อเพื่อการศึกษา มีข้อคำถาม 9 ข้อ แบบสอบถามกลุ่มนี้มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.98
3. สาเหตุที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน มีข้อคำถาม 5 ข้อ แบบสอบถามกลุ่มนี้มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.77
4. วิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในโรงเรียน มีข้อคำถาม 6 ข้อ แบบสอบถามกลุ่มนี้มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.89
5. ปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน มีข้อคำถาม 12 ข้อ แบบสอบถามกลุ่มนี้มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.90

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการทางสถิติที่คำนวณค่าต่างๆ ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โปรแกรม SPSS ดังนี้

1. หาค่าร้อยละจำนวนแบบสอบถามที่ได้รับคืน และข้อมูลคุณลักษณะส่วนตัวของผู้บริหารโรงเรียนโดยใช้ค่าร้อยละ
2. หาค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานการรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การใช้และ ปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทั้ง

โดยภาพรวมและรายด้าน แล้วนำคะแนนเฉลี่ยที่ได้ไปเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยที่กำหนดไว้ ซึ่งมี 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

3. เปรียบเทียบการใช้และปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการบริหาร และการรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการทดสอบค่าที (t-test)

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้ปรากฏผลโดยสรุป ดังนี้

1. การศึกษาคุณลักษณะส่วนตัวของผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 299 คน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนจบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 266 คน คิดเป็นร้อยละ 89.00 จบการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 11.00 มีประสบการณ์ในการบริหารน้อยกว่า จำนวน 171 คน คิดเป็นร้อยละ 57.20 มีประสบการณ์ในการบริหารมากกว่า จำนวน 128 คนคิดเป็นร้อยละ 42.80 และผู้บริหารโรงเรียนรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นน้อยกว่า จำนวน 155 คน คิดเป็นร้อยละ 51.80 ผู้บริหารโรงเรียนมีการรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมากกว่า จำนวน 144 คน คิดเป็น ร้อยละ 48.20

2. การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา พบว่า

2.1 ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา ได้มีการกำหนดนโยบายใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนโดยรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา ได้มีการกำหนดนโยบายใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน อยู่ในระดับมากทุกข้อ เช่นกัน

2.2 ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา ได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการเกษตร ด้านอุตสาหกรรม/หัตถกรรม ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อม ด้านกองทุน/ธุรกิจชุมชน ด้านศิลปกรรม ด้านภาษา/วรรณกรรม ด้านปรัชญา ศาสนา ประเพณี และด้านโภชนาการ ในการนำมาพัฒนาหลักสูตร/กิจกรรม การนำเป็นวิทยากร และนำมาใช้เป็นสื่อเพื่อการศึกษาโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน

2.3 ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับสาเหตุที่ต้องใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนโดยรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ได้ให้ความสำคัญกับสาเหตุที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน อยู่ในระดับมาก ทุกข้อ

2.4 ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาให้ความสำคัญเกี่ยวกับวิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้

บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา ให้ความสำคัญของวิธีการให้นักเรียนออกไปศึกษา/ฝึกงานที่สถานประกอบการของภูมิปัญญาท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก

2.5 ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา มีปัญหาในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง หากพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา มีปัญหา ด้าน งบประมาณอยู่ในระดับมาก และครูไม่เห็นประโยชน์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น อยู่ในระดับน้อย

2.6 เมื่อเปรียบเทียบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน พบว่า มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยรวมทุกด้านไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโภชนาการ แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอุตสาหกรรม/หัตถกรรมกับการเป็นวิทยากร ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี กับการเป็นสื่อเพื่อการศึกษา และด้านโภชนาการ กับการเป็นสื่อเพื่อการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.7 เมื่อเปรียบเทียบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ที่มีประสบการณ์ในการบริหารที่แตกต่างกัน พบว่า มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยรวมทุกด้านไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปกรรมเป็นสื่อเพื่อการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน

2.8 เมื่อเปรียบเทียบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ที่มีการรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แตกต่างกัน พบว่า มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยรวมทุกด้าน แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.9 เมื่อเปรียบเทียบปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ที่มีระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการบริหาร การรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่แตกต่างกัน พบว่า มีปัญหาโดยรวมทุกด้านไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

จากการศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา มีประเด็นที่สำคัญ ควรนำมาสรุปผลเพื่ออภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ด้านนโยบาย พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ได้กำหนดนโยบายในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีความตระหนักในความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ในฐานะที่เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยให้การพัฒนาการเรียนการสอนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่น ช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายและเรียนรู้ได้เร็ว ช่วยให้การเรียนรู้เข้าใจสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ช่วยให้เกิดความรักความภูมิใจในท้องถิ่น ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลาย

ช่วยทำให้หลักสูตรการเรียนการสอนปรับเปลี่ยนได้ตามการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคม และช่วยให้มีผลต่อการนำไปปฏิบัติในชีวิตจริงเกี่ยวกับวิชาชีพ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 8 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2542-2544) ได้กำหนดกรอบการจัดการศึกษาให้ผู้บริหารโรงเรียนต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น (วิชัย วงษ์ใหญ่. 2543 : 9) และจากหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง แก้ไข พ.ศ. 2533) ที่เน้นกระบวนการพัฒนาในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับชุมชน ให้ชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนในบางวิชาที่ครูไม่ถนัดสามารถจัดได้ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน นอกจากนี้ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการศึกษายังช่วยส่งเสริมให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนดีขึ้นด้วย และช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนงบประมาณ วัสดุ/อุปกรณ์ อัตราค่าจ้างครู และค่านิยมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ สุรินทร์ กิจนิตย์ชีว์. (2536 : 20 –22) ว่าในการถ่ายทอดความรู้ในเนื้อหาที่ครูไม่ถนัด โรงเรียนต้องขอความร่วมมือจากชุมชน ได้ช่วยมาเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่นักเรียน และแก่ครูเพื่อให้ครูได้มีความรู้สามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียนต่อไปได้

ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด นครราชสีมา จึงได้กำหนดนโยบายการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียน อยู่ในระดับมาก

2. ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา ได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้ง 9 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง อาจเป็นเพราะว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันไปแต่ละท้องถิ่น ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องทำความเข้าใจและให้การยอมรับ และการจะได้มาซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น นั้น ผู้บริหารโรงเรียนต้องทำเป็นกระบวนการ กล่าวคือ ทำการสำรวจ เลือกสรรภูมิปัญญาที่สำคัญมากกำหนดเป็นเนื้อหาการเรียนรู้อะไรและวางแผนใช้ เช่น กำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผลให้สอดคล้องกัน ซึ่งอาจเป็นปัญหาอยู่ไม่น้อยสำหรับผู้บริหารโรงเรียนที่ไม่เข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพียงพอ หรือมีแต่ภูมิปัญญาท้องถิ่นบางคนมีความรู้และทักษะในการถ่ายทอดความรู้ค่อนข้างน้อย ไม่มีเวลามากพอในการให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน หรือโรงเรียนไม่ได้รับการสนับสนุนในด้านนโยบาย และงบประมาณอย่างเพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับในรายงานการวิจัยของ กรมวิชาการ (2539 : 8) ว่า การที่โรงเรียนไม่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเนื่องจาก เจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่นบางคนมีความรู้และทักษะในการถ่ายทอดความรู้ค่อนข้างน้อย นอกจากนั้นยังมีภารกิจส่วนตัว ไม่มีเวลามากพอในการให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน สำหรับโรงเรียนเองก็ไม่ได้ได้รับการสนับสนุนในด้านนโยบาย และงบประมาณ ส่วนในด้านครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นค่อนข้างน้อย และไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมากพอ

ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนจึงควรได้รับการพัฒนาในการบริหารจัดการเกี่ยวกับการบริหาร ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้ในการจัดการศึกษา เช่น การสำรวจ การเลือกสรร และการบูรณาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน และหน่วยงานต้นสังกัดควรให้การ สนับสนุนด้านงบประมาณโดยกำหนดเป็นนโยบายและแผนงานให้ชัดเจน

3. ปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็น รายข้อ พบว่า มีปัญหาด้านงบประมาณ อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเนื่องจากการจัดทำงาน งบประมาณขาดการวิเคราะห์เชื่อมโยงระหว่างแผนงานการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาถึงงบประมาณ และทรัพยากรต่างๆ ที่มีประสิทธิภาพสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ โดยเฉพาะภาพรวม ของการดำเนินงานการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ประกอบกับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา มีเป็นจำนวนมากถึง 1,343 โรง ครู จำนวน 12,721 คน และนักเรียน จำนวน 232,996 คน อาจก่อให้เกิดการจัดสรรงบประมาณที่ไม่ เป็นธรรม จนเป็นปัญหาการขาดงบประมาณในการบริหารจัดการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงาน วิจัยของ รังสิมา ภูแปลง (2541 : บทคัดย่อ) ได้กล่าวว่า งบประมาณเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อ ความสำเร็จในการดำเนินงานในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแก่เด็ก ในโรงเรียนประถมศึกษา การจัดสรรงบประมาณจึงต้องให้สอดคล้องกับแผนงาน ภารกิจ และทรัพยากรต่างๆ ของโรง เรียน

ดังนั้น เพื่อลดปัญหาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาจึงควรพัฒนาตนเองให้เป็นผู้บริหารมืออาชีพ และสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการพัฒนาจากทุกส่วนในสังคม

4. เมื่อเปรียบเทียบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามคุณลักษณะด้านระดับการศึกษา ของ ผู้บริหารโรงเรียนที่มีความแตกต่างกัน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน โภชนาการ แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะจังหวัดนครราชสีมา เป็นจังหวัดที่มีความอุดม สมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติ ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว มีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมประเพณี ที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น ทั้งที่เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมและ ภูมิปัญญาใหม่ (ปรีชา อุดตระกุล. 2541 : 187- 192) ที่ผู้บริหารสามารถนำมาใช้ในโรงเรียนได้ ส่วนจะได้มากน้อยเพียงใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของผู้บริหารโรงเรียนในการ กำหนดภารกิจความรับผิดชอบ เช่น การจัดการเรียนการสอน การนิเทศ การประสานการใช้ หลักสูตร การสร้างบรรยากาศทางวิชาการเพื่อเสริมสร้างทัศนคติของบุคลากรในโรงเรียน ซึ่ง ความรู้ความสามารถของผู้บริหารโรงเรียนดังกล่าว ส่วนหนึ่งเกิดจากการศึกษาของผู้บริหาร โรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของโกศล ศรีทอง (2543 : 35) ที่กล่าวว่าระดับการศึกษาเป็น ปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการปฏิบัติงาน และสอดคล้องกับงานวิจัย ของ บุญมา กัมปนาทพงษ์. (2532 : บทคัดย่อ) พบว่า คุณลักษณะของผู้บริหารดีเด่นที่มีวุฒิปริญญา โทมีคุณลักษณะทางด้านวิชาการสูงกว่าผู้บริหารทั่วไปที่มีวุฒิต่ำระดับเดียวกัน

เมื่อพิจารณาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นรายข้อ พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนที่ระดับการศึกษาแตกต่างกัน ได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรมกับการเป็นวิทยากรแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ชุมชนที่ตั้งของโรงเรียนอยู่ห่างจากแหล่งเรียนรู้ หรือเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่มีเวลา หรือความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ได้ดีพอ หรือผู้บริหารโรงเรียนขาดความรู้ความเข้าใจ และแรงจูงใจในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ เกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านนี้ ซึ่งขึ้นอยู่กับทัศนคติของผู้บริหารโรงเรียน ความชัดเจนของภูมิปัญญาท้องถิ่น และปัจจัยอื่นๆที่เป็นสิ่งสนับสนุน เช่น การสนับสนุนทางด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการแสดงบทบาทการเป็นผู้นำทางด้านวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกรมวิชาการ. (2539 : บทคัดย่อ) ที่ได้รายงานผลการวิจัยว่าปัญหา อุปสรรค ของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน คือ การได้รับการสนับสนุนทางด้านวัสดุอุปกรณ์ และงบประมาณไม่เพียงพอ และสอดคล้องกับแนวคิดของโกศล ศรีทอง. (2543 : 87) ที่ได้กล่าวว่าระดับการศึกษา เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีต่อการเป็นผู้นำทางวิชาการ

ในส่วนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านโภชนาการกับการเป็นสื่อเพื่อการศึกษาแตกต่างกันนั้นอาจเป็นเพราะว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา มีความหลากหลายที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น ทั้งที่เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมและภูมิปัญญาใหม่ (ปรีชา อุดตระกุล. 2541 : 187- 192) ภูมิปัญญาทางด้านโภชนาการจึงหลากหลาย และมีอยู่ทั่วทุกแห่งเป็นจำนวนมาก การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านนี้มาเป็นสื่อจึงต้องจัดทำโครงการ กำหนดกลุ่มเป้าหมาย กำหนดวิธีการประสานงาน และกำหนดเนื้อหาให้สอดคล้องกับผู้เรียน ซึ่งอาจมีโรงเรียนส่วนหนึ่งสามารถดำเนินการได้ และอีกส่วนหนึ่งที่ไม่สามารถดำเนินการได้ดี เนื่องจากสื่อการเรียนการสอนมีหลายประเภท (ยุพา ทรัพย์ไตรรัตน์. 2537 : 77) เช่น ประเภทที่เป็นวัสดุ ประเภทที่เป็นอุปกรณ์ และประเภทที่เป็นกระบวนการ ในการเลือกใช้สื่อจึงต้องคำนึงถึงจุดประสงค์การเรียนรู้ ความเหมาะสมกับวัย ความเหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน ความเหมาะสมทางการใช้และการได้มาด้วย (ถาวร บัวศรี. 2531 : 286 - 289) ดังนั้น ระดับการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนจึงมีความสำคัญต่อการบริหารทางด้านวิชาการ เช่น การทำแผนงาน การจัดทำโครงการการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร การนิเทศ ฯลฯ ให้เป็นผลสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประกอบ ใจมั่น. (2539 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนต้องคำนึงถึงผู้เรียน เนื้อหา และคุณสมบัติของผู้เรียนเป็นสำคัญ และแนวคิดของ โอภาส สายคำพันธ์ (2541 : 97) ที่ว่า ผู้ที่จะปฏิบัติงานวิชาการได้ดี ควรศึกษาการหาความรู้อยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ แพนด์เลย์ (โกศล ศรีทอง. 2543 : 87 ; อ้างอิงจาก Pendley. 1985) พบว่า ระดับการศึกษาของครูใหญ่มีผลต่อการบริหารงานโรงเรียนให้ประสบผลสำเร็จ

5. เมื่อเปรียบเทียบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามคุณลักษณะด้านประสบการณ์ในการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนที่แตกต่างกัน พบว่า มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทุกด้านโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน

ศิลปกรรมกับการเป็นสื่อเพื่อการศึกษาแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผลงานด้านศิลปกรรมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา เช่น จิตรกรรม นาฏศิลป์ ประติมากรรม การละเล่นพื้นบ้าน ฯลฯ มีอยู่หลากหลายกระจัดกระจายแตกต่างกันไปในแต่ละชุมชนตามกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น มอญในอำเภอโชคชัย ยวนพุงดำในอำเภอสีคิ้ว เขมรในอำเภอบักธงชัย อำเภอด่านขุนทด อำเภอหนองบุญนาค อำเภอห้วยแถลง ไทยอีสานในอำเภอประทาย อำเภอชุมพวง บัวใหญ่ ไทยโคราชในพิมาย จีนในอำเภอเมือง ชาวบเนในอำเภอครบุรี ส่วยในอำเภอห้วยแถลง และไทยซิกข์ในเขตอำเภอเมือง เป็นต้น (ปรีชา อุตระกุล.2541 : 187 –192) ผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสบการณ์ในการบริหารงานนานอาจได้รับประสบการณ์ตรงในชุมชนที่ตั้งของโรงเรียน และมีทักษะทางด้านการบริหารงานมากขึ้นด้วย ในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปกรรมที่สำคัญมาเป็นสื่อเพื่อการศึกษา จึงมีความแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ โอนิล (โกศล ศรีทอง. 2543 : 36 ; อ้างอิงจาก O Neal. 1987) ได้ทำการวิจัย พบว่า ผู้บริหารการศึกษาที่มีประสบการณ์การทำงานยิ่งมาก และมีประสบการณ์บริหารมาก จะยิ่งทำให้มีความสามารถในการปฏิบัติงานดีขึ้น

6. เมื่อเปรียบเทียบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน ตามการรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของผู้บริหารโรงเรียนที่มีความแตกต่างกัน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนที่มีการรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแตกต่างกัน มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่าง ๆ ทั้งที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมและภูมิปัญญาใหม่ มีอยู่หลากหลายกระจัดกระจายกันไปตามสภาพแวดล้อมของชุมชนและกลุ่มชาติพันธุ์ของคนในท้องถิ่น การรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แตกต่างกันจึงส่งผลให้มีการนำมาใช้แตกต่างกัน ไปตามความต้องการของท้องถิ่นและทัศนคติของผู้บริหารซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของต่อศักดิ์ บุญเสื่อ. (2542 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า สถานที่ตั้งของโรงเรียนต่างกันส่งผลต่อทัศนคติของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแตกต่างกันและสอดคล้องกับงานวิจัยของประยุทธ์ สุระเดชไพบูลย์. (2539 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า การรับรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นแตกต่างกัน ของศึกษานิเทศก์อำเภอส่งผลต่อการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นแตกต่างกัน

7. เมื่อเปรียบเทียบปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน ของผู้บริหารโรงเรียนตามระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการบริหาร และการรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้บริหารโรงเรียนที่แตกต่างกัน พบว่า มีปัญหาในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านแหล่งข้อมูล ด้านการบริหารจัดการ และด้านบุคลากร ทุกด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเพราะผู้บริหารโรงเรียนได้ผ่านการฝึกอบรมและได้รับการปฐมนิเทศก่อนการเข้าสู่ตำแหน่งการเป็นผู้บริหารโรงเรียน จึงมีความรู้ความเข้าใจในนโยบายการบริหารและการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการจัดการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ บุญมา กัมปนาทพงษ์ (2532 : 41) ที่ว่า การฝึกอบรมทางวิชาการเป็นกรรมวิธีในการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานของผู้บริหารให้ดีขึ้น และแนวคิด

ของไซเอนเบ็ค (โกศล ศรีทอง. 2543 : อ้างอิงจาก ; Schoenbeck. 1991) ที่ว่า ครูใหญ่ที่มีประสิทธิภาพนั้นจะต้องผ่านการฝึกอบรมทางการบริหารมาก่อน

ดังนั้นปัญหาในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของผู้บริหารโรงเรียนจึงไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลของการวิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ควรพิจารณาหาแนวทางการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการสำรวจ เลือกรสรและบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่ระบบการเรียนการสอน เช่น นำมากำหนดนโยบาย นำมาพัฒนาหลักสูตรและการจัดกิจกรรม นำมาเป็นวิทยากร และนำมาใช้เป็นสื่อการเรียนการสอน

2. ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ควรได้รับการพัฒนาให้มีการรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้นจากหน่วยงานต้นสังกัด เช่น การประชุมสัมมนา การจัดทำเอกสารข้อมูลเผยแพร่

3. สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ควรกำหนดนโยบายและให้การสนับสนุนในการศึกษาค้นคว้า วิจัย การบริหารจัดการด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการศึกษา และให้การยกย่องครูภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

1. ควรทำการวิจัยเพื่อศึกษาการยอมรับและการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนของผู้ปกครองนักเรียน ในจังหวัดนครราชสีมา

2. ควรทำการวิจัยเพื่อศึกษาการบริหารภูมิปัญญาท้องถิ่น ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดอื่น เช่น สังกัดเทศบาล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เป็นต้น ในจังหวัดนครราชสีมา

3. ควรทำการวิจัยเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ในจังหวัดนครราชสีมา

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. (2533). หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กรุงเทพฯ : เกษตรศาสตร์.
- _____. (2535). รายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาลักษณะการจัดทำรายวิชาที่เหมาะสมกับท้องถิ่นของโรงเรียนมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ : กองวิจัยทางการศึกษา.
- _____. (2538). สรุปผลการประชุมสัมมนา เรื่อง แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ : กองวิจัยทางการศึกษา.
- _____. (2539). รายงานการวิจัย เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ : กองวิจัยทางการศึกษา.
- _____. (2540). สรุปผลการประชุมสัมมนา เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนจากภูมิปัญญาท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : กองวิจัยทางการศึกษา.
- _____. (2542). สรุปผลการประชุมสัมมนา เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนจากภูมิปัญญาท้องถิ่น. กรุงเทพฯ. กองวิจัยทางการศึกษา : สำนักงาน.
- กาญจนา นวลจันทร์. (2540). การวางแผนปฏิบัติการประจำปีของหมวดวิชาพลานามัยในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (พลศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2540, มกราคม – มิถุนายน). "เศรษฐกิจ ศูนย์กลางการพัฒนาไกลการทำลายตนเองและสังคม." สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. 24 : 2 - 6
- กัญญา สุวรรณแสง. (2532). จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพฯ : รวมสาส์น.
- กัลยา สิ้นเจริญ. (2538). ความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา ที่มีต่อโครงการฝึกงานบริษัทจำลองของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล. ปรินญาณิพนธ์. กศ.ม. (วิชาเอกธุรกิจศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- กิตติมาพร โลกาวิทย์. (2540). คุณลักษณะของผู้บริหารวิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- โกศล ศรีทอง. (2543). คุณลักษณะของผู้บริหารที่สัมพันธ์กับคุณภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม.

- (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. : ถ่ายเอกสาร.
- คณะคณาจารย์ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยครูสวนสุนันทา. (2535).
การศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์.
- "คำสิงห์ ศรีนอก," นาย (2542). ใน สารานุกรมไทย ภาคอีสาน เล่ม 3 หน้า 719 -724.
กรุงเทพฯ : สยามเพรสแมเนจเม้นท์.
- คุณช่วย ปิยวิทย์. (2536) เอกสารประกอบการสอน วิชา ท. 035 วรรณกรรมท้องถิ่น.
นครราชสีมา : โรงเรียนสุรนารีวิทยา.
- "คุณ ปริสุทโธ," หลวงพ่อ (2542). ในสารานุกรมไทย ภาคอีสาน เล่ม 3 หน้า 740.-745
กรุงเทพฯ : สยามเพรสแมเนจเม้นท์.
- จิตรพร กาญจนพิบูลย์. (2537). การศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อกระบวนการ
บริหารงาน ของกรมวิชาการ . ปรินญาณิพนธ์ ค.อ.ม. (การบริหารอาชีวศึกษา).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
ถ่ายเอกสาร.
- จินตนา เทพพิทักษ์. (2540). สภาพปัจจุบันเกี่ยวกับการวางแผนบริหารโรงเรียนเอกชนระดับ
ประถมศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทรา. ปรินญาณิพนธ์ ศษ.ม. (การบริหารอาชีวศึกษา).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- จีระศักดิ์ สีหรัตน์. (2534 ?) "นิพนธ์กุศลกับการอนุรักษ์ป่าของพระสงฆ์โคราช." ในภูมิปัญญา
ชาวบ้านนครราชสีมา. บรรณาธิการโดยปรีชา อุยตระกูลและนฤมล ปิยวิทย์. หน้า
133,136. กรุงเทพฯ. : ชมรมภาษาอังกฤษแห่งประเทศไทย.
- เจลา เวชเดช. (2539). บทบาทในการอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่ แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทย
ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ตามการรับรู้ของครูฝ่ายกิจกรรม.
ปรินญาณิพนธ์ ค.ม.(สารัตถการศึกษ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ชลทิตย์ เอี่ยมสำอางค์ และวิศนี ศิลตระกูล. (2534). เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาและ
การใช้แหล่งวิทยาการในชุมชน. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชะลูด นิ่มเสมอ. (2542). องค์ประกอบของศิลปะ. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ชาชีวัฒน์ ศรีแก้ว. (2545). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ.2545 –
2549. กรุงเทพฯ : ธนชัยการพิมพ์.
- ชาติชาย พิทักษ์ธนาคม. (2544). จิตวิทยาการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลง
กรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดารา ทีปะบาล. (2538). สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : อมรการพิมพ์.

- ต่อศักดิ์ บุญเสือ. (2543). *สภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี.* (ออนไลน์). กรุงเทพฯ : แหล่งที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2541). *กลยุทธ์และนโยบายธุรกิจ.* พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ธำรง บัวศรี. (2531). *ทฤษฎีหลักสูตร การออกแบบและพัฒนา.* กรุงเทพฯ : ธนรัชการพิมพ์.
- ธิดารัตน์ พิมพ์ศรี. (2543). *ความต้องการและสภาพปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์.* ปรินญาณิพนธ์ ศษ.ม. (เทคโนโลยีทางการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- ธีระ รุญเจริญ. (2525). *การเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา.* กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ธีระชาติ เสยกระโทก. (2534 ?). "ธนาคารเดินได้," ใน *ภูมิปัญญาชาวบ้านนครราชสีมา.* บรรณาธิการโดยปรีชา อุตระกุล และ นฤมล ปิยวิทย์. หน้า 93 - 96 กรุงเทพฯ : ชมรมภาษาอังกฤษแห่งประเทศไทย.
- ธีรพนธ์ คงนาวัง. (2545 กุมภาพันธ์). "ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมในยุคการปฏิรูปการศึกษา," *วิชาการ.* 5(2) : 18 - 22.
- "นครราชสีมา อำเภอเมือง," (2542). ใน *สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน.* เล่ม 6 หน้า 2013 - 2019. กรุงเทพฯ : สยามเพรสแมเนจเม้นท์.
- นริศรา อุปกรณ์ศิริการ. (2542). *การรับรู้ในการปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียนของผู้เกี่ยวข้องกับการนิเทศภายในโรงเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12.* ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นฤมล ปิยวิทย์. (2541). "ประเพณีพื้นบ้านของโคราช," ใน *ของดีโคราช เล่ม 1* บรรณาธิการโดย ประชา อินทร์แก้ว. หน้า 244 - 262. กรุงเทพฯ : เฟื่องฟ้าปรีณิต.
- นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์. (2544 ?). *ก้าวเข้าสู่ผู้บริหารการศึกษา.* กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์.
- นิยม พรหมไทย. (2529). *กระบวนการและการมีส่วนร่วมของผู้ได้บังคับบัญชาในการวินิจฉัยสั่งการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี.* ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2540). *ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์.* พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล.

- บุญมา กัมปนาทพงษ์. (2532). *การศึกษาคุณลักษณะผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐ*.
 ปรินทิพนิพนธ์ กศ.ด. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- บุญเพียร บุญญวิโรย, พระมหา. (2544, 9 กันยายน). "ปฏิรูปการศึกษาเพื่อการเป็นมนุษย์ที่
 สมบูรณ์," *วารสารวิชาการ*. 4(9) : 37 - 43.
- บุญเลี้ยง พุทธิจันทร์ และเปรมวิทย์ ท่อแก้ว. (2541). "บุคคลที่ควรรู้จักของนครราชสีมา," ใน
ของดีโคราช เล่ม 1 บรรณาธิการโดย ประชา อินทร์แก้ว. หน้า 308 - 321.
 กรุงเทพฯ : เฟื่องฟ้าปรีณิต.
- บุญเลิศ เขียนวงศ์. (2544, มิถุนายน-กรกฎาคม). "ทักษะของผู้บริหารโรงเรียนในการปฏิรูปการ
 เรียนรู้," *สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ*. 18(5) : 3 - 5.
- บุบผา เสนาวิน. (2535). *คุณลักษณะที่เป็นจริงและที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียน ตาม
 วรรณคดีของหัวหน้าหมวดวิชา และครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษา : ศึกษาเฉพาะ
 กรณีจังหวัดนครสวรรค์*. ปรินทิพนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ :
 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ประกอบ ไฉมัน. (2539). *การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญา
 ท้องถิ่น ในการ เรียนการสอน ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้น
 ฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง*.
 ปรินทิพนิพนธ์ ค.ม. (โสตทัศนศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- "ประคอง มนต์กระโทก," (2542). ใน *สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม 2*. หน้า 2496 -
 2499. กรุงเทพฯ : สยามเพรสแมเนจเม้นท์.
- ประยูทธ สุระเดชไพบูลย์. (2539). *การศึกษาสภาพการรับรู้และสภาพการดำเนินงานส่งเสริมภูมิ
 ปัญญาท้องถิ่นของศึกษาริการอำเภอ ในเขตการศึกษา 7. (ออนไลน์)*. ปรินทิพนิพนธ์
 ห้องสมุดบัณฑิตวิทยาลัย. แหล่งที่มา : ฐานข้อมูลสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
 แห่งชาติ.
- ประเวศ วะสี. (2536). "การศึกษาของชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น," ใน *ภูมิปัญญาชาวบ้านกับ
 การพัฒนาชนบท*. บรรณาธิการโดย เสรี พงศ์พิศ.. หน้า 31 - 32. กรุงเทพฯ :
 อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- ประสงค์ ชีรพงษ์นภาลย์. (2541). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของครูมัธยม
 ศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร*. ปรินทิพนิพนธ์ วท.ม
 (สาธารณสุขศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- ปรีชา อุตระกุล. (2541). "กลุ่มชาติพันธุ์ในนครราชสีมา," ใน *ของดีโคราช เล่ม 1*. บรรณาธิการ
 โดยประชา อินทร์แก้ว. หน้า 187-192. กรุงเทพฯ : เฟื่องฟ้าปรีณิต.

- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2535). *การบริหารวิชาการ*. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมกรุงเทพ.
แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535. (2535,23 มิถุนายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 109 ตอนที่
71 หน้า 10.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ 2525 (2525). กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.
พนม พงษ์ไพบูลย์. (2543,กุมภาพันธ์). “การพัฒนางานแนะแนวในยุคการปฏิรูปการศึกษา,”
วิชาการ 3(2) : 2-5.
- พนัส หันนาดิษฐ์. (2524) *หลักการบริหารโรงเรียน*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
พรทิพา ศุภราศรี. (2536). *ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ต่อภาวะสุขภาพ การสนับสนุนทาง
สังคมกับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้ป่วยผ่าตัดลิ้นหัวใจ*. ปรินญาณิพนธ์ วท.ม
(พยาบาลศาสตร) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 (25423,ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 116
ตอนที่ 74 ก
- พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง. (2541,16 – 31 ตุลาคม). “ภูมิปัญญาศึกษา,”. *ปฏิรูปการศึกษา*.1(3) :
28 –31.
- พวงรัตน์ เกษรแพทย์. (2543). *การวางแผนกลยุทธ์สำหรับนักศึกษา*. กรุงเทพฯ. : สุวีริยา
สาสน์.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540) *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 7
กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการศึกษา และจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
พัทธา สายหู. (2534 ?). “การพัฒนาวัฒนธรรมพื้นฐานภูมิปัญญาชาวบ้านและศักยภาพของชุมชน,
” ใน *ภูมิปัญญาชาวนครราชสีมา*. บรรณาธิการโดยปรีชา อุดตระกูล และนฤมล
ปิยวิทย์. หน้า 28. กรุงเทพฯ : ชมรมภาษาอังกฤษแห่งประเทศไทย.
- ภิญโญ สาทร. (2526). *การบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ : ศึกษาภัณฑ์พานิช.
“ ภูมิปัญญาชาวไทย “ (2541) ใน *สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่ม 23*. หน้า 11- 379.
กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นแอนพับลิชชิง.
- มณฑิชา ชนะสิทธิ์. (2539). *การศึกษาสภาพปัจจุบันการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน
ประถมศึกษาในโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยภูมิปัญญาชาวบ้าน สังกัดสำนัก
งานการประถมศึกษา จังหวัดสงขลา*. ปรินญาณิพนธ์ ค.ม. (ประถมศึกษา). กรุงเทพฯ
: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- มีชัย เอี่ยมจินดา. (เมษายน. 2545) “หลักสูตร Learner centredness กับบริบทสังคมไทย”
วิชาการ. 4(4) : 8-14
- ยศ สันตสมบัติ. (2542). *ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาอย่าง
ยั่งยืน*. เชียงใหม่ : นพบุรีการพิมพ์.

- ยุทธนา ปฐมวราชดิ. (2545 พฤษภาคม). "การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น : แนวคิดเชิงปฏิบัติที่เป็นพื้นฐานสำคัญสู่การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับสถานศึกษา," *วิชาการ*. 5(5) : 11 - 18
- ยุพา ทรัพย์ไตรรัตน์. (2537). *การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในงานการศึกษา*นอกโรงเรียน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ปรินญาณีพันธ์ ค.ม (การศึกษานอกโรงเรียน). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย :: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- รัตนะ บัวสนธิ์. (2535). *การพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง*. ปรินญาณีพันธ์. กศ.ด.(การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- รัตนา ดันขุนเด็ก. (2530). *ปรัชญาการศึกษา*. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. (2540,11 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา* เล่มที่ 114 ตอนที่ 55.
- รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. (2518). *ทัศนะทางการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย.
- รังสิมา ภู่แปลง. (2541). *วิเคราะห์การจัสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปีของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ ระหว่างปีงบประมาณ 2537 – 2539*. (ออนไลน์). ปรินญาณีพันธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). พิษณุโลก : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร. แหล่งที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- รัตมี ทองบุตร. (2542). *การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญ จังหวัดสุรินทร์*. (ออนไลน์). ปรินญาณีพันธ์ ศษ.ม. (สังคมศึกษา). ขอนแก่น : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. แหล่งที่มา : ฐานข้อมูลปรินญาณีพันธ์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- รุจิรี ภู่สาระ. (2545). *การพัฒนาหลักสูตรตามแนวปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ : บุคพอยท์
- รุจิรี ภู่สาระ และจันทราณี สงวนนาม. (2545). *การบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ : บุคพอยท์.
- รุ่ง แก้วแดง. (2541). *ปฏิวัติการศึกษาไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : มติชน.
- วนิดา โกศัย. (2538). "การประกอบอาหารโคราช," ใน *ของดีโคราช เล่ม 3*. บรรณาธิการโดยวนิดา โกศัย. หน้า 47 - 81. กรุงเทพฯ : ที.พี.พี.รินทร์.
- วิยะดา จงบรรจบ. (2540 พฤษภาคม – สิงหาคม). "เทคนิคการสรรหาวิทยากรฝึกอบรม," *วิชาการ*. 5 (12) : 11 –13.
- วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์. (2538). *หลักการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วิชัย ดิสสระ. (2535). *การพัฒนาหลักสูตรและการสอน*. กรุงเทพฯ : ดันอ้อ แกรมมี.
- วิชา ทรวงแสง. (2543, มีนาคม). "ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนในสถาบันราชภัฏ," *วิชาการ*. 3 (3) : 76 -77
- วิชุด นันทะสุวรรณ. (2534 ?). "ปลูกพืชต้องขายเป็น : เกษม ยิ่งแก้ว ความสำเร็จบนพื้นที่ 1 ไร่," ใน *ภูมิปัญญาชาวบ้านนครราชสีมา*. บรรณาธิการโดยปรีชา อุตระกุล และ นฤมล ปิยวิทย์. หน้า102 – 106. กรุงเทพฯ : ชมรมภาษาอังกฤษแห่งประเทศไทย.
- วิภาวดี โพธิ์งาม. (2538). *การพัฒนาเทคนิคการสอนนาฏศิลป์พื้นบ้านตามภูมิปัญญาชาวบ้าน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองสุรินทร์*. ปรินูญานิพนธ์ ค.ม. (ประถมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2541). *ครูกับการพัฒนาจากวิถีการพึ่งพาสู่การพึ่งพาตนเองเพื่อความสมดุล*. กรุงเทพฯ . ทิพย์วิสุทธิ.
- วิสุทธิ ชาติ. (2532). *ปัจจัยด้านผู้บริหารโรงเรียนที่สัมพันธ์กับความสำเร็จของโรงเรียน ในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน*. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ด.(การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์. (2542). " ภูมิปัญญาชาวบ้านยาชุดพิเศษในการพัฒนา, ". *วัฒนธรรมไทย*. 36(9) : 2 – 4
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ. (2539). *องค์การและการจัดการ*. กรุงเทพฯ : วิสิทธิ์พัฒนา.
- ศูนย์ปฏิบัติการปฏิรูปการศึกษา. (2545 กันยายน). "คุยกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ," *ปฏิรูปการศึกษา ฉบับพิเศษ*.
- สถิตย์ วงษ์สุวรรณ. (2539). *การพัฒนาบุคลิกภาพ*. กรุงเทพฯ : รวมสาสน์.
- สมพงศ์ เกษมสิน. (2526) *การบริหารงานบุคคลแผนใหม่*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สมภพ สุขกลัด. (2543). *การรับรู้ของข้าราชการครูจังหวัดกาญจนบุรี ที่มีต่อพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542* ปรินูญานิพนธ์. กศ.ม. (การบริหารการศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สมเชาว์ เกษประทุม. (2544). *ครูยุคปฏิรูป*. กรุงเทพฯ : เอ็น.ที.พี.เอส.
- สถาบันราชภัฏสวนดุสิต. (2543). *วิถีไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : เวิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น.
- สามารถ จันทร์สุรย์. (2534 ?). " ภูมิปัญญาชาวบ้านคืออะไร". ใน *ภูมิปัญญาชาวบ้าน นครราชสีมา*. บรรณาธิการโดยปรีชา อุตระกุล และนฤมล ปิยวิทย์. หน้า 13. กรุงเทพฯ : ชมรมภาษาอังกฤษแห่งประเทศไทย.
- สายฝน ตรีนาวงษ์. (2541,1 กรกฎาคม). " บันทึกรวบรวมเป็นเกียรติ ณรงค์ รัตน์จันทร์ ," *มติชนบท เทคโนโลยีชาวบ้าน*. 10(194) : 14 – 19.

- สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา. (2545). *แผนปฏิบัติการประจำปี สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ปีการศึกษา 2545*. นครราชสีมา : สำนักงานฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2532). *คู่มือคณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ*. กรุงเทพฯ : ชวนพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2538). *เอกสารประกอบการสัมมนาระดับชาติ เรื่องแนวคิดและทิศทางการพัฒนาประเทศในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8*. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2539). *แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540 – 2544)* กรุงเทพฯ. เม็ดทรายพรินติ้ง.
- _____. (2541). *รายงานวิจัยแนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี.
- _____. (2541 ?). *ภูมิปัญญาไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ
- _____. (2544). *ครูภูมิปัญญาไทยรุ่นที่ 1 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. กรุงเทพฯ : ชุรูสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานปลัดกระทรวง. (2530). *การจัดการศึกษาไทย ตามแผนการศึกษาชาติ อดีต – ปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ. : อักษรไทย.
- _____. (2535). *การกำหนดวัตถุประสงค์และนโยบายในการพัฒนาการศึกษาระดับจังหวัด*. พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ. : ทหารผ่านศึก.
- _____. (2545 กันยายน). "บันทึกแห่งเกียรติยศ ภารกิจยิ่งใหญ่ของคุณครูและผู้บริหาร ที่..หนองชนวิทยาคม". *ปฏิรูปการศึกษา* -. (8) 1 – 2.
- _____. (2545 กันยายน). "คุยกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ," *ปฏิรูปการศึกษา ฉบับพิเศษ*.
- สำเนียง สร้อยนาคพงษ์. (2535 กุมภาพันธ์-มีนาคม). "การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการศึกษา," *สารพัฒนาหลักสูตร*. 11(109) : 23 – 32.
- สำลี รักสุทธี. (2544). *เทคนิควิธีเขียนหลักสูตร*. กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษา.
- สัมฤทธิ์ กางเพ็ง. (2545 มกราคม). "รูปแบบการมีส่วนร่วมในสถานศึกษา," *วิชาการ*. 5(1) : 8-13.
- สุนันทา สุนทรประเสริฐ. (2543?). *ปฏิรูปการเรียนรู้ ปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ : ชมรมพัฒนาความรู้ด้านระเบียบกฎหมาย.
- สุเมธ เดียวอิสเรศ. (2527). *พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ : รุ่งวัฒนาการพิมพ์.
- สุรินทร์ กิจนิตย์ชีว์. (2536 ธันวาคม - มกราคม). "การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนเพื่อการเรียนการสอนวิชาชีพในโรงเรียนมัธยมศึกษา," *การศึกษาแห่งชาติ*. 27 (2) : 20 – 35.

- สุขสันต์ พ่วงกลัด. (2539). การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับภูมิปัญญา ในการบรรเลง ซอสามสาย . ปรินญาณินพนธ์ ศศ.ม. (สารัตถศึกษา). นนทบุรี : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ถ่ายเอกสาร.
- “ใหญ่,” นาย (2542). ในสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม 2. หน้า 5147. กรุงเทพฯ : สยามเพรสแมเนจเม้นท์.
- แหวง โตจิราการ. (2541). “ธรรมเนียม แก้ปัญหาได้จริงหรือ,”. ในธรรมเนียมจุดเปลี่ยนประเทศไทย. บรรณาธิการโดย พิทยา วิ่งกุล. หน้า 95 – 102. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนพลับลิชชิ่ง.
- อังกูล สมคะเนย์. (2535). สภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้พัฒนาหลักสูตรใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี. ปรินญาณินพนธ์ ค.ม (สาขาบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- อัจฉรา วิจิตรญาณพล. (2540). การสร้างประมวลการสอนรายวิชา ท 051 ภาษากับวัฒนธรรม โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียน ทหารอากาศอนุสรณ์ จังหวัดนครสวรรค์. ปรินญาณินพนธ์ ศษ.ม (แขนงวิชาหลักสูตร และการสอน). นนทบุรี : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ถ่าย เอกสาร.
- อุบล ชมประสพ. (2541). การศึกษาปัญหาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา. (ออนไลน์). ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ. แหล่งที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- เอมอร ศรีกังพาน. (2542). ชุดการสอนการปลูกสร้างคุณลักษณะด้านการประหยัดและเก็บออม. นครราชสีมา : โรงเรียนเมืองนครราชสีมา.
- โอภาส สายคำพันธ์. การศึกษาคุณลักษณะของผู้ปฏิบัติงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์

ที่ ทม 1012/ ๒๔๖๒

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

12 มีนาคม 2546

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม และรายชื่อโรงเรียนในสังกัด

เนื่องด้วย นายสุเทพ ศรีระกิ่ง นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญาานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา ในจังหวัดนครราชสีมา” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์วีระ สุภากิจ และ อาจารย์ทัศนาก ทองภักดี เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญาานิพนธ์ ในกรณีนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 308 คน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ดังเอกสารที่แนบ ตอบแบบสอบถามการศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา ในจังหวัดนครราชสีมา ในระหว่างเดือนมีนาคม 2546

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นายสุเทพ ศรีระกิ่ง ได้เก็บข้อมูลในการทำปริญญาานิพนธ์ และจะกรุณามีหนังสือแจ้งไปยังโรงเรียนในสังกัดจะเป็นพระคุณอย่างยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์นภภรณ์ หะวานนท์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : หากต้องการสอบถามเอกสาร กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ มือถือ 01-7902290

ที่ ทม 10121/642

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

14 กุมภาพันธ์ 2546

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย

เรียน หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นายสุเทพ ศรีระกิ้ง นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญาานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา ในจังหวัดนครราชสีมา” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์วีระ สุกากิจ และ อาจารย์ทัศนากดี เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญาานิพนธ์ ในกรณีนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย โดยขอให้ผู้บริหารโรงเรียน ในโรงเรียนบ้านแสนสุข โรงเรียนบ้านสวนหอม โรงเรียนบ้านห้วยแคน โรงเรียนบ้านใหม่ศรีพุทธิไธจารย์ โรงเรียนบ้านหลุ่งตะเคียน โรงเรียนบ้านสระแก้ว และโรงเรียนบ้านตะแกรง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามการศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา ในจังหวัดนครราชสีมา ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2546

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นายสุเทพ ศรีระกิ้ง ได้เก็บข้อมูลในการทำปริญญาานิพนธ์ และจะกรุณามิหนังสือแจ้งไปยังโรงเรียนในสังกัดจะเป็นพระคุณอย่างยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์นภภรณ์ หะวานนท์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

ที่ ทม 1012/ 641

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

14 กุมภาพันธ์ 2546

เรื่อง ขอกความอนุเคราะห์เพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย

เรียน หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นายสุเทพ ศรีระกิจ นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา ในจังหวัดนครราชสีมา” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์วีระ สุภากิจ และ อาจารย์ทัศนาทองภักดี เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย โดยขอให้ผู้บริหารโรงเรียน ในโรงเรียนบ้านคลองทุเรียน โรงเรียนบ้านบุตะโก โรงเรียนบ้านน้ำซับ โรงเรียนท่าวังไทร สามัคคี และโรงเรียนบ้านหนองแวง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม การศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา ในจังหวัดนครราชสีมา ในระหว่างเดือน กุมภาพันธ์ 2546

จึงเรียนมาเพื่อขอกความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นายสุเทพ ศรีระกิจ ได้เก็บข้อมูล ในการทำปริญญานิพนธ์ และจะกรุณามีหนังสือแจ้งไปยังโรงเรียนในสังกัดจะเป็นพระคุณอย่างยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์นภภรณ์ หะวานนท์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

ที่ ทม 1012/1643

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

/4 กุมภาพันธ์ 2546

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย

เรียน หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอคง จังหวัดนครราชสีมา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นายสุเทพ ศรีระกิ้ง นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญาานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา ในจังหวัดนครราชสีมา” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์วีระ สุกากิจ และ อาจารย์ทัศน ทองภักดี เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญาานิพนธ์ ในกรณีนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย โดยขอให้ผู้บริหารโรงเรียน ในโรงเรียนปรีดีไพศาล โรงเรียนคู่สามัคคี โรงเรียนวนาประชารัฐบำรุง โรงเรียนบ้านเมืองคง โรงเรียนบ้านหนองบัว โรงเรียนชุมชนบ้านวัด โรงเรียนบ้านน้อยหนองนาดี โรงเรียนบ้านหนองพรานปาน โรงเรียนบ้านตะคร้อ (มิตรภาพ 4) และ โรงเรียนบ้านตาจั่น สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอคง จังหวัดนครราชสีมา เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามการศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา ในจังหวัดนครราชสีมา ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2546

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นายสุเทพ ศรีระกิ้ง ได้เก็บข้อมูลในการทำปริญญาานิพนธ์ และจะกรุณามีหนังสือแจ้งไปยังโรงเรียนในสังกัดจะเป็นพระคุณอย่างยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์นภาพรณ์ หะวานนท์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : หากต้องการสอบถามเอกสาร กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท มีือถือ 01-7902290

ที่ ทม 1012/1644

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

14 กุมภาพันธ์ 2546

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย

เรียน หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอปรางค์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นายสุเทพ ศรีระกั้ง นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญาานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา ในจังหวัดนครราชสีมา” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์วีระ สุภากิจ และ อาจารย์ทัศน ทองภักดี เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญาานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย โดยขอให้ผู้บริหารโรงเรียน ในโรงเรียนวัดโพธิ์สามัคคี โรงเรียนวัดมกุฏไทยราม โรงเรียนวังวารินราษฎร์พัฒนา และโรงเรียนไผ่สีสุก สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอปรางค์ จังหวัดนครราชสีมา เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามการศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา ในจังหวัดนครราชสีมา ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2546

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นายสุเทพ ศรีระกั้ง ได้เก็บข้อมูลในการทำปริญญาานิพนธ์ และจะกรุณามีหนังสือแจ้งไปยังโรงเรียนในสังกัดจะเป็นพระคุณอย่างยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์นภภรณ์ หะวานนท์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : หากต้องการสอบถามเอกสาร กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ มือถือ 01-7902290

ภาคผนวก ข
แบบสอบถามการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง
การศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา
ในจังหวัดนครราชสีมา

คำชี้แจง

1. ผู้ตอบแบบสอบถามนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา
2. แบบสอบถามนี้มี 3 ตอนคือ
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา
 - ตอนที่ 2 การรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา
 - ตอนที่ 3 การใช้และปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาฯ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ลงใน () หน้าข้อความที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่าน

1.วุฒิทางการศึกษา

- () ระดับปริญญาตรี
() สูงกว่าปริญญาตรี

2. ประสบการณ์การทำงานในตำแหน่งผู้บริหาร.....ปี (นับตั้งแต่เริ่มเข้าสู่การดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาแห่งแรกจนถึงปัจจุบัน ถ้าเศษมากกว่า 6 เดือนโปรดนับเป็น 1 ปี)

**ตอนที่ 2 การรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา
คำชี้แจง**

1. **ภูมิปัญญาท้องถิ่น** หมายถึง ความรู้และผลงานของบุคคลในท้องถิ่นด้านการเกษตร ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ด้านการแพทย์ไทย ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ด้านศิลปกรรม ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านปรัชญา ศาสนาและประเพณี และด้านโภชนาการ

2. โปรดทำเครื่องหมาย \checkmark ลงในช่องระดับการรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามความเป็นจริงของท่าน

ข้อ	การรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ระดับการรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1	ท่านให้ความสำคัญแก่ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการศึกษามากน้อยเพียงใด					
2	ท่านสามารถระบุภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถใช้ในการเรียนการสอนได้มากน้อยเพียงใด					
3	ท่านทำการค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลงานของบุคคลในท้องถิ่นไว้มากน้อยเพียงใด					
4	ท่านรู้จักภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด					
5	ท่านได้สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างบุคคลที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นกับบุคลากรในโรงเรียนมากน้อยเพียงใด					
6	ท่านสามารถสรุปเรื่องราววิถีชีวิตของชุมชนมากน้อยเพียงใด					
7	ท่านสามารถเลือกสรรงานของบุคคลในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนมากน้อยเพียงใด					
8	ท่านให้โอกาสแก่ครู นักเรียนได้พบปะสนทนากับบุคคลที่มีความรู้ด้านต่าง ๆ ในท้องถิ่นมากน้อยเพียงใด					
9	ท่านสามารถผสมผสานความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ ของท่านให้เกิดประโยชน์แก่งานของท่าน					
10	ท่านสามารถถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ครูได้เข้าใจได้มากน้อยเพียงใด					

ตอนที่ 3 การใช้และปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดนครราชสีมา
คำชี้แจง

1. การใช้และปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พิจารณาใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการกำหนดนโยบายและแผนงาน 2) ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดกิจกรรม 3) ด้านการเป็นวิทยากร และ 4) ด้านการเป็นสื่อเพื่อการศึกษา

2. โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับการรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามความเป็นจริงของท่าน

1. ท่านมีนโยบายเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน อย่างไร

ข้อ	นโยบาย	ระดับการใช้นโยบาย				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1	ท่านส่งเสริมโรงเรียนและครูสร้างความสัมพันธ์กับองค์กรเอกชน และบุคคลในชุมชนมากน้อยเพียงใด					
2	ท่านส่งเสริมให้ครูได้ติดตามความเคลื่อนไหวของในชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่มากน้อยเพียงใด					
3	ท่านกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาโดยให้คณะกรรมการการศึกษาของโรงเรียนได้มีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด					
4	ท่านเร่งรัดให้ครูจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาซึ่งคำนึงถึงการใช้ประโยชน์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นมากน้อยเพียงใด					
5	ท่านส่งเสริมให้นักเรียนร่วมทำกิจกรรมกับชุมชนมากน้อยเพียงใด					

2. ท่านได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านใดบ้าง มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน ใช้เป็นวิทยากร และใช้เป็นสื่อเพื่อการศึกษา

ข้อ	การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามประเภท	ระดับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1	<p>ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตร เช่น การทำไร่นาสวนผสม การทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ การปลูกแบบเกษตรธรรมชาติ นำมาใช้</p> <p>(1) การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน</p> <ul style="list-style-type: none"> - การปรับเนื้อหา มากน้อยเพียงใด..... - การกำหนดกิจกรรมเสริม มากน้อยเพียงใด..... - พัฒนาระบบการเรียนการสอน มากน้อยเพียงใด..... <p>(2) เป็นวิทยากร</p> <ul style="list-style-type: none"> - การทำหลักสูตร มากน้อยเพียงใด..... - กิจกรรมการเรียนการสอน มากน้อยเพียงใด - วิทยากรในการฝึกอบรม มากน้อยเพียงใด..... <p>(3) เป็นสื่อการเรียนการสอน</p> <ul style="list-style-type: none"> - การศึกษานอกสถานที่ มากน้อยเพียงใด..... - การจัดนิทรรศการ มากน้อยเพียงใด..... - การสาธิต มากน้อยเพียงใด..... - การทดลอง มากน้อยเพียงใด..... - การจัดสถานการณ์จำลอง มากน้อยเพียงใด.....
2	<p>ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม เช่น การแปรรูปผลไม้ การประดิษฐ์เครื่องมือเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ การจักสาน การทอ นำมาใช้</p> <p>(1) การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน</p> <ul style="list-style-type: none"> - การปรับเนื้อหา มากน้อยเพียงใด..... - การกำหนดกิจกรรมเสริม มากน้อยเพียงใด..... - พัฒนาระบบการเรียนการสอน มากน้อยเพียงใด.....

ข้อ	การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามประเภท	ระดับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
2 (ต่อ)	<p>ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม เช่น การแปรรูปผลไม้ การประดิษฐ์เครื่องมือเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ การจักสาน การทอ นำมาใช้</p> <p>(2) เป็นวิทยากร</p> <p>-การทำหลักสูตร มากน้อยเพียงใด.....</p> <p>-กิจกรรมการเรียนการสอน มากน้อยเพียงใด</p> <p>-วิทยากรในการฝึกอบรม มากน้อยเพียงใด.....</p> <p>(3) เป็นสื่อการเรียนการสอน</p> <p>-การศึกษานอกสถานที่ที่มากน้อยเพียงใด.....</p> <p>- การจัดนิทรรศการ มากน้อยเพียงใด.....</p> <p>- การสาธิต มากน้อยเพียงใด.....</p> <p>- การทดลอง มากน้อยเพียงใด.....</p> <p>- การจัดสถานการณ์จำลอง มากน้อยเพียงใด.....</p>					
3	<p>ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการแพทย์แผนไทย เช่น การนวดแผนโบราณ การใช้ยาสมุนไพร นำมาใช้</p> <p>(1) การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน</p> <p>-การปรับเนื้อหา มากน้อยเพียงใด.....</p> <p>- การกำหนดกิจกรรมเสริม มากน้อยเพียงใด.....</p> <p>-พัฒนากระบวนการเรียนการสอน มากน้อยเพียงใด.....</p> <p>(2) เป็นวิทยากร</p> <p>-การทำหลักสูตร มากน้อยเพียงใด.....</p> <p>-กิจกรรมการเรียนการสอน มากน้อยเพียงใด</p> <p>-วิทยากรในการฝึกอบรม มากน้อยเพียงใด.....</p> <p>(3) เป็นสื่อการเรียนการสอน</p> <p>-การศึกษานอกสถานที่ที่มากน้อยเพียงใด.....</p> <p>- การจัดนิทรรศการ มากน้อยเพียงใด.....</p> <p>- การสาธิต มากน้อยเพียงใด.....</p> <p>- การทดลอง มากน้อยเพียงใด.....</p> <p>- การจัดสถานการณ์จำลอง มากน้อยเพียงใด.....</p>					

ข้อ	การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามประเภท	ระดับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
4	<p>ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การอนุรักษ์ป่า การรักษาแหล่งน้ำ นำมาใช้</p> <p>(1) การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน</p> <p>-การปรับเนื้อหา มากน้อยเพียงใด.....</p> <p>- การกำหนดกิจกรรมเสริม มากน้อยเพียงใด.....</p> <p>-พัฒนากระบวนการเรียนการสอน มากน้อยเพียงใด.....</p> <p>(2) เป็นวิทยากร</p> <p>-การทำหลักสูตร มากน้อยเพียงใด.....</p> <p>-กิจกรรมการเรียนการสอน มากน้อยเพียงใด</p> <p>-วิทยากรในการฝึกอบรม มากน้อยเพียงใด.....</p> <p>(3) เป็นสื่อการเรียนการสอน</p> <p>-การศึกษานอกสถานที่มากน้อยเพียงใด.....</p> <p>- การจัดนิทรรศการ มากน้อยเพียงใด.....</p> <p>- การสาธิต มากน้อยเพียงใด.....</p> <p>- การทดลอง มากน้อยเพียงใด.....</p> <p>- การจัดสถานการณ์จำลอง มากน้อยเพียงใด.....</p>					
5	<p>ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน เช่น การจัดตั้งร้านค้าชุมชน การจัดตั้งกองทุนนำมาใช้</p> <p>(1) การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน</p> <p>-การปรับเนื้อหา มากน้อยเพียงใด.....</p> <p>- การกำหนดกิจกรรมเสริม มากน้อยเพียงใด.....</p> <p>-พัฒนากระบวนการเรียนการสอน มากน้อยเพียงใด.....</p> <p>2) เป็นวิทยากร</p> <p>-การทำหลักสูตร มากน้อยเพียงใด.....</p> <p>-กิจกรรมการเรียนการสอน มากน้อยเพียงใด</p> <p>-วิทยากรในการฝึกอบรม มากน้อยเพียงใด.....</p>					

ข้อ	ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น	ระดับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
5 (ต่อ)	<p>ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน เช่น การจัดตั้งร้านค้าชุมชน การจัดตั้งกองทุนนำมาใช้</p> <p>(3) เป็นสื่อการเรียนการสอน</p> <ul style="list-style-type: none"> - การศึกษานอกสถานที่ที่มากน้อยเพียงใด..... - การจัดนิทรรศการ มากน้อยเพียงใด..... - การสาธิต มากน้อยเพียงใด..... - การทดลอง มากน้อยเพียงใด..... - การจัดสถานการณ์จำลอง มากน้อยเพียงใด..... 					
6	<p>ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปกรรม เช่น การเล่นเพลงโคราช ดนตรีพื้นบ้าน จิตรกรรมฝาผนัง นำมาใช้</p> <p>(1) การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน</p> <ul style="list-style-type: none"> - การปรับเนื้อหา มากน้อยเพียงใด..... - การกำหนดกิจกรรมเสริม มากน้อยเพียงใด..... - พัฒนาระบบการเรียนการสอน มากน้อยเพียงใด..... <p>(2) เป็นวิทยากร</p> <ul style="list-style-type: none"> - การทำหลักสูตร มากน้อยเพียงใด..... - กิจกรรมการเรียนการสอน มากน้อยเพียงใด..... - วิทยากรในการฝึกอบรม มากน้อยเพียงใด..... <p>(3) เป็นสื่อการเรียนการสอน</p> <ul style="list-style-type: none"> - การศึกษานอกสถานที่ที่มากน้อยเพียงใด..... - การจัดนิทรรศการ มากน้อยเพียงใด..... - การสาธิต มากน้อยเพียงใด..... - การทดลอง มากน้อยเพียงใด..... - การจัดสถานการณ์จำลอง มากน้อยเพียงใด..... 					

ข้อ	ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น	ระดับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
7	<p>ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านภาษาและวรรณกรรม เช่น นิทานพื้นบ้าน ปริศนาคำทาย นำมาใช้</p> <p>(1) การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน</p> <ul style="list-style-type: none"> - การปรับเนื้อหา มากน้อยเพียงใด..... - การกำหนดกิจกรรมเสริม มากน้อยเพียงใด..... - พัฒนากระบวนการเรียนการสอน มากน้อยเพียงใด..... <p>(2) เป็นวิทยากร</p> <ul style="list-style-type: none"> - การทำหลักสูตร มากน้อยเพียงใด..... - กิจกรรมการเรียนการสอน มากน้อยเพียงใด - วิทยากรในการฝึกอบรม มากน้อยเพียงใด..... <p>(3) เป็นสื่อการเรียนการสอน</p> <ul style="list-style-type: none"> - การศึกษาออกสถานที่มากน้อยเพียงใด..... - การจัดนิทรรศการ มากน้อยเพียงใด..... - การสาธิต มากน้อยเพียงใด..... - การทดลอง มากน้อยเพียงใด..... - การจัดสถานการณ์จำลอง มากน้อยเพียงใด..... 					
8	<p>ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านปรัชญา ศาสนาและประเพณี เช่น ความเชื่อแบบพุทธ ความเชื่อแบบพราหมณ์ การนับถือผี นำมาใช้</p> <p>1)การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน</p> <ul style="list-style-type: none"> - การปรับเนื้อหา มากน้อยเพียงใด..... - การกำหนดกิจกรรมเสริม มากน้อยเพียงใด..... - พัฒนากระบวนการเรียนการสอน มากน้อยเพียงใด..... <p>2) เป็นวิทยากร</p> <ul style="list-style-type: none"> - การทำหลักสูตร มากน้อยเพียงใด..... - กิจกรรมการเรียนการสอน มากน้อยเพียงใด - วิทยากรในการฝึกอบรม มากน้อยเพียงใด..... 					

ข้อ	ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น	ระดับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
8 (ต่อ)	<p>ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านปรัชญา ศาสนาและประเพณี เช่น ความเชื่อแบบพุทธ ความเชื่อแบบพราหมณ์ การนับถือผี นำมาใช้</p> <p>(3) เป็นสื่อการเรียนการสอน</p> <ul style="list-style-type: none"> - การศึกษานอกสถานที่ที่มากน้อยเพียงใด..... - การจัดนิทรรศการ มากน้อยเพียงใด..... - การสาธิต มากน้อยเพียงใด..... - การทดลอง มากน้อยเพียงใด..... - การจัดสถานการณ์จำลอง มากน้อยเพียงใด..... 					
9	<p>ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านโภชนาการ เช่น การทำขนมพื้นบ้าน การทำอาหารพื้นบ้านนำมาใช้</p> <p>(1) การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน</p> <ul style="list-style-type: none"> - การปรับเนื้อหา มากน้อยเพียงใด..... - การกำหนดกิจกรรมเสริม มากน้อยเพียงใด..... - พัฒนาระบบการเรียนการสอน มากน้อยเพียงใด..... <p>(2) เป็นวิทยากร</p> <ul style="list-style-type: none"> - การทำหลักสูตร มากน้อยเพียงใด..... - กิจกรรมการเรียนการสอน มากน้อยเพียงใด - วิทยากรในการฝึกอบรม มากน้อยเพียงใด..... <p>3) เป็นสื่อการเรียนการสอน</p> <ul style="list-style-type: none"> - การศึกษานอกสถานที่ที่มากน้อยเพียงใด..... - การจัดนิทรรศการ มากน้อยเพียงใด..... - การสาธิต มากน้อยเพียงใด..... - การทดลอง มากน้อยเพียงใด..... - การจัดสถานการณ์จำลอง มากน้อยเพียงใด..... 					

โปรดแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมในประเด็นของประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในโรงเรียน ที่ท่านสนใจ.....

.....

.....

3. ท่านใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน เพราะเหตุใด

ข้อ	สาเหตุในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ระดับความสำคัญของสาเหตุ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1	เพื่อให้นักเรียนได้ตระหนักในคุณค่าและประโยชน์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นมากน้อยเพียงใด					
2	เพื่อสนองนโยบายกระทรวงศึกษาธิการที่หนดให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนสอน มากน้อยเพียงใด					
3	ได้เล็งเห็นความสำคัญและประโยชน์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น มากน้อยเพียงใด					
4	เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน มากน้อยเพียงใด					
5	เพื่อสนองตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน มากน้อยเพียงใด					

โปรดแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมในประเด็นเหตุปัจจัยที่เป็นมูลเหตุจูงใจให้ท่านใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียน

.....

.....

4. ท่านมีวิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในโรงเรียนอย่างไร

ข้อ	วิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในโรงเรียน	ระดับความสำคัญของวิธีการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1	ท่านให้นักเรียนออกไปศึกษาและฝึกงานที่สถานประกอบการของภูมิปัญญาท้องถิ่นมากน้อยเพียงใด					
2	ท่านเชิญปราชญ์ท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรมากน้อยเพียงใด					

ข้อ	วิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในโรงเรียน	ระดับความสำคัญของการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
3	ทำนนำความรู้และประสบการณ์ของปราชญ์ท้องถิ่นมาจัดเป็นส่วนหนึ่งในหลักสูตรการเรียนการสอนมากน้อยเพียงใด					
4	ทำนจัดอุทยานการศึกษา/พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นมากน้อยเพียงใด					
5	ทำนจัดแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมากน้อยเพียงใด					
6	ทำนให้การนิเทศการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแก่ครูในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมากน้อยเพียงใด					

โปรดแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมในประเด็นที่เป็นวิธีการในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในโรงเรียน

.....

.....

5. ทำนประสบปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างไร

ด้าน	ปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน	ระดับของปัญหา				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
แหล่งข้อมูล	1. ไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นมากน้อยเพียงใด					
	2. ปราชญ์ท้องถิ่นไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ดีพอ มากน้อยเพียงใดด้านแหล่งข้อมูล					
	3. ปราชญ์ท้องถิ่นไม่มีเวลาให้มากน้อยเพียงใด					
	4. ผู้ปกครองนักเรียนไม่ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมากน้อยเพียงใด					

ด้าน	ปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน	ระดับของปัญหา				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
การบริหารจัดการ	5. การติดต่อประสานงานกับผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นยุ่งยากมาก น้อยเพียงใด					
	6. การประเมินผลการเรียนยุ่งยากขาดความเที่ยงตรงมากน้อย เพียงใด					
	7. ไม่สามารถกำหนดเป็นแผนงานได้ชัดเจนมากน้อยเพียงใด					
	8. ขาดงบประมาณมากน้อยเพียงใด					
บุคลากร	9. ครูไม่มีความรู้ในการเชื่อมโยงระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้า กับการเรียนการสอนมากน้อยเพียงใด					
	10. ครูขาดเจตคติที่ดีต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นมากน้อยเพียงใด					
	11. นักเรียนไม่สนใจเรียนรู้เรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นมากน้อย เพียงใด					
	12. ครูไม่เห็นประโยชน์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น มากน้อยเพียง ใด					

โปรดแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมในประเด็นที่เป็นปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน

.....

.....

ขอขอบพระคุณที่ได้กรุณาตอบแบบสอบถาม

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ – นามสกุล	นายสุเทพ ศรีระกึ่ง
วัน เดือน ที่เกิด	11 กรกฎาคม พุทธศักราช 2496
สถานที่เกิด	อำเภอบักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	154 หมู่ 6 ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	สำนักงานศึกษานิเทศก์อำเภอคง อำเภอคง จังหวัดนครราชสีมา

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2513	มัธยมศึกษาตอนต้น จากโรงเรียนบักธงชัยประชานิรมิต อำเภอบักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา
พ.ศ. 2515	ป.กศ. จากวิทยาลัยครูนครราชสีมา
พ.ศ. 2518	พ.ม. (ศึกษาด้วยตนเอง)
พ.ศ. 2524	ค.บ. (วิชาเอกชีววิทยา วิชาโทเคมี) จากวิทยาลัยครูเทพสตรี ลพบุรี
พ.ศ. 2546	กศ.ม. (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ